БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 264 (8484)
НОЯБРИИН 7
ЧЕТВЕРГ
1957 он

Сэн 40 мүнгэн.

МАНАЙ АГУУЕХЭ, ИЛАГДАШАГҮЙ ТУГ, МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ МАНДАХА БОЛТОГОЙ!

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ОЙН БАЯРАЙ СЕССИ

Манай эхэ ороной ниислэл хото — Москва, 1957 оной ноябриин 6. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Түбэй стадионой Спортын ордон баяр ёһололойхёор шэмэглэгдэнхэй. «1917—1957» гэһэн тоонууд, мүн «Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ой мандаха болтогой» гэһэн үгэнүүд айлабтар ехэ залай сценэ дээрэ ялагараар гэрэлтэн харагдана. Һүртэ улаан тугуудай, сэсэгүүдэй дундаһаа агууехэ революциин вождь, тэрэнии эмхидхэгшэ мүнхэ Ленинэй скульптурна портрет тобойн харагдана. Манай эхэ ороной арадуудай ахадүүгэй барисаае харуулһан Советскэ Союзай герб, 15 союзна республикануудай гүрэнэй тугууд болон гербүүд залай ханануудта хадагданхай, һүр жабхалантайгаар харагдана.

Часай стрелкэ 10-да дүтэлнэ. Депутадууд партертэ һууриiaа эзэлнэ. 10 мянга гаран айлшад трибунануудта гаража һууба. Москвагай хүдэлмэришэдэй, ниислэлэй интеллигенциин олон мянган түлөөлэгшэд, Советскэ Армиин болон Флодой сэрэгшэд, колхознигууд, алдарта ленинскэ гвардиин хүнүүд—Октябриин революцида хабаадагшад эндэ байлсана. Мүн Европо, Азиин бүхы социалистическэ оронуудһаа ерэһэн хүнүүд, капиталистическэ оронуудай ахадүү коммунистическэ болон хүдэлмэришэдэй партинуудай түлөөлэгшэд, бусад гадаадын делегацинууд эндэ байлсана.

Түрүүлэгшын столой саана—Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **П. П. Лобанов,** Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **В. Т. Лацис,** тэдэнэй орлогшонор — депутадууд **А. А. Лебедев, Н. Е. Авхимович, М. Султанова** болон **П. Г. Тычина** эгшэд һууна. Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд нүхэд **Н. И. Беляев, Л. И. Брежнев, Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, М. Г. Первухин,** СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд, министрнүүд президиумдэ, мүн ложонуудта ерэжэ һууриiaа эзэлнэ.

Гадаадын делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд — Хитадай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Түрүүлэгшэ, Хитадай Арадай Республикын Түрүүлэгшэ нүхэр **Мао Цзэ-дун,** Албаниин ажалай партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Энвер Ходжа,** Болгариин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Тодор Живков,** Венгриин хүдэлмэришэнэй социалистическэ партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь, Венгриин Хүдэлмэришэн-Таряашанай Революционно правительствын түрүүлэгшэ нүхэр **Янош Кадар,** Вьетнамай Демократическа Республикын ажалшадай партиин ЦК-гэй түрүүлэгшэ, президент нүхэр **Хо Ши Мин,** Германиин Социалистическэ нэгэдэмэл партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Вальтер Ульбрихт,** Корейн Ажалай партиин ЦК-гэй түрүүлэгшэ, КНДР-эй министрнүүдэй кабинетэй түрүүлэгшэ нүхэр **Ким Ир Сен,** Монголой Арадай-революционно партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Дашийн Дамба,** Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Владислав Гомулка,** Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гэй Политбюрогой гэшүүн, Румыниин Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр **Киву Стойка,** Чехословакиин Компартиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Антонин Новотный,** Югославиин коммунистнуудай Союзай ЦК-гэй Гүйсэдкомой гэшүүн, Югославиин Гүйсэдхэхэ Союзна вечын түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Эдвард Кардель,** Франциин Коммунистическэ партиин генеральна секретарь нүхэр **Морис Торез,** Италиин Коммунистическэ партиин генеральна секретарь нүхэр **Пальмиро Тольятти,** Австриин Коммунистическэ партиин түрүүлэгшэ нүхэр **Иоганн Коппрениг,** Великобританиин Коммунистическэ партиин гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Гарри Поллит,** Германиин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр **Макс Рейман,** Испаниин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр **Долорес Ибаррури,** Индиин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр **Аджой Гхош** болон гадаадын бусад делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд КПСС-эй болон Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта һууриiaа эзэлнэ.

Коммунистическэ партиин болон Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэдые, гадаадын делегацинуудай толгойлогшонорые бүхы зал соо һууһан зон нэрьемэ альга ташалгаар угтажа, бүгэдэ һууриһаа бодоно.

Түрүүлэгшээр һууһан депутат **П. П. Лобанов** оролтын тобшохон үгэ хэлэжэ, СССР-эй Верховно Соведэй хоёр палатануудай хамтын заседание нээбэ. Тиигээд Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ой гэһэн элидхэл хэхыень Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр **Н. С. Хрущевто** тэрэ үгэ үгэбэ. Тэндэ байһан зон нүхэр Н. С. Хрущевые халуунаар угтаа.

Нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлые суглагагшад анхарал ехэтэйгээр шагнажа, нэгэнтэ бэшэ нэрьемэ шангаар альга ташаһан байна.

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

Нүхэд, Верховно Соведэй депутадууд!

Нүхэд, Советскэ Союзай хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигентнэр!

Дэлхэйн бүхы орон нютагуудһаа Советскэ Союз ерэһэн, хилын саанахи манай хүндэтэ айлшад!

Угаа ехэ, баяр баясхаланта һайндэртэй — Агуу-ехэ Октябриин социалистическэ революциин дүшэн жэлэй ойтой дашарамдуулан, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй нэрэһээ, тэдэнэй даалгабаряар Таанадые халуунаар амаршалнаб.

Манай агууехэ һайндэрые тэмдэглэхын тула советскэ олониитын түлөөлэгшэдтэй, хилын саанаһаа ерэһэн айлшадтай хамтадаа мүнөөдэр Советскэ Союзай ниислэл хотодо Верховно Соведэй баярай заседани дээрэ сугларбабди. Октябриин дүшэн жэлэй ой хадаа СССР-тэ социализмын илаһанай һайндэр, бүхы дэлхэйн ажалшадай интернациональна һайндэр мүн.

Октябриин социалистическэ революци хүн түрэлтэнэй түүхэдэ угаа ехэ удхашанартай юм. Агуу-ехэ Ленин түрүүтэй большевигүүдэй партиин хүтэлбэреэр Россин пролетариат үгытэй таряашадтай хамтадаа засаг түрые гартаа абаад, ниитын ба гүрэнэй шэнэ байгууламжын урган мандаһые соносхоходонь, бүхы дэлхэй дорьбон доһолһон байна. Дэлхэй дээрэхи анха түрүүшын хүдэлмэришэд, таряашадай гүрэн тэмсэл ба илалтануудай алдар солоор толорһон социализмын революционно Улаан тугые, марксизм-ленинизмын агууехэ тугые дээрэ үргөө.

Советскэ Союзай арадууд Октябриин революциин дүшэн жэлэй ойн үдэр социализмын түүхэтэ ехэ туйлалтануудые бүхы хүн түрэлтэндэ харуулжа байна. Манай ороной хүдэлмэришэн анги өөрыгөө уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэхи отрядуудай нэгэн гээшэб гэжэ хододоо тоолодог юм. Өөрынгөө амжалтануудые бүхы оронуудтахи ажалшадай илалта мүн гэжэ, хүн түрэлтэнии империализмын ба колониальна дарлалтын гэнжэһээ мулталан сүлөөрүүлхэ агууехэ хэрэгтэ, шэнэ, социалистическэ общество тогтоон байгуулха хэрэгтэ оруулһан хубитамни гэжэ сэгнэдэг байха юм.

Манай парти, бүхы совет арад, бүхы түрүү хүн түрэлтэн Октябрьда болоошо эрид хубилалтын түүхэтэ үдэрнүүдые һанаандаа оруулна. Тиихэдээ социалистическэ Эхэ оронойнгоо алдарта замые шэнжэлэн, ухэлгүй мүнхэ ухаагаараа, революционно хатуу зоригоороо олон миллион ажалшадые коммунизмын илалта туйлахын түлөө тэмсэлдэ зоригжуулжа байдаг хүнэй арюун һайхан алдарые—Владимир Ильич Ленинэй алдарые тон хүндэтэйгөөр нэрлэн дурдадаг.

Октябриин революциин дүрбэдэхи ойтой дашарамдуулан, Владимир Ильич иигэжэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр бэшэһэн юм:

«Совет гүрэнии эмхидхэн байгуулжа **эхилхэ,** тиин бүхы дэлхэйн түүхын шэнэ үе сагай, бүхы капиталистическэ оронуудтахи дарлагдаһан ангиие, шэнэ байдал тээшэ, буржуазие илаха илалта тээшэ, пролетариадай диктатура тээшэ, хүн түрэлтэнии капиталай дарлалтаһаа, империалистическэ дайнуудһаа сүлөөрүүлхэ замаар хаа хаанагүй дабшагша **шэнэ** ангиин ударидан зонхилхо үе сагай **эхи табиха** зол хуби манда тудаһандань омогорхохо эрхэтэйбди, омогорхонобди» (Зохёолнуудай 33-дахи том, 32, 33-дахи нюурнууд).

Империалистическэ дайнһаа зүдэрһэн манай Эхэ орон дүшэн жэлэй урда тээ экономическа тон хүндэ һандарал үзэһэн, ажахын унал һандаралда орохын туйлда хүрэһэн байгаа. Буржуазин ба помещигүүдэй политикань Россие хэһэг буһаг болгон империалистическэ арьяатадай хубаахын, баруун тээхи капиталистическэ ехэ ехэ гүрэнүүдэй колони болгохын туйлда хүргэһэн юм. Меньшевигүүдэй ба эсернүүдэй партинууд тиимэ урбалтын политика бэелүүлгэдэнь буржуазида ба помещигүүдтэ туһалһан байгаа. Гэхэ зуура, гансал парти хүдэлмэришэн ангиин, ажалша таряашадай үндэһэн шухала эрилтые, бүхы арад зоной эрмэлзэл ба хүсэл бодолые хараада абадаг, үнэхөөрөө патриотическа ба революционно хүсэн боложо тэмсэһэн байна. Энэ хадаа большевигүүдэй алдарта ленинскэ парти — манай үе сагай оюун бодол, нэрэ түрэ ба үнэн сэдьхэл болоно.

Манай арад зон Коммунистическэ партияа тойрожо нягтаар эмхидэн жагсаад, тэрэнэй хойноһоо этигэнхэйгээр дахан дабшажа, ерээдүйн зол жаргалта, һайн һайхан байдал — социализм байгуулха замые хүн түрэлтэндэ заажа үгөө. Энэнь түүхэдэ урдань үзэгдөөгүй, шэнэ зам байгаа. Манай ороной хүдэлмэришэн анги ба ажалшад анха түрүүшынхеэ өөһэдын хуби заяанай бодото эзэдынь болоод, социалистическэ туйлалтануудые хамгаалха хэрэгтэ хатуу зориг, баатар габьяа ба эрэлхэг ябадал гаргаһан, революциин хэрэгтэ хизааргүй үнэн байһан, бэрхэшээл ба гасалангые шэн зоригтойгоор дабаһан, буржуазин хабаадалгагүй, буржуазида эсэргүү шэнэ, социалистическэ общество байгуулхын тула ехэ оролдолго, үнэхөөрөө арадай һүбэлгэн шадабари гаргаһан байна.

Росси дотор пролетарска революциин илаһанда империалистнууд тон дурагүй байба. Тэдэнэр юундэ тиигэдэг байгааб гэхэдэ, манай оронии экономическа талаарнь богоолшолхо гэһэн түсэбүүдынь буруу һүрэшоо, тэрээнһээ гадна, Октябриин революци бүхы капиталистическэ оронуудай пролетариадта, колонинуудай арадуудта зориг бадаруулагша жэшээ болоо, бүхы дэлхэйдэхи империализмын ёһо гуримые зада сохёо.

Империалистнууд түүхын хүгжэлтые гэдэргэнь эрьюулхэ гэжэ һэдээд, граждан дай хэхые манда баадхаа һэн, социалистическэ революциие эхин дээрэнь зэбсэгэй хүсөөр зада сохихо бэзэбди гэжэ багсаан, сэрэгээр добтолон ороһон юм.

Манай ороной арадууд хатуу шанга тэмсэл хэжэ, Октябриин туйлалтануудые аршалан хамгаалаа бэлэй. Революционно үзэл бодолтой хитад, венгер, поляк, югослав, финн, румын, немец, чехословак нүхэдүүдһээ, тэрэ үеэр Советскэ Россида байһан ондоо оронуудай ажалшадһаа бүридэһэн интернациональна частьнууд революциин дайсадта эсэргүүсэн, Советскэ Россин ажалшадтай хамта ябажа, дайлалдаа һэн. Бүхы оронуудай хүдэлмэришэн анги, ажалша зон сагаантантай, интервентнүүдтэй залуу Советскэ республикын тэмсэхэдэнь ехээр дэмжэһэн байгаа. Өөрынгөө засаг түрые, өөһэдынгөө туйлалтануудые хамгаалагша хүдэлмэришэд болон таряашад хэрбээ һайнаар эмхидээ һаа, социализмын үзэл сурталаар зоригжоо һаа — илагдахагүй байһыень бодото байдал гэршэлэн харуулаа. Империалистнууд интервенциингээ буруу һүрэхэдэ, Соведүүдэй залуу Республикые экономическа блокадаар хашажа хосороохо гээд һэдэһэн юм. Гэбэшье, бүхы оронуудай хүдэлмэришэн ангида, ажалшадта дэмжүүлэн, совет араднай дэлхэйн хархис этэгээдүүдэй хорото муухай энэшье һанаашалгыень таһалдуулаа бэлэй.

Советскэ Союзай ажалшад капиталистическэ хүреэлэлгын оршон байдалые хараадаа абадаг һэн. Тиин, уласхоорондын империализмын хорото ябуулгада эсэргүү, таһалгаряагүй тэмсэл хэжэ, ангиин дайсадай үсэд эсэргүүсэлтые нуга дараад, Коммунистическэ партиин ударидалгаар түүхэтэ богонихон болзор соо социализм байгуулаа. Эдэ ажалшад капитализмын дарлалтаһаа сүлөөрһэн арадай агууехэ үүсхэлтэ хүсые, зохёон байгуулхы ажал болон бадарһан хүсые бүхы дэлхэйдэ харуулаа.

Бүхы оронуудай ажалшад, бүхы түрүү хүн түрэлтэн Совет гүрэнэй илалта туйлахадань баясан, түрүүшын табанжэлнүүдэй үедэ советскэ хүнүүдэй үүсхэһэн ажалай гайхамшаг баатаршалгые ехэ анхаралтайгаар, халуун талархалтайгаар харадаг байһан юм.

Гэхэ зуура, дэлхэйн империализмын удамаршад Советскэ Союзые үгы хэхэ зорилготой хорото муухай түсэбүүдые зохёодог байгаа. 1941 ондо империалистнууд алуурша муухай ударна хүсэеэ—гитлеровскэ фашизмые манай Эхэ орон худар тухиран оруулаа һэн. Фашистска булимтарагшадай харата добтолгоор баадхагдаһан дайн советскэ байгууламжын бата бэхиие, социалистическэ гүрэнэй мүхэшэгүй мүнхэ ба илагдашагүй хүсэтэй байһые туршаһан хэсүү шанга шалгалта болоо.

Совет арад, тэрэнэй габьяа түгэс Зэбсэгтэ Хүсэнүүд дэлхэйн хоёрдохи дайнай гол бэрхэшээлнүүдые өөртөө даажа гараһан байна. Эдэ хүсэнүүд Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөе, бэеэ дааһан байдалые аршалан хамгаалхаһаа гадна, фашистска богоолшолгын аюулһаа хүн түрэлтэнии абарха хэрэгтэ шиидхэхы туһа хүргэһэн байха юм. Зарим нэгэн хүнүүд энэ илалтын удхашанар тухай аниргүй үнгэрхэ гү, али бага сага юумэн шэнги харуулха һанаатай байдаг. Теэд, совет арадай агууехэ баатаршалгые арадуудай дурасхаалһаа, түүхэ домогһоо һалгаажа хэншье шадахагүй! Үхэлтэ шанга байлдаануудые хэжэ, фашистска һүрэг дээрмэшэдые бута сохиһон баатар габьяата тэмсэлшэдэй дурасхаалые, хүн түрэлтэнэй ерээдүйн арюун һайхан байдалые абарагшадай дурасхаалые манай үеын хүнүүдһээ гадна, мүн ерээдүйн үетэдэй хододоо нангинаар ёһолон хүндэлхэнь лабтай.

Польшын, Югославиин, Чехословакиин, Албаниин арадууд, саашадаа Румыниин, Болгариин ба Европодохи бусад оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдшье совет арадтай, тэрэнэй габьяа түгэс Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй хамта ябажа, германска фашизмда эсэргүү шанга тэмсэл хэһэн юм. Баатар зоригто хитад арад, тэрэнэй алдар габьяата Арадай-сүлөөрэлгын арми японско империализмые бута сохихо хэрэгтэ ехэ туһа хүргэһэн байна. Америкын Холбоото Штадуудай, Англиин, Франциин ба антигитлеровскэ нүхэсэлдэ хамжаһан бусад оронуудай арадууд гитлеровскэ Германида, японско милитаризмда эсэргүү, эб найрамдалта арадуудай ниитын тэмсэлдэ ехэ үүргэ дүүргээ.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ гитлеровскэ фашизмые, японско империализмые диилэжэ, агууехэ илалтын туйлагдаһанай ашаар, Европын ба Азиин хэдэ хэдэн оронуудай арадууд капиталистическэ ба колониальна дарлалтаһаа хахасажа, өөһэдынгөө хуби заяанай эзэн болоод, социалистическэ байгуулалтын замда оронхой.

Совет арад уласхоорондын пролетариадай зүгһөө, бүхы дэлхэйн олон миллион ажалшадай зүгһөө ахадүү ёһоор ходо дэмжэгдэдэг байгаа, дэмжэг-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл)

дэнэшье. Манай орон 1917 ондо бүхы империализмын фронтые анха түрүүн сүмэ сохижо, социализм байгуулаад, гитлеровскэ сэрэгэй хүсые үй дэлдэн, бүхы оронуудай ажалшадай үмэнэхи, уласхоорондын коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй үмэнэхи, дэлхэйн бүхы түрүү хүсэнүүдэй үмэнэхи интернациональна уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргээ.

Социализм гээшэ түрүүшээр нэгэ орон дотор — Советскэ Союз дотор илалта туйлаад, мүнөө дэлхэй дээрэхи хүсэн түгэлдэр системэ болонхой. Алдарта Коммунистическэ партидаа ударидуулдаг 600 миллион хитад арадай, тэрэшэлэн өөһэдынгөө коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй партинуудай хүтэлбэреэр социализм байгуулжа байһан бүхы оронуудтахи ажалшадай совет арадтай гар гарһаа барилсан дабшадаг байһандань бидэ ехэ золтой, баяртай байнабди.

Бүхы совет хүнүүд Агууехэ Октябриин дүшэн жэлэй ойе тэмдэглэхэтээ хамта, баатар габьяата тэмсэлээрээ, шэн зоригто ажалаараа социалистическэ революциин илалта туйлаһан, Совет засаг тогтоохо ба батадхахын түлөө, социалистическэ Эхэ ороной хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ, бадаруулхын түлөө тэмсэһэн хүнүүд тухай һайн һайхан дурасхаалые һанажа байна. Революциин хэрэгэй түлөө, тэрэнэй туйлалтануудые хамгаалхын түлөө, манай орон дотор социализм мандуулхын түлөө тэмсэжэ ами наһаяа үгэһэн бүхы нүхэдүүд тухай арюун тунгалаг дурасхаалые Советскэ Союзай арадууд ходо доо һанажа, дурдажа ябахал.

Совет араднай социализмын хэрэгэй түлөө, эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэнь манай ороной хүдэлмэришэн ангида, ажалшан арадта ахадүүгэй дэмжэлгэ ходо үзүүлдэг бүхы оронуудай хүдэлмэришэн ангида, ажалшадта энэ гайхамшаг дурасхаалтай үдэрөөр үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан ба амаршалга хүргэн, хандана.

Баярай энэ суглаандамнай бүхы социалистическэ оронуудай партийно-правительственна делегацинууд, 61 ороной ахадүү коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэд хабаадажа байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй, Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй даалгабаряар, бүхы совет арадай нэрэһээ манай хүндэтэ айлшадые халуунаар амаршалнаб.

Эндэ хабаадалсажа байгаа:

Хитадай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй түрүүлэгшэ, Хитадай Арадай Республикын түрүүлэгшэ нүхэр Мао-Цзэ-дун түрүүтэй Хитадай Арадай Республикын делегацие;

Албаниин ажалай партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Энвер Ходжа түрүүтэй Албаниин Арадай Республикын партийно-правительственна делегацие;

Болгариин коммунистическэ партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Тодор Живков түрүүтэй Болгариин Арадай Республикын партийно-правительственна делегацие;

Венгерскэ хүдэлмэришэнэй социалистическэ партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь, Венгерскэ Хүдэлмэришэн-Таряашадай Революционно правительствын түрүүлэгшэ нүхэр Янош Кадар түрүүтэй Венгерскэ Арадай Республикын партийно-правительственна делегацие;

Ажалшадай партиин ЦК-гэй түрүүлэгшэ, Вьетнамай Демократическа Республикын президент нүхэр Хо Ши Мин түрүүтэй Вьетнамай Демократическа Республикын партийно-правительственна делегацие;

Германиин Социалистическэ нэгэдэмэл партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Вальтер Ульбрихт түрүүтэй Германска Демократическа Республикын партийно-правительственна делегацие;

Корейн Ажалай партиин ЦК-гэй түрүүлэгшэ, Республикын Министрнүүдэй Кабинедэй түрүүлэгшэ нүхэр Ким Ир Сен түрүүтэй Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын партийно-правительственна делегацие;

Монгол Арадай-Революционно партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Дашийн Дамба түрүүтэй Монгол Арадай Республикын партийно-правительственна делегацие;

Польско хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Владислав Гомулка түрүүтэй Польско Арадай Республикын партийно-правительственна делегацие;

Румынска Хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гэй Политбюрогой гэшүүн, Румынска Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Стойка Киву түрүүтэй Румынска Арадай Республикын партийно-правительственна делегацие;

Чехословакиин Компартиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Антонин Новотный түрүүтэй Чехословацка Республикын партийно-правительственна делегацие;

Югославиин Коммунистнуудай Союзай ЦК-гэй Гүйсэдкомой гэшүүн, Югославиин Союзна Гүйсэдхэхэ Вечын түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Эдвард Кардель түрүүтэй Югославиин Арадай Федеративна Республикын партийно-правительственна делегацие;

Партиин генеральна секретарь нүхэр Морис Торез түрүүтэй Французска Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин генеральна секретарь нүхэр Пальмиро Тольятти түрүүтэй Итальянска Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин түрүүлэгшэ нүхэр Иоган Коплениик түрүүтэй Австриин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин Гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Гарри Поллит түрүүтэй Великобританиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Макс Рейман түрүүтэй Германиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Долорес Ибаррури түрүүтэй Испаниин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Аджой Гхош түрүүтэй Индиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-эй Политбюрогой гэшүүн нүхэр Судисман түрүүтэй Индонезиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн нүхэр Иосио Сига түрүүтэй Японой Коммунистическэ партиин делегацие;

Сириин ба Ливанай Коммунистическэ партиин дെделегацие;

Партиин Нициональна Комитедэй генеральна секретарь нүхэр Тим Бак түрүүтэй Канадын хүдэлмэришэнэй прогрессивнэ партиин делегацие;

Партиин генеральна секретарь нүхэр Вилле Писси түрүүтэй Финляндиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй секретарь нүхэр Викторио Кодовилья түрүүтэй Аргентинын Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Дионисио Энсина түрүүтэй Мексикын Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин түрүүлэгшэ нүхэр Хильдинг Хагберг түрүүтэй Швециин Коммунистическэ партиин. делегацие;

Партиин түрүүлэгшэ нүхэр Эмиль Левлиен түрүүтэй Норвегиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Лоренс Шарки түрүүтэй Австралиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин генеральна секретарь нүхэр Эдгар Воог түрүүтэй Швейцарска Ажалай партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Доминик Урбани түрүүтэй Люксембургын Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин түрүүлэгшэ нүхэр Эйнар Ольгейрсон түрүүтэй Исландиин Нэгэдэмэл социалистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Самуил Микунис түрүүтэй Израилиин Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин национальна комитедэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Родней Арисменди түрүүтэй Уругвайн Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин генеральна секретарь нүхэр Али-Ята түрүүтэй Марокканска Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй секретарь нүхэр Мохамед Хармель түрүүтэй Тунисай Коммунистическэ партиин делегацие;

Партиин ЦК-гэй генеральна секретарь нүхэр Педро Саад түрүүтэй Эквадорой Коммунистическэ партиин делегацие үнэн зүрхэнһөө амаршалнабди.

Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ойн һайндэрые үнгэргэлсэхээ ерэһэн, национальна ба арадай фронтнуудта хамаатай демократическа партинуудай, арадай демократиин оронууд дотор коммунистнуудтай хамта социалистическэ общество тогтоолсожо байһан партинуудай: Болгарска Арадай газар элдүүрилхэ союзай, Вьетнамай Демократическа ба Социалистическэ партинуудай, Германиин Либерально-демократическа, Национально-демократическа, Демократическа таряашанай партинуудай, Христианско-демократическа союзай, Польшын таряашадай Нэгэдэмэл партиин ба демократическа партиин, Чехословакиин Арадай ба Социалистическэ партинуудай хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадые халуунаар амаршалнабди.

Манай һайндэртэ ерэһэн, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй алдарта түлөөлэгшэдые үнэн зүрхэнһөө амаршалнабди, эдэнэй олониинь Агууехэ Октябриин үзэл сурталай илан мандахын түлөө, манай орон дотор Совет засагай батажахын түлөө тэмсэлдэ бэеэрээ эдэбхитэйгээр хабаадаһан байха юм.

Октябриин һайндэртэ хабаадалсахаяа манайда ерэһэн, бусад партинуудай түлөөлэгшэд ба делегацинуудай гэшүүдые халуунаар амаршалнабди.

Октябриин революциин 40 жэлэй ойн һайндэрые тэмдэглэлсэхэеэ манай орондо ерэһэн, хилын саанахи ажалшадай ба профсоюзуудай, культурын ажал-ябуулагшадай, эрдэмтэдэй, Советскэ Союзтай хани барисаа байгуулха ба культурна холбоо барисаа хэхэ общественностьнуудай, Бүхэдэлхэйн профсоюзуудай федерациин, Бүхэдэлхэйн залуушуулай демократическа федерациин, эхэнэрнүүдэй уласхоорондын демократическа федерациин делегацинуудые, революционно хүдэлөөнэй суута түлөөлэгшэдые халуунаар амаршалнабди.

I.

Совет засагай оршон байгаа дүшэн жэлэй турша соо манай ороной хүгжэһэн гол шухала дүнгүүд

Нүхэдүүд!

Засаг түрэ тухай асуудал — ямаршье революциин гол шухала, үндэһэн асуудал болоно. Хүн түрэлтэнэй түүхэ дотор олохон революци болоһон байха юм. Теэд тэдэнэй нэгэниинше урда сагта мүлжэгшэ ангинуудые ажалшан арадай илаха ябадалда хүргөөгүй, ажалшадай засаг түрые бэхижүүлээгүй байдаг. Гансал Октябриин социалистическэ революци түүхэдэ түрүүшынхеэ энэ асуудалые ажалшадай аша туһада, арад зоной аша туһада эсэслэн шиидхэжэ, шэнэ үе сагай—социализмын ба коммунизмын илан мандаха үе сагай эхи табиһан байна.

Францида буржуазна революци болојо, сүлөөтэ байдалтай, тэгшэ эрхэтэй ба хани холбоотой байха тухай уряа соносхоһоонь хойшо 170 шахуу жэл үнгэрөө. Зүгөөр, буржуйнар засаг түрын түлөө тэмсэжэ байхадаа иимэ уряа соносхобошье, тэрээниие бэелүүлхэ гэжэ үнэндөө хэзээшье бодоогүй байха. Франциин хүдэлмэришэн анги, ажалша зон буржуазин зонхилолгодо эсэргүү тэмсэлдэ хэдэ дахин жагсан бодоһон юм, өөрынгөө засаг түрые тогтоохо, пролетариадай диктатура байгуулха гэһэн хүдэлмэришэн ангиин, ажалша зоной түрүүшын һэдэлгэ болоошо Парижай суута Коммуна тэндэ 1871 ондо соносхогдоһон байгаа. Буржуазин хархис талань хүдэлмэришэдэй шуһа адхаруулан, Парижай Коммуные дараһан юм. Буржуази тиимэ хатуу шанга хэһээлгэ мүрдэлгэ хэжэ, хүдэлмэришэн ангида ехэ дурагүй байһанаа харуулаа бэлэй. Ээрхэн зонхилхо хэрэгтэнь аюулай тохёолдоходо, французска буржуази буһалгаалан бодоһон арад зонһоо ехээр айгаад, дотоодынгоо хэрүүл хёмороое, Пруссин дайшадтай үнинэй харша харилсаатайгаа мартаад, Германиин хархис хүсэнүүдтэй нэгэдэһэн юм. Тиигээд немец сэрэгүүд Парижай Коммуные дарахын тула эльгээгдэһэн байгаа. Түүхын энэ баримта юун тухай гэршэлэн харуулнаб гэхэдэ, хүдэлмэришэн ангиин засаг түрэеэ тогтоохо һэдэлгын гаргамсаарнь, элдэб оронуудай буржуазинар революционно пролетариадтай тэмсэхын тула хүсэ шадалаа хамтадхаһан байна. Теэд, капитализмын дарлалтаһаа сүлөөрхые хүсэһэн ажалша зоной эрид эрмэлзэлгые ямаршье алалга хюдалга болюулжа шадаагүй. Бүхы оронуудай хүдэлмэришэн ангиин ба ажалшадай энэ тэмсэлдэнь Парижай Коммуна революционно баатаршалгын зориг бадаруулагша жэшээ болоһон байна.

Россин хүдэлмэришэн анги өөрыгөө сүлөөрүүлхын түлөө тэмсэн, орон доторхи ба бусад оронуудтахи революционно хүдэлөөнэй дүршэл болон һургаалые хараадаа абаһан байха юм. Росси хадаа табин жэлэй турша соо үзэгдөө дуулдаагүй гасалан ба хохидол үзэжэ байгаад, гайхамшаг революционно баатаршалга, саглашагүй ехэ эршэ зориг ба хизааргүй ехэ оролдолго гаргажа байгаад, һураха, туршаха, урмаа хухарха гэхэ мэтые үзэжэ байгаад, Европын дүй дүршэлые шалган, сасуулан үзэжэ байгаад, имагтал зүб революционно теори болгошо марксизмые үнэхөөр байгуулаа гэжэ Владимир Ильич Ленин уран хурсаар тодорхойлон хэлээ һэн.

Өөрынгөө зэргэдэ эгээн түрүү, революционно хүнүүдые нэгэдүүлһэн, Коммунистическэ парти хүдэлмэришэн ангиин революционно тэмсэл соогуур бүридэһэн, бэхижэһэн ба хатуужаһан байна. Энэ партиин ударидалгаар Россин ажалшад 1905 оной, 1917 оной февралиин революцинуудай шуургые дабажа гараһан, Октябриин социалистическэ революцие мандуулһан байна. Энэ революци манай орон доторхи социальна ба национальна дарлалтые эсэслэн үгы хээ. Октябриин революци Соведүүдэй засаг мандуулан, манай ороной арадуудые сүлөөрүүлһэн, ажалшадай үнэхөөр тэгшэ эрхэтэй бололгын, бүхы арадуудай хани барисаатай байлгын эхи табяа.

Дарлагшадай ба дарлагдагшадай ангинуудай бии байһан сагта үнэхөөр тэгшэ эрхэ байхагүй, байжа шадахашьегүй юм гэжэ марксизм-ленинизм заадаг. Октябриин революциин агүуехэ удхашанарынь юуб гэхэдэ, социализмын илан мандаха, мүлжэгшэ ангинуудай усадхагдаһан общество байгуулха арга олгоо, хүниие хүнэй мүлжэхэ ябадал үгы хээ.

Ангиин тэмсэлэй позицинүүд дээрэ байһан бидэнэр, марксистнуудые ехэ шэрүүн зон гэжэ һаһала гэмнэдэг байгаа. Жэшээлхэдэ, Октябриин революци хохидол гээгдэлнүүдээр ехэ байһан юм гэжэ хододоо баталан хэлсэдэг юм. Үнэн хэрэг дээрэ абаад үзэхэдэ, 1917 оной октябрьда буржуазиин засаг түрые унагаалга хадаа хүдэлмэришэд болон солдадуудай зэбсэгтэ восстаниин замаар ябуулагдаһан байгаашье һаа, ехэ шуһа адхаралгагүйгөөр үнгэрһэн байгаа юм. Үбэлэй Ордониие добтолон абаха үедэ манайшье, тэдэнэйшье талаһаа тон бага гээгдэлтэй байһан ушарые түүхэтэ документнүүд сооһоо элеэр хаража болохо байна. Революциин илалтын һүүлээр манай хүдэлмэришэн анги айхабтар ехэ тэнюун һайхан сэдьхэл харуулһан байна гэжэ бүгэдэндэ элитэ; революцида харша буһалгаанда хабаадаһан зарим генералнуудшье, жэшээлхэдэ, Краснов мэтын генералшье, 1917 ондо «бурхан үзэхөөр» гэжэ тангариглан арестһаа сүлөөлэгдэһэн байгаа. Энэ ушарые тэрэ үеын буржуазин түлөөлэгшэд һанахадаа, пролетарска революци ехэл һула байна гэжэ бодоһон байгаа ёһотой. Дарагдаһан ангинууд Совет засагай урдаһаа зэбсэгтэ добтолго эмхидхэжэ, манай орон дотор граждан дайе үүсхэһэн байна. Дотоодой контрреволюцие ара үбэргүй зэбсэг агсаһан Германиин, Англиин, Франциин, Американ, Японии болон бусад оронуудай арминууд мүн лэ дэмжэн ороһон байна. Тиихэдэнь Россин хүдэлмэришэн анги болбол Парижын Коммунын дүй дүршэлые бодомжодоо абажа, 1905 оной болон 1917 оной февралиин революцинуудай дүй дүршэлнүүдые хараадаа абажа, өөһэдынгөө революционно дайлалтануудые гартаа буу зэбсэг барин хамгаалжа ороһон байха юм.

Энээн дээрэһээ харахада, большевигууд бэшэ, хүдэлмэришэн анги болон ажалша зон бэшэ, харин революцида дарагдаһан мүлжэгшэ ангинууд дэлхэйн капитализмын хархис реакционно хүсэнүүдтэй суг хамтаржа, граждан дайн болон хариин интервенциин он жэлнүүдтэ үни удаан саг соо шэрүүн шангаар тэмсэһэн байха юм. Октябриин революци болбол хүн түрэлтэнэй ашаг туһые хараһан тон ехэ революци мүн. Юундэб гэхэдэ, тус революци хадаа мүлжэгшэдэй дарлалта дороһоо хэдэн олон миллион ажалшадые сүлөөлжэ, Россин бүхы арадуудые национальна дарлалта дороһоо сүлөөлжэ, үргэн олон арад түмэниие зохёохы һайхан ажалда бодхоожо, демократиин эгээн дээдэ шата болохо социалистическэ демократиие, ажалшадай, бүхы арад зоной демократиие байгуулһан байна.

Октябриин революци мүлжэгшэдһөө үйлэдбэриин зэр зэмсэгүүдые буляан абаад, тэрээниие бүгэдэарадай өөрын үмсэ болгон хубилгаһанай һүүлээр, буржуази хадаа ажалшад гүрэн түрэеэ хүтэлжэ шадахагүй, олониитын үйлэдбэриие хүгжүүлжэ шадахагүй гэһэн худал хуурмаг үльгэр онтохонуудые табиһан байгаа. Тэдэ муухай үгэнүүдынь хуурай сууха шэнгеэр тэһэ һүрэһэн байна!

СССР дотор социалистическэ байгуулалтын ябажа байһан 40 жэлэй дүй дүршэл дээрэһээ хаража үзэхэдэ, сүлөөтэ ажал хадаа богоолшолгото ажалда орходоо, өөрынгөө туһада хэһэн ажал хадаа мүлжэгшэдтэ хэһэн ажалда орходоо айхабтар ехэ булюу һайн байһыень, экономикын түсэбтэ ёһоор хүгжэхэ ябадалай, үйлэдбэриин анархида болон үлэмжэ ехэ ашаг олзо олохын түлөө эрмэлзэдэг ябадалда орходоо булюу һайн байһыень харуулһан байна. Социалистическэ байгуулалта хадаа ажалшан арадай мянга түмэн арад зоной эдэбхиие үзэгдөөгүй үндэр дээрэ үргэһэн байна. Энэнь хадаа илангаяа бүгэдэарадай социалистическэ мүрысөөн дотор харагдаһан байгаа.

Социалистическэ байгуулалтын талаар жэшээлэшэгүй ехэ хүндэ бэрхэтэй хүдэлмэри ябуулжа, манай Коммунистическэ парти болон Советскэ правительство социализм байгуулгын сэсэн мэргэн ленинскэ түсэбые хүтэлбэри болгожо, орон нютагаа индустриализацилха тушаа, хүдөө ажахые хамтадхаха тушаа, соёл культурын революциие бэелүүлхэ тушаа партиин гол шугамые алдадгүйгөөр бэелүүлһэн байна.

Энэ замынь гансахан лэ зүб зам байһан байгаа. Капиталистическэ хүреэлэлгын оршон байдалда байһан манай орон имагтал өөрынгөө хүсэн түгэлдэр индустриие байгуулһанай ашаар, пролетарска революциин илалтые батадхажа гараһан, өөрынгөө бэеэ даанхай байдалые абажа гараад, арадай ажахын хүгжэлтые техническэ шэнэдхэн зэбсэгжэлгын үндэһэн дээрэ амжалтатайгаар шиидхэхэ аргатай болоһон байна. Имагтал жэжэ таряашадай ажахые хамтадхажа, томо социалистическэ хүдөө ажахые байгуулхын тулада, манай ороной олонхи зон болохо таряашадые хэтэ заяанай хохидол зоболонһоо гаргажа абарха аргатай байгаа. Имагтал культурна революциие бэелүүлһэнэй ашаар, хаанта Россин эгээл хүнд үлэгдэл болохо—үзэг бэшэг мэдэхэгүй харанхы мунхаг ябадалые усадхаха аргатай болоһон байна. Тиигэжэ эрдэм наука болон соёл культурын бүхы туйлалтануудые арад зоной туһада зорюулан, тон шэнэ, бодото арадай ашаг туһые харгалзаха, эрдэм наука болон соёл культурын хүгжэлтэдэ хүсэн түгэлдэр дэбжэлтэ хэхэ ябадалда арга боломжонууд олдоһон байна.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Советэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл)

Энэ хадаа тон хүндэ хүшэр зам байһан юм. Социализм байгуулха гэһэн агууехэ зорилгоёо туйлахын түлөө тэмсэлдэ үндэр ехэ эмхидхэл, хатуу шанга жаяг заршам, зохёохы ажалай үүсхэл болон шэн зориг гаргаха хэрэгтэй байгаа. Засаг түрын түлөө революционно тэмсэл дотор гайхамшагта ехэ шэн баатарлиг зориг харуулһан хүдэлмэришэн анги социализм байгуулалта дээрэ зохёохы һайхан ажалай эдэ бүхы эрхим һайн һайхан шанарые харуулһан байна. Тиигэжэ өөрынгөө зоримгой ехэ үльгэр жэшээгээр олон миллион таряашадые, бүхы советскэ арадые зоригжуулһан юм. Манай ороной ажалшан арад бэрхэшээлнүүд болон хохидолнуудһаа айжа тунхарингүйгөөр, үзэгдөөгүй богонихон болзор соо мүнөө үеын техникээр хуяглагдаһан хүсэн түгэлдэр индустриие байгуулһан байна.

Социализм байгуулгын уг зорилгонууд яажа бэелүүлэгдээб гэхэдэ, манай Коммунистическэ парти болон Советскэ засаг хадаа өөһэдынгөө бүхы ажал ябуулгада хүдэлмэришэн анги болон таряашадай эбдэршэгүй бата холбоо барисаан дээрэ түшэглэһэн байна. Энэ холбоо барисаан хадаа, Ленинэй хэлэһэн ёһоор, дэлхэй дээрэ эгээл гайхамшагта хүсэн мүн.

Советскэ Союзда Ленинскэ национальна политикые шууд сэхээр ябуулһанай ашаар, арадуудай хани барисаан бүхэжэжэ, арадуудай экономическа болон культурна тэгшэ бэшэ байһан ябадалые болюулха зорилго түүхэ дотор анха түрүүнээ шиидхэгдэһэн байна. Бүхы союзна республиканууд дотор мүнөө үеын хүсэн түгэлдэр промышленность байгуулагдаа, хүдэлмэришэн ангиин болон интеллигенциин үндэһэн национальна кадрнууд урган гараа, түхэл маягаараа национальна, удхаараа социалистическэ соёл культура бүхы талаараа урган хүгжөө.

Экономическа талаар гээгдэнги байһан манай орон түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ хүсэн түгэлдэр индустриально-колхозно гүрэн—социализмын илагшадагүй ехэ түшэг тулгуури болоһон байна. Бүри тиихэ үедэ манай Советскэ Союзай ямар ехэ хүсэ шадалтай болоһыень Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда советскэ арадай илалтанууд эли тодоор харуулаа. Энэ дайнай гал дүлэн соогуур советскэ байгуулалта шэрүүн хатуу туршалгануудые дабан гаража, үшөө ехээр батажан хатуужаһан байна.

Советскэ Союзай ажабайдалда дайнай һүүлэй үе саг соо ажал экономико болон соёл культурые хүгжөөлгэ дээрэ, арад зоной амгалан тэнюун байдалые һайжаруулха ябадалда шэнэ шэнэ амжалтанууд туйлагдаһан байна. Дайн сэрэг соо тохёолдоһон хохидол һандаралһаа гараад, манай орон улам түргэнөөр урагшаа дабшаһан байна.

Совет засагай он жэлнүүдтэ манай ороной экономикоёо хүгжөөлгөөр туйлаһан амжалтануудые тобшо тэдыгөөр иигэжэ харуулхада болохо байна.

Булад хайлуулга 1913 ондо 4,2 миллион тонно байһан аад, 1957 ондо 51 миллион тонно хүрэтэрөө ехэ болоһон байна. Хэрбээ 1913 ондо манай орон дотор шэрэм шудхалга Англиинхида орходоо 2,5 дахин бага, мүн Франциинхида орходоо баһал бага байгаа һаа, мүнөө бидэнэр Англи, Франци, Бельги гурбанайхида орходоо нилээд ехэ шэрэм шудхадаг болонхойбди.

Мүнөө СССР шулуун нүүрһэ малталгаар Европо соо нэгэдэхи, дэлхэй дээрэ хоёрдохи, нефть абалгаар дэлхэй дээрэ гурбадахи һуури эзэлнэ. 1913 онойхитой сасуулбал, шулуун нүүрһэ малталга 29,1 миллион тонно байһан һаа, 1957 ондо 462 миллион тонно хүрэтэрөө, нефть абалга — 9,2 миллион тонно байһан һаа 98 миллион тонно хүрэтэрөө ургаа. Гансахан үнгэрһэн жэл соо нефть абалгын ургалта революциин урда тээхи Россин жэл соогоо абадаг нефтьдэ орходоо нэгэ хахад дахин шахуу ехэ байгаа.

Электроэнерги гаргалга 1913 ондо 1,9 миллиард киловатт-час байгаа һаа, 1957 ондо 210 миллиард киловатт-час хүрэтэрөө ургаһан байна. Октябриин 40 жэлэй ойдо бүхы хүсэн соогоо болзорһоо урид табигдаһан Куйбышевска гидроэлектростанци жэл бүхэндэ электроэнерги гаргахадаа, 1913 ондо Россида байһан бүхы электростанцинуудай гаргадагһаа таба дахин ехэ электроэнерги үгэхэ юм. Промышленностьда хүдэлмэришэнэй электроэнерги хэрэглэхэ ябадал Совет засагай он жэлнүүдтэ хори дахин ехэ болоо. Мүнөө бүхы городууд, хүдэлмэришэдэй бүхы посёлогууд барандаа шахуу, колхозуудай гурбанай нэгэнэйнь олонхин электричествотэй болонхой.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудай техническэ дэбжэлтын гол үндэһэн болохо машина бүтээлгэ тухай хэлэхэ болоо һаа, машина бүтээлгын болон металл болбосоруулгын продукци, 1913 онойхитой сасуулбал, СССР дотор 200 дахинһаа дээшэ ехэ болоһон байха юм.

СССР-эй бүхы промышленностиин бүтээһэн юрэнхы продукци, 1913 онойхитой сасуулбал, 1957 ондо 33 дахин ехэ болоо, тэрэ тоодо үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ 74 дахин ехэ болоо. Советскэ Союзай экономикын хүгжэлтэ тухай эдэ мэдээнүүдые хаража үзэхэ зуураа, Совет гүрэнэй тогтоһонһоо хойшо үнгэрһэн 40 жэлэй хорёод шахуунь манда дайгаар добтолһон жэлнүүд, мүн баһа дайнай һүүлдэхи арадай ажахые һэргээн бодхоохо жэлнүүд мүн байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиимэ дээрэһээ, СССР-эй промышленностиин иимэ ехэ хүсэтэйгөөр дэбжэһэн ябадал хадаа үнэндөө 40 жэл соо бэшэ, 20—22 жэл соо туйлагдаһан болоно гээшэ.

Советскэ Союзда эсэргүүсэһэн империалистнуудай сэрэгэй авантюранууд хадаа советскэ экономикын хүгжэлтые, манай арад зоной амгалан тайбан байдалай дэбжэлтые хэды ехээр һаатуулааб гээ һаа, иимэ баримтанууд харуулжа үгэнэ. Гитлеровскэ Германиин хорото муухайгаар добтолһон дээрэһээ манай ороной арадай ажахы айхабтар ехэ хохидолдо ороһон байгаа. Тэрэ хохидолойнь үнэ сэнгые, сэрэгэй гаргашануудтай болон оккупацида ороһон районуудтахи промышленностиин, хүдөө ажахын саг зуура гээһэн олзо доходуудтай хамта тоолоходо, хоёр триллион 569 миллиард түхэриг болохо байна. Эдэ ехэ мүнгэн зөөриие амгалан тайбан ажабайгуулгада—шэнэ заводууд болон фабрикануудые, түмэр харгынуудые, электрическэ станцинуудые, байрын гэрнүүдые барилгада, арад зоной хэрэглэлэй эд бараа ехээр абаха хэрэгтэ гаргашалаа һаа, бидэнэр үни хада бүри баян байдалтай болохо байгаабди.

Гэбэшье, Советскэ Союз өөрынгөө экономикые амжалтатайгаар хүгжөөһэн, хүгжөөжэшье байна. Манай бүхы экономикын голой гол болохо хүндэ промышленностиие илангаяа ехээр хүгжөөһэн ябадалые, промышленна үйлэдбэриин эрид ехээр СССР-тэ дээшэлһэн ябадалые дэлхэйн түүхэ хэзээдэшье мэдээгүй юм. Промышленна үйлэдбэриин хэмжээе, жэшээлхэдэ, 30 дахин ехэ болгохын тулада Америкын Холбоото Штадууд, Германи, Англи 80 жэлһээ 150 жэл хүрэтэр саг хэрэглэхэ байгаа.

Промышленна продукци үйлэдбэрилгын бүхы хэмжээгээр манай Советскэ Союз хадаа Европын тон томо капиталистическэ оронууд болохо Англи, Франци, Баруун Германиие холо хойно орхиһон байна. Абтадаг продукциин хүн бүхэндэ хүртэсын талаар үлэмжэ хүгжэнги капиталистическэ оронуудые, тэрэ тоодо США-е, түүхэтэ богонихон болзор соо хүсэжэ, ахин гараха гэһэн зорилго амжалтатайгаар шиидхэгдэжэ байна. Ниитын шэнэ байгуулалтын илахын тулада ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ шиидхэхы удхашанартай гэжэ В. И. Ленин нэгэнтэ бэшэ тэмдэглэһэн байна. Революциин урда тээхи Россида ажалай бүтээсэ, США-гайхида орходоо, хэдэн олон дахин доошоо байһан юм. Мүн, Англи болон Франциинхида орходоо нилээдгүй доошоо байгаа. Мүнөө үедэ СССР ажалай бүтээсын талаар Англи Франци хоёрые ахин гараад, США-е хүсэжэ ябана. СССР-эй промышленностьда жэлэйнь ажалай бүтээсэ, 1913 онойхитой сасуулбал, тухайлхада, юһэ хахад дахин ехэ болоо. Наука болон техникын туйлалтануудые үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй, механизаци хэрэглэһэнэй, ажалай эрхэ байдалые һайжаруулһанай ашаар манайда бүтээсэ дээшэлээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Промышленностиин, хамагай түрүүн, хүндэ индустриин түргэнөөр хүгжэһэн ябадал хадаа хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн байгуулха хэрэгэй гол арга нүхэсэл болоһон юм.

Ленинэй зохёоһон кооперативна түсэб хадаа засаг түрые абаһанай һүүлээр пролетарска революциин урда табигдаһан тон бэрхэтэй энэ зорилгые шиидхэхэ гансахан лэ зүб замые заажа үгэһэн байна. Колхозно байгуулалтын илаһанай ашаар, СССР болбол дэлхэй дээрэ эгээл ехээр газар элдүүрилдэг орон болоһон байна. Бүхы советскэ таряашад колхозуудта нэгэдээ. Тиимэ колхозууд орон дотор ная мянга шахуу болохо юм. Гадна, 5.800 совхозууд байгуулагдаа. Эдэнэр 55 миллион шахуу гектар хахалагдадаг газартай гэхэ гү, али орон доторхи хахалагдадаг газарай 25 процентые эзэлжэ байһан томо социалистическэ предприятинууд болонхой. Социалистическэ хүдөө ажахы хүсэн түгэлдэр материально-техническэ базатай болоо. Колхозууд болон совхозуудай газар таряалан дээрэ нэгэ миллион зургаан зуун гушан хоёр мянган трактор (15 хүсэтэйдэ оруулхада), дүрбэн зуун хори мянган таряанай комбайн, 660 мянга шахуу ашаанай автомобиль, хэдэн миллион бусад орёо оньһото хүдөө ажахын машинанууд хүдэлмэрилнэ.

Хүдөө ажахыда болоһон социалистическэ хубилалтануудай аша үрөөр, тэрэниие мүнөө үеын техникээр хуяглаһанай ашаар хүдөө ажахын үйлэдбэри дээрэ ажалай бүтээсэ нилээд ехээр ургаа. Хүдөө ажахыда хүдэлжэ байһан зоной тоогой, революциин урда тээхи үеынхидэ орходоо, хоёр дахин шахуу хороһон байгаашье һаа, хүдөө ажахын бүтээдэг товарна продукци хэдэн дахин ехэ болоо. Революциин урда тээ эгээл һайн ургасатай байһан 1913 онтой сасуулбал, таряанай товарна үйлэдбэрилгэ гурба дахин шахуу, тэрэ тоодо шэниисын ургаса таба дахин, түүхэй хүбэнгэй товарна үйлэдбэрилгэ, наран сэсэгэй болон овощьнуудай ургаса зургаа дахин, сахарай свёкло болон хартаабхын ургаса гурба дахин шахуу ехэ болоһон байна.

Партиин ЦК-гэй 1953 ондо болоһон сентябрьска Пленумэй һүүлээр үнгэрһэн дүрбэн жэл хадаа хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ шухала шатань болоо юм. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие эрид дэбжүүлхэ үргэн ехэ программые парти, правительствомнай энэ үедэ бэелүүлжэ эхилээ. Хүдөө ажахын материально-техническэ базые шангадхалга, шэнэ болон боро газар элдүүрилгэ, колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудые хүтэлбэрилхы кадрнуудаар бүхэжүүлгэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие дээшэлүүлхэ ябадалда хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые материальна талаар урмашуулга, хүдөө ажахыда түсэблэлгын шэнэ гурим тогтоолго гэхэ мэтын хэмжээ-ябуулганууд тон ехэ удхашанартай байгаа. Мүнөө хүдөө ажахымнай улам түргөөр, найдамтайгаар хүгжэжэ байнхай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахын хүгжэһэн ябадалые харуулһан зарим тэды мэдээнүүдые харуулхые зүбшөөгыт. 1957 ондо СССР-эй бүхы тарилгын талмай 193,2 миллион гектар байгаа. Энэнь 1913 онойхидо оробол, 75 миллион гектараар ехэ. Энэ амжалта гансаараашье гайхамшаг ехэ удхатай байна. Гэбэшье, Совет засагай бүхы жэлнүүд соо туйлагдаһан тарилгын талмайн ургалтын хахадынь шахуу (36 миллион гектар) һүүлэй дүрбэн жэлдэ туйлагдаа гэһэн баримта бүри ехэ удхатай.

Тарилгын талмайн үргэдһэнэй болон таряанай ургасын дээшэлһэнэй аша үрөөр, хүдөө ажахын продуктнуудай ургаса болон тэрээниие бэлэдхэлгэ эрид дээшэлһэн байна. Зарим хэды үрэ дүнгүүдые харуулаа һаа, иимэ байна. 1957 оной ноябриин нэгэндэ 1953 оной мүн энэ үетэй жэшээлбэл, гүрэндэ таряа тушаалга болон худалдалга 120 процент болоһон байна, тэрэ тоодо шэниисэ—143 процент, сахарай свёкло—175 процент, хартаабха—148 процент, овощь—179 процент, мал тушаалга болон худалдан абалга—148 процент, тэрэ тоодо гахайн мяхан—304 процент, һүн болон һүнэй продуктнууд—190 процент, нооһон—142 процент, үндэгэн—165 процент болоо. Гүрэнэй промышленна предприятинууд 1957 оной арбан һарын туршада 234 мянган тонно малай тоһо абаа, энэнь 1953 оной энэ үеынхидэ орходоо 68 процентээр ехэ.

Зүгөөр, манай ороной хэдэн районуудта, илангаяа Поволжьедо, Уралда болон Казахстанай зарим хэды областьнуудта ган гасуурай болоһон дээрэһээ мүнөө жэл, нёдондонойхидо орходоо, бага таряа оромнай эндэһээ абаһан байна. Теэд ган гасуурай болобошье, шэнэ болон боро газар элдүүрилһэнэй ашаар, манай гүрэн хэрэгтэй таряагаа абаһан байха юм. Шэнэ газар элдүүрилһэн ябадал ороной экономикодо ямар онсо ехэ үүргэ дүүргэһэн тухайнь иимэнүүд баримтанууд харуулна. Шэнэ болон боро газар элдүүрилһэн районуудта 1957 оной ноябриин нэгэн хүрэтэр нэгэ миллиард 21 миллион пүүд таряан бэлэдхэгдэһэн байгаа. Харин бүхы 1953 он соо эдэ районуудта 618 миллион пүүд бэлэдхэгдээ һэн. Сибириин районуудта мүнөө 645 миллион пүүд бэлэдхэгдээ, 1953 ондо—247 миллион пүүд бэлэдхэгдээ һэн. Тиихэдэ ганса Алтайн хизаарта мүнөө 280 шахуу миллион пүүд тушаагдаа. Харин бүхы 1953 ондо Алтайн хизаарта 29 миллион пүүд тушаагдаһан байгаа. Шэнэ газар элдүүрилхэ тушаа партиин табиһан зорилго манай арадай үндэһэн ашаг туһада, коммунистическэ байгуулалтын ашаг туһада тон зүбөөр таараа гэжэ эдэ бүгэдэһөө тобшолол хэжэ болоно.

Удаан сагай туршада манай хүдөө ажахыда мал ажал эгээл ехээр гээгдэжэ ябаһан һалбаринуудай нэгэн байһан юм. Партиин абаһан хэмжээнүүдэй ашаар иимэ байдал хубилаа. Хэрбээ 1953 оной октябрьда эбэртэ бодо малай тоо толгой революциин урда тээхи Россинхида орходоо оройдоол 4,6 миллионоор олон байгаа һаань, тэрээнһээ хойшонхи гурбан жэлэй туршада эбэртэ бодо малай тоо 7,4 миллион толгойгоор олошоржо, 1956 оной октябрьда революциин урда тээхи хэмжээе 12 миллион толгойгоор үлүүлһэн байна. Малай тоо толгойн олошорхотой хамта, тэрэнэй ашаг шэмэ нилээд дээшэлээ. 1913 онойхитой сасуулбал, товарна продукци 2 дахин, һүнэйхи—3 дахин, нооһонойхи —3 дахин, тэрэ тоодо нарин болон нарибтар нооһонойхи 5 дахин шахуу дээшэлһэн байна.

Түрүү колхоз, совхозууд мал ажалаа саашадаа хүгжөөхэ арга боломжо болон хараануудаа наринаар бодомжолжо үзөөд байхадаа, мал ажалай продуктнуудые нилээд ехээр абадаг болохо гэһэн уялга абаад, мяха, һүн болон тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар Америкын Холбоото Штадуудые ойрын жэлнүүдтэ хүсэхын түлөө тэмсэжэ эхилхыень хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые уряалаа. Партиин Центральна Комитедээр дэмжэгдэһэн энэ уряал хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэл эдэбхиие айхабтар ехээр бадаруулжа, тэрэ уряалые бүхы совет арад нэгэн дуугаар һайшаагаа.

Энэ табигдаһан зорилго дүүргэгдэхээр бэшэ байна, Советскэ Союз энээгээрээ идхалга номнолго хэнэ гэхэ мэтээр буржуазна хэблэл хадаа энэ зорилгые бэелүүлхын түлөө манай орон дотор хүдэлөөнэй дэлгэрээд байхада бэшэдэг һэн. Гэбэшье, эдэ харата муухай гүрдэлгэнүүдэй буруу байһыень ажабайдал, колхоз болон совхозуудай амжалтанууд эли дотоор элирүүлнэ. Энэ зорилго дүүргэгдэхэ байха гэжэ мал ажалые хүгжөөхэ талаар мүнөө жэлдэ туйлагдаһан үрэ дүн бүри ехээр найдуулба. РСФСР-эй, Украинын, Молдавиин болон бусад республика, областьнуудай түрүү колхозууд болон районууд мал ажалаа хүгжөөхын түлөө ямар урма дэбжэлтэтэйгээр тэмсэжэ байнаб, харыт. Жэшээнь, Молдавска ССР-эй Чадыр-Лунгска районой колхозууд бүхы 1956 оной туршада газарай зуун гектар бүридэ 34 центнер мяха абаһан һаа, харин энэ оной 10 һарын туршада 66,6 центнер мяха абаад байна бшуу. Молдавиин колхозууд бүгэдэ дээрээ 1957 оной ноябрии 1 болотор нёдондо жэлэй энэ үеынхидэ орходоо хоёр хахад дахин шахуу ехэ мяха гүрэндэ тушааһан, худалдаһан байна. Тиихэтэеэ хамта тэдэнэр малайнгаа тоо толгойе олошоруулаа. Винницкэ областиин Крыжопольско районой колхозууд бүхы үнгэрэгшэ жэлэй туршада эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 38 центнер мяха абаһан байна. Харин тэдэнэр энэ оной 10 һарын туршада 101 центнер гү, али 2 хахад дахин ехэ мяха абаба. Чувашска АССР-эй Вурнарска районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз зуун гектар бүридэ нёдондо 49 центнер мяха абаһан һаа, 1957 оной 10 һарын туршада 110 центнер мяха абаа.

Бии байһан арга боломжонуудаа, социалистическэ хүдөө ажахын булюу байдалые зүб һайнаар хэрэглэбэл, оройдоол нэгэ жэлэй туршада ямар ехэ амжалта туйлажа болохо байна гээшэб. Мал ажалай продукциие ойрын жэлнүүдтэ эрид ехээр абадаг болохо гэһэн зорилго бэелүүлэн, амжалта туйлагдажа байһан тухай олон иимэ жэшээнүүдые харуулжа болоно.

Нүхэд! Большевигүүдэй хэһэн революци дэлхэй дээрэ бии болоһон бүхы һайн юумые һандарган хаяхань, тиин цивилизаци хосорбо гэжэ хашхарһан манай дайсадай худал хуурмаг үгыень совет арадай амжалтанууд утаа уняар шэнгеэр үгы болгон һалгаба. Засагаа гартаа абаһан арад зон эгээл оролдосотой эзэн ба шэнэ шэнэ баялиг болон оюун ухаанай үнэтэ эрдэнинүүдые эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр байгуулдаг гэжэ манай гүрэнэй 40 жэлэй дүй дүршэл этигэмэ һайнаар харуулаа. Гансал социализмын үедэ ниитыншье, мүн хубиингшье ажабайдалда бүхы зоной олоороо түргөөр урагшаа дабшалга эхилдэг, материальна үйлэдбэри хүгжөөлгэ эрид шууд дабшадаг, наука соёл культура үзэгдөөгүй ехээр һалбаран бадардаг юм гэжэ энэ дүй дүршэл харуулаа.

Эхэнэрые эрхэ сүлөөтэй болгожо, ниитын ажал ябуулгада тэдэниие эдэбхитэйгээр хабаадуулһан ушар социалистическэ революциин гайхамшагта амжалтануудай нэгэниинь мүн. Ажахыншье, соёл культурыншье бүхы һалбаринуудта советскэ эхэнэрнүүд оюун бэлигээ бадаруулан хүдэлмэрилжэ, коммунизмын түлөө бүгэдэарадай тэмсэлдэ, залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ туһа нэмэри оруулна.

Үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ хэрэгтэ хизаарлашагүй ехэ дардам зам социализм нээжэ, арад зоной ажабайдалые эрид шууд һайжаруулаа. Национальна доходой ургаһан ушар энээн тушаа эгээл һайнаар согсолон харуулдаг байна. Национальна доходые хүн бүхэндэ хүртээн бодомжолжо үзэбэл, тэрэ 1913 онойхидо орходоо, СССР-тэ 13 дахин ехэ болоо. Тиихэдэ мүн лэ энэ турша соо США-гэй национальна доход, хүн бүхэндэ хүртэсөөрнь харахада, 2-һоо бага дахин ехэ болоһон, Англи Франци хоёрто—миил 1,6 дахинһаа бага дээшэ ехэ болоһон байна.

Ажалшадай зоболон байһан хүдэлмэригүй байха ябадалые СССР-тэ социализмын илалта хэтэ мүнхэдөө усадхаа. Хэрбээ 1913 ондо 12 миллион 900 мянган хүдэлмэришэд болон албахаагшадай арадай ажахыда хүдэлжэ байһан һаа, 1957 ондо тэдэнэй тоо 52 миллион 600 мянга болоһон байна. Энэнь 4 дахинһаа ехэ. Манай ороной бүхы эрхэтэд ажаллаха, һураха, амарха эрхэтэй гэжэ социалистическэ революци соносхоод дүүргээ бэшэ, харин тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэ арга олгоо юм. Ургажа ябаа залуу үетэн, мүн арадай аша туһын түлөө, социализмын аша туһын түлөө үнэн сэхээр ажаллаһан аха үеын зон тушаа бүгэдэарадай анхарал оролдолго гаргаха гээшэ хүндэ эгээл энэрхыгээр хандадаг общество болохо социалистическэ общестывн онсо өөрэ зүйлынь мүн.

Партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, иимэ хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдөө гэбэл: эгээл бага салин хүлһэ абадаг хүдэлмэришэдэй болон албахаагшадай салин хүлһэн дээшэлүүлэгдээ, һайндэрэй болон амаралтын үдэрэй урдахи хүдэлмэриин үдэр хороогдоо. Мүн 7 часай хүдэлмэриин үдэртэ орохо, тиихэдэ газар доро хэгдэдэг, нүүрһэнэй болон горнорудна промышленностьдахи хүдэлмэриин үдэрые 6 часай болгохо гэһэн парти, правительствын шиидхэбэри бодото дээрээ бэелүүлэгдэнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ гэр байра нилээд олоор баригдадаг болоһон байна.

Социальна мүнхэлэлгэ түлэхэ, тэдхэмжэ, пенси, һурагшадта стипенди үгэхэ, хүүгэдые миинтээр һургаха, хүн зониие миинтээр аргалха гэхэ мэтэ хэрэгтэ Совет гүрэн жэл бүри айхабтар ехэ мүнгэ зөөри гаргадаг. Гансал энэ жэлдэ дурсагдаһан бүхы хэрэгүүдтэ гаргашалагдаһан мүнгэнэй дүн хамтань 192 миллиард түхэриг болохонь. Энэнь СССР-эй гүрэнэй бюджедэй бүхы гаргашануудай гурбанай нэгэ хубитайнь адли шахуу байна. Гүрэнэй пенсинүүд тухай шэнэ Хуулиие ажалшаднай ехээр һайшаан угтаа.

Советскэ арадай ажана байдалай һайжарһан ябадал арад зоной хэрэглэмжын улам ехэ боложо байһан дээрэһээ, советскэ худалдаа наймаанай хүгжэлтэһөө харагдана. Манай ороной ажалшад элдэбын эд бараа улам улам ехээр худалдан абаха арга боломжотой. Арад зомнай урдынхидаа орходоо нилээд һайнаар эдеэлдэг, һайнаар хубсалдаг, һайнаар ажаһуудаг болонхой. Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай шатаар 1940 онойхидо орходоо 3,3 дахин ехэ мяхан болон мяханай зүйлнүүд, 3,5 дахин ехэ малай тоһон, һүн болон һүнэй бусад зүйлнүүд, 3,3 дахин ехэ сахар, 2,8 дахин ехэ эд бүд 1957 ондо худалдагдаһан байна. Тиихэтэй хамта, 4 дахин шахуу ехэ хилгааһан бүд, 9 дахин ехэ торгон бүд худалдагдаа. 1956 ондо хүн зомнай 21 миллион гаран час, 3 миллион гаран велосипед, 4,2 миллион радиоприемник болон телевизор худалдан абаа. Тиихэдэ мүнөө жэлдэ эдэ эд бараанууд бүри ехээр худалдагдажа байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай промышленность оёдолой машинануудые, холодильнигуудые, юумэ угаадаг машинануудые, тооһо һорон абадаг хэрэгсэлнүүдые улам олоор бүтээдэг болоо.

СССР-тэ соёл культурын талаар эрид ехэ хубилалта хэһэн ушар социализмын агууехэ туйлалта мүн. Энэ хубилалтын ашаар манай орон наука болон техникэ хүгжөөхэ талаар дэлхэй дээрэ түрүүшын һууринуудай нэгыень эзэлбэ. Бүри дэлхэйн хоёрдохи дайнай урда тээ манай орон дотор үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал гол түлэб усадхагдаһан байна. Мүнөө үедэ бүхы түхэлэй һургуулинуудта СССР-эй 50 миллион гаран хүн һуралсана. Гансал дээдэ һургуулинуудта болон техникумүүдтэ мүнөө 4 миллион гаран хүн һурана. Тиихэдэ 1914 ондо оройдоол 182 мянган хүн һурадаг байгаа. Дээдэ ба тусхай дунда һургуулитай 6 миллион гаран мэргэжэлтэд мүнөө арадай ажахыда хүдэлнэ. Энэнь революциин урда тээхи Россинхида орходоо 33 дахин шахуу ехэ. Айхабтар олон инженернүүд болон технигүүд, агрономууд болон зоотехнигүүд, багшанар, врачууд болон бусад мэргэжэлтэд коммунистическэ байгуулалтын агууехэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Литература, искусство хүгжөөхэ талаар нилээд ехэ амжалта туйлагдаа. Уранзохёолшод, искусствын ажал ябуулагшад хадаа манай интеллигенциин түрүү отрядуудай нэгэн мүн. Тэдэнэр коммунизмын агууехэ үзэл бодолой илан мандахын түлөө, шэнэ хүнүүдые—коммунистическэ общество байгуулагшадые хүмүүжүүлхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэнэ.

Дэлхэйн агууехэ удхашанартай амжалтануудаар болон ухаалан зохёоһон элдэб зүйлнүүдээр манай Эхэ орониие, бүхы хүн түрэлтэниие баяжуулжа байһан советскэ эрдэмтэдэй ашаг үрэ ехэтэ ажал тухай бидэнэр Октябриин 40 жэлэй ойн дүн согсолходоо, тэдээндэ илангаяа ехэ баясхалан хүргэн хэлэхэ ёһотойбди. Советскэ эрдэмтэдэй туйлаһан элитэ ехэ амжалтануудые бултыень эндэ тоолохын аргагүй. Амгалан тайбан байдалда атомна энергиин түгэс хүсые хэрэглэхэ талаар манай орон мүнөө эгээл түрүү һуури эзэлнэ, мүн бидэнэр һаяхан түби хоорондын баллистическэ ракетын туршалгые амжалтатайгаар үнгэргөөбди гэжэл һануулаад дүүргэһүүб.

Бүмбэрсэг дэлхэйе тойрон ниидэхэ дэлхэй дээрэхи түрүүшын хэмэл одые бүтээжэ, 1957 оной октябриин 4-дэ амжалтатайгаар табиһан ушар манай эрдэм ухаанай болон техническэ амжалтануудай эгээл аха захань болоо. Һүүлээрнь нэгэ һарыншье үнгэрөөдүй байхада бүмбэрсэг дэлхэйе тойрон ниидэхэ хоёрдохи советскэ хэмэл одон замбуулин руу табигдаа. Энэ одон түрүүшынхидээ орходоо бүри һайн, элдэб түхэлэй научна аппаратуратай ба тэрээн соо туршан шэнжэлэгдэхэ амитан һуулгагданхай юм. Мүнөө манай түрүүшын одон замбуулин соогуур гансаараа ниидэнэб гэжэ уйдахаяа болибо. Советскэ Союзай хоёр түлөөлэгшэд — эб найрамдалай хоёр одон бүмбэрсэг дэлхэйе тойрон элин ниидэһээр. Хүн түрэлтэнэй эрэлхэг зоригтой хүсэлые бодото дээрэнь бэелүүлжэ, манай эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, технигүүд болон хүдэлмэришэд Октябриин 40 жэлэй ойдо советскэ хүнүүдтэ ёһотойл агууехэ бэлэг барижа баярлуулба. Наука болон техникын хүгжэлтэдэ шэнэ үе шата нээһэн, социализмын ороной эдэ туйлалтанууд үнэхөөрөөл бүхы дэлхэйе доһолгоһон байна.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл)

Советскэ наука болон техникын ажал-ябуулагшадай, манай промышленностиин хүдэлмэришэдэй гайхамшаг ехэ илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы хубинуудта ажаһуудаг манай олон миллион нүхэд үнэн зүрхэнһөө баярлан, тэдэниие омогорхон амаршалжа байна. Гэхэтэй хамта, Советскэ Союзай энэ илалтань социализмын дайсадые абиртуулан бахардуулжа, һүрдүүлээ, иимэ орёо оньһон научна, техническэ асуудалнуудые иимэ амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаа хадаа, СССР өөрынгөө наука болон техникэ, өөрынгөө промышленностиие ямар ехэ хэмжээндэ хүрэтэр хүгжөөгөө гээшэб гэжэ тэдэнэр одоол этигээб.

«Авангард» гэжэ нэрлэгдэһэн, дэлхэйн бүмбэрсэгые тойрон ниидэхэ хэмэл одониие табихаяа бэлэдхэжэ байһабди гэжэ Америкын Холбоото Штадууд нэгэ үедэ сонсохоһон юм. Ямар нэгэн ондоогоор бэшэ, харин «Авангард» гэжэ тэдэнэр тэрэ одоёо нэрлээ бшуу! Мүн тэрэнэйлэн, бүмбэрсэг дэлхэйе тойрон ниидэхэ хэмэл одо табихаяа байһабди гэжэ бидэнэршье мэдээсэ һэмди. Мүнөө советскэ наука болон техникын хүсэл оролдолгонь илалтаар түгэсэб гэжэ бүгэдэ хаража байна. Хэмэл одониие бүтээхэ талаар Советскэ Союзай мүрысэхэ гэжэ бидэнэр хэзээшье һанаагүй һэмди гэжэ багахан «советскэ һарын» табигдаад байхада США-гэй гүрэнэй зарим ажал-ябуулагшад мэдүүлһэн байна. Мүнөө дэлхэйн бүмбэрсэгые тойрон, манай одонуудай ниидэжэ ябахадань тэдэнэр иигэжэ хэлэжэ байна бшуу! Манай одон дэлхэйн дээрэ эгээл түрүүн бүтээгдэхэ гэжэ американецууд найдаһандаа тэрэ одоёо «Авангард» гэжэ нэрлэһэн байжа болоо. Гэбэшье, тэдэнэй үр дань, авангардадань советскэ одонууд оробо гэжэ бодото байдал харуулаа бшуу. Манай одонууд бүмбэрсэг дэлхэйе тойрон ниидэжэ ябана, тиихэдээ Америкын болон бусад одонууд тэдэнэй хажууда зэргэсэжэ, хэзээ тэдээнтэй нүхэд болохо гээшэб гэжэ хүлеэһээр. Буу зэбсэг түргөөр бүтээхэ, олониие хюдан алаха буу зэбсэг бүтээхэ талаар мүрысэгшэһөө иигэжэ харилсаһаншье, иигэжэ мүрысэһэниинь хэды дахин дээрэ байха байна.

Бүмбэрсэг дэлхэйе тойрон ниидэгшэ түрүүшын хэмэл одонуудые бүтээхын тулада оюун бэлигээ, зохёон байгуулхы ажалаа гаргаһан советскэ наука, техникын ажал-ябуулагшад, манай промышленностиин хүдэлмэришэд бүгэдэ арадайнгаа дунда хүндэтэй болоо, обществэ хүгжөөхые, эрдэм ухаа һалбаруулхые хүсэгшэ бүхы хүнүүд тэдэниие үнэн зүрхэнһөө хүндэлэн магтана. Парти, Правительствын даалгабаряар энэ үндэр трибуна дээрэһээ элитэ ехэ илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, тэдэниие халуунаар амаршалжа, гүнзэгы ехэ баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт!

Нүхэд! СССР-тэ социализм байгуулһан ушар—Агуу ехэ Октябриин революциин гол шухала дүн мүн.

Социалистическэ общество хадаа хүн түрэлтэнэй түүхэдэ хэзээшье үзэгдөөгүй, шэнэ общество гээшэ. Советскэ общество дотор бэе бэедээ дайсан харша, хоорондоо тэмсэжэ байдаг ангинууд үгы. Нэгэн ниитэ аша туһатай, ниитэ уг зорилготой дээрэһээ советскэ общество бата нэгэдэжэй, өөрынгөө авангард болохо Коммунистическэ партиие нягтаар тойрон жагсанхай юм. Марксизмда, пролетариадай ангиин аша туһада зүрүү, тэрээндэ дайсан харша бүхы юумэнүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэжэ, манай парти урган хүмүүжэһэн, бэхижэн хатуужаһан, зоригжоһон байна. Хэрбээ меньшевигүүдтэй, эсэрнүүдтэй, анархистнуудтай, троцкистнуудтай, баруунай үзэл баримталагшадтай, буржуазна националистнуудтай, марксизм-ленинизмын бусад дайсадтай гам хайрагүй шанга тэмсэл хээгүй һаа, эдэ дайсадые идейншье, политическэшье талаар бута сохёогүй һаа, манай парти социалистическэ революциин вождь, манай орон дотор социализмые илалтатайгаар байгуулан эмхидхэгшэнь ба зоригжуулагшань боложо шадахагүй байгаа гэжэ партиин бүхы түүхэ харуулна.

Октябриин революциин илаһан түрүүшын үдэрһөө эхилээд, Коммунистическэ партиие байгуулагша ба тэрэнэй вождь агууехэ Ленин түрүүтэй Коммунистическэ парти Октябриин туйлалтануудые хамгаалха, социалистическэ байгуулалтын түсэбые бэелүүлхэ, Совет гүрэнэй хүсэ шадалиинь бэхижүүлхэ хэрэгтэ совет арадай бүхы эршэ хүсыень хандуулһан байна. Владимир Ильич Ленинэй наһа бараһанай һүүлээр партимнай өөрынгөө Центральна Комитедые тойрон жагсаа һэн. И. В. Сталин Центральна Комитедые толгойлһон юм. Ленинэй хараа заабаринуудые партимнай эрид шууд, удаа дараалуулан бэелүүлжэ, манай орониие амжалтаһаа амжалта тээшэ абаашаһан байна. Партиин ударидалгаар совет арад ороной социалистическэ индустриализаци хээд, хүдөө ажахыда коллективизаци хэжэ, социалистическэ общество байгуулаад, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда бүхэдэлхэйн-түүхэтэ илалта туйлаа һэн. Эдэ бүхы илалтанууд ашаар манай Эхэ орон хүсэн түгэс социалистическэ гүрэн болоһон, мүн манай орон дэлхэйн оронуудай дунда бүри хүндэтэй болоһон байна.

КПСС-эй XX съезд Совет ороной коммунизм тээшэ дабшан хүгжэлтэдэ, партиин болон совет арадай ажабайдалда шухала түүхэтэ шата болоһон юм. XX съездын абаһан шиидхэбэринүүдые, коммунизм байгуулха тушаа съездын зохёоһон түсэбүүдые манай бүхы орон, бүхы совет арад халуунаар һайшаан угтажа, тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө эдэбхи хэшээлээ улам бадаруулан ажаллажа байнхай. Ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй ажал-ябуулгань [illegible] үедэ эли бодо һайжараа, мүн эдэ Соведүүд ажахын болон соёл культурын хэрэгые хүтэлбэрилгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг болоо. Советскэ профсоюзууд олониитын зохёон байгуулхы эдэбхиень бадаруулна, ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ажалшадые улам олоорнь хабаадуулна. Эхэшье, үрэ һайтайшье хүдэлмэри ленинскэ комсомол ябуулна. Ленинскэ комсомол манай партиин бүхы уряануудыень ходоодо халуунаар дэмжэдэг, коммунизм байгуулха хэрэгэй ажалые һалбарида үүсхэл эдэбхи ехээр гаргадаг байгаа. Съездһээ хойшо үнгэрһэн сагай туршада манай орониие хүгжөөхэ хэрэгтэ шэнэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа.

Ябажа гараһан замаа шэнжэлжэ, ерээдүйн түсэбые хараалхадаа, партиин XX съезд марксизм-ленинизмын үзэл бодолдо тон үнэн сэхэ байһанаа, мүн гаргагдаһан алдуу болон дутагдалнуудтай эбсэдэггүй байһанаа харуулжа, большевистскэ шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлэлые үндэр дээрэ дэбжээгээ, коммунизм байгуулгын мүнөөнэй шатада ажабайдал дээрэһээ гаража байһан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ухаансар зоримгойгоор хандадаг байһанай жэшээ харуулаа. И. В. Сталинда һүгэдэн шүтэлгэтэй холбоотой алдуунуудые партиин съезд эрид шүүмжэлжэ, энэ шүтэн һүгэдэлгын хойшолонгуудые дабан усадхаха талаар хэмжээнүүдые хараалаа. Ганса нэгэн хүндэ шүтэн һүгэдэхэ ябадалые шүүмжэлхэдээ, партиин съезд марксизм-ленинизмын һургаалай гол шухала зүйлнүүдые, И. В. Сталинай абари занда бии байһан дутагдалнууд болон муу таланууд тухай В. И. Ленинэй шүүмжэлхы ажаглалтануудые хүтэлбэри болгоһон байна. И. В. Сталинай абари занда бии байһан дутагдалнууд ба муу талануудынь тэрэнэй наһанайнгаа һүүлшын үедэ илангаяа ехээр харагдаһан ба манай ниитын хэрэгтэ нилээд хохидол ушаруулһан байна. Энэ шүүмжэлэлэй хэгдэһэнэй, мүн ганса нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэлгын хойшолонгуудые усадхаха талаар партимнай ехэ хүдэлмэри ябуулһанай ашаар Коммунистическэ партиин бүхы ажал-ябуулгые һайжаруулгада, хамтаараа хүтэлбэрилгын ленинскэ гол ёһонуудые болон партийна ажабайдалай дүримые шууд бэелүүлгэдэ, революционно хуули сахилгые наринаар бэелүүлхэ, парти доторой болон советскэ демократиие саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ, идеологическа хүдэлмэриие һайжаруулха, ажалша олониитын зохёон байгуулхы үүсхэлые болон эдэбхи хэшээлыень бадаруулха хэрэгтэ ехэ туһа боложо үгэһэн байна.

Манай парти үүсхэл өөрөө гаргажа, XX съезд дээрэ Сталинай гаргаһан алдуунуудые шүүмжэлээ. Нэгэдэхеэр, эдэ алдуунуудые заһахын, хоёрдохёор, иимэ алдуунуудай саашадаа хэзээшье, хаанашье дабтагдахагүйн түлөө, гурбадахяар, марксизм-ленинизмые гүнзэгыгөөр удхалан ойлгонгүйгөөр, тэрээниие миил хооһоор сээжэлдэхэ ябадалые гаргахагүйн, научна социализм тухай манай агуу ехэ теоридо творческоор хандадаг байхын, энэ теориие саашадаа арюун сэбэрээр абажа ябахын түлөө Сталинай алдуунуудые съезд шүүмжэлээ юм.

Марксизм-ленинизмын үзэл сурталда харша байһан дээрэһээнь, Коммунистическэ партида, социалистическэ обществодо тэсэжэ болохогүй ябадал байһан дээрэһээнь бидэнэр, коммунистнууд, ганса нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэлгые шүүмжэлнэбди. Өөрынгөө доторой байдалые бэхижүүлхын, социалистическэ байгуулалтые бэхижүүлхын, дурсагдаһан ябадалые саашадаа хэзээшье гаргахагүйн түлөө партимнай эдэ мэтын алдууе шүүмжэлнэ. Гэбэшье, ганса нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэхэ ябадалые шүүмжэлһэн ушараар һамбаашалан, социалистическэ байгуулалтада, Коммунистическэ партида хардалга хэхые һэдэһэн хүнүүдтэй бидэ хэзээшье эбсэжэ шадахагүйбди. Сталинай ажал-ябуулгын алдуутай буруу талыень шүүмжэлхэтэеэ хамта, партимнай Сталиниие хардахаяа һанаһан бүхы хүнүүдтэй, мүн Центральна Комитедые И. В. Сталинай толгойлжо байхада манай партиин хэһэн ажал-ябуулгын бүхы түүхэтэ үеые буруугаар, хазагайруулан харуулхын тулада ганса нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэхэ ябадалые шүүмжэлээшэн болодог бүхы хүнүүдтэй партимнай тэмсэдэг, саашадаашье тэмсэхэ байна. Үнэн сэхэ марксист-ленинец, тунхаришагүй зоригтой революционер байһан туладаа Сталин түүхэдэ ээлхэ ёһотой һуурияа ээлхэ. Манай парти, совет арад Сталиниие мартахагүй ба тэрэнэй хэһэн һайн һайхан хэрэгыень хүндэлдэг байха юм.

Зарим «шүүмжэлэгшэд» манай партиин тэмсэлэй энэ үеыень али болохо муугаар харуулхые, социализм байгуулхын түлөө тэмсэлдээ Советскэ Союзай гаргаһан арюун сэхэ замые бузагайруулан харуулха гэжэ оролдодог байна. Хүсэ шадалаа гамнангүй, арад зоной аша туһын түлөө, социализмын хэрэгэй түлөө тэмсэһэн, мүнөөшье тэмсэжэ байһан, ленинизмдэ үнэн сэхэ ажал-ябуулагшадые тэдэнэр «сталинистнууд» гэжэ нэрлэнэ. Тиихэдээ тэдэнэр энэ үгые тон муу удхатайгаар ойлгодог. Юун дээрэһээ тэдэнэр иигэнэб гэхэдэ, тэдэнэр марксизм-ленинизмын хэрэгтэ, пролетарска интернационализмын гол ёһонуудта үнэн сэхэ коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинуудай ажал-ябуулагшадай хэһэн хэрэгые даража хэлэхэ, тэдэнэй нэрыень хухалха гэһэн зорилготой. Иимэ «шүүмжэлэл» хэдэг хүнүүд, нэгэн гэбэл заһархаяа болишоһон хардагшад гү, али марксизм-ленинизмые шалган шэнэлхэ гэһэн бузагай муухай һаналтай болошоһон хүнүүд байна. Тиихэдээ тэдэнэр марксизм-ленинизмын гол ёһонуудһаа хэлбэрһэн ябадалаа «сталинизм» гэһэн хашхараагаар далдалхые һэдэнэ. Бузагай муу һаналаар зохёогдоһон, «сталинизмда» болон «сталинистнуудта» эсэргүү тэмсэхэ гэһэн уряа лозунгые империалистическэ идхалга номнолго хэгшэдэй дэмжэжэ абаһан ябадал, тушаан боложо дайралдаһан ушар бэшэ.

Марксизм-ленинизмһээ холодохо, тэрэнэй гол шухала удхые хазагайруулха гэһэн бүхы һэдэлгэнүүдтэй, мүн социализм болон коммунизмын түлөө тэмсэжэ ябаһан маанадай хүсэл зоригые һуларуулхые, манай жагсаалые эбдэхэ, манай нэгэдэлые таһалхые хүсэһэн бүхы хүнүүдтэй партимнай тэмсэһэншье, саашадаа бүри шууд тэмсэхэшье байна.

Гансал арад зондоо этигэдэг, хүсэтэй, арад зонтоёо таһаршагүй холбоотой, арад зоной хизаарлашагүй ехээр этигэдэг, арадтаа дэмжүүлдэг марксистско-ленинскэ парти эрэлхэг зоригтой ябадал гаргажа, ганса нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэлгэтэй холбоотой дутагдалнууд болон алдуунуудые үнэн сэхээр, нюун нөөнгүйгөөр шүүмжэлһэн байна гээшэ. Капиталистическэ оронуудта засаг барижа байһан партинуудай алиниинь иимэшүү шүүмжэлэл хэжэ шадахаб? Тиимэ парти байхагүй! Байхагүйһөө байтагай тэдэ бүхы партинууд өөрынгөө ажал-ябуулгада гаргагдаһан муу талые болон алдуунуудые арад зондо хэлэхэгүй, арадһаа нюуха, капитализмын заһархаяа болиһон дутуу дундануудые болон бузагай муухайень далдалха, буржуазна обществодохи «ангинуудай хоорондохи эб найрамдал» болон «тааралдал» тухай худал хуурмаг элдэб эсын һургаалаар ажалшадые мэхэлхэ гэжэ оролдодог байна.

Урагшаа дабшан хүгжэжэ ябаһан, революционно анги байһан дээрэһээ хүдэлмэришэн анги шэнэ ажабайдал байгуулха хэрэгтээ гаргагдаһан дутагдалнуудаа болон алдуунуудаа далдалха, нюуха ямаршье шалтагаангүй. «Революци хэхэдэмнай тиимэ тиимэ хэрэгнай эрхим һайнаар хүсэлдөө, зүгөөр тиимэ тиимэ хэрэгнай хүсэлдөөгүй гэжэ мэдэрхэһээ пролетариат айдаггүй. Энээнһээ урагша хосорон һаладаг бүхы революционно партинууд юундэ хосордог байгааб гэхэдэ, тэдэнэр бэеэ ехээр магтан һайзагайраад, ямар байхадаа хүсэтэй байхаяа хаража мэдэжэ шададаггүй, өөһэдынгөө һула талаяа хэлэхэеэ айдаг байгаа. Харин бидэнэр өөрынгөө муу тала тухай хэлэхэһээ айдаггүй дээрэһээ, муу талаяа усадхахын түлөө оролдодог дээрэһээ хосорхогүйбди»;—гэжэ В. И. Ленин онсолон тэмдэглэһэн байна. (Зохёолнуудай 33 том, 278 хууд.).

Партийна ажабайдалай ленинскэ дүрим нормонуудые эрид шууд сахижа, манай парти ажал хүдэлмэреэ, хүдэлмэриингөө формо методүүдые саг үргэлжэ һайжаруулна, мүн хамтаараа хүтэлбэрилхэ ба парти дотор демократи бэелүүлхэ гэһэн гол ёһые партиин эхин шатаһаа эхилээд, эгээл дээдэ шатань хүрэтэр шууд бэелүүлнэ.

Зүрилдөөтэ юумэнүүдые элирүүлэн, тэдэниие дабажа гарабал лэ бүхы юумэн хүгжэдэг гэжэ марксистска диалектикэ һургана. Бэе бэедээ эбсэшэгүй, дайсан харша ангинуудай капиталистическэ байгуулалтада бии дээрэһээ, тэндэхи зүрилдөөтэ зүйлнүүд хэзээшье эбсэн заһардаггүй, харин гансал ангиин тэмсэл хэжэ, тэдэниие шиидхэн заһаха баатай болодог. Социализм байгуулгын түрүүшын үедэ мүлжэгшэ ангинуудай (капиталистнуудай, помещигүүдэй, кулагуудай) үлэгдэлнүүдэй байгаа сагта, орон дотороо тэдэнэй зарим тэды нүлөөтэй ба гадаадын хархис хүсэнүүдэй тэдэниие дэмжэжэ байгаа сагта ангиин тэмсэл улам хурсадажа болохо, тиихэдэ зүрилдөөнүүд антагонистическэ шэнжэтэй боложо болохо юм.

Агууехэ морально-политическэ нэгэдэлтэй социалистическэ обществодо, мүлжэн дарлагша ангинуудай үгы болоод, эбтэй эетэй ажалшадай ангинуудай—хүдэлмэришэн болон таряашадай бии болоходо эндэхи зүрилдөөнүүд тад ондоо байна. Эдэ зүрилдөөнүүд гол түлэб социалистическэ экономикын түргөөр дэбжэлгэтэй, арад зоной материальна болон культурна эрилтын урган дээшэлһэнтэй холбоотой зүрилдөөнүүд ба бэрхэшээлнүүд, хуушан ба шэнэ юумэнэй хоорондохи, түрүү ба гээгдэжэ ябаһан юумэнүүдэй хоорондохи зүрилдөөнүүд байха юм. Эдэ ямар зүрилдөөнүүд бэ гэхэдэ, социалистическэ обществын гэшүүдэй хэрэглэмжын улам ехэ боложо байхада, мүн тэдэниие хангаха материальна техническэ базын үшөөл дутамаг байһан дээрэһээ гараһан зүрилдөөнүүд. Иимэ зүрилдөөнүүд амжалтатайгаар зайсуулагдадаг байна. Социализм болон коммунизмын материально-техническэ базые түргөөр, таһалгаряагүйгөөр хүгжөөһэнэй, ажалшадай социалистическэ ушар ёһо мэдэхэ ябадалые дээшэлүүлһэнэй ашаар социалистическэ общество өөрөө энэ зүрилдөөнүүдые амжалтатайгаар зайсуулна гэжэ Совет гүрэнэй 40 жэлэй дүй дүршэл харуулна.

Советскэ общество бурьялма түргөөр хүгжэнэ. Социалистическэ байгуулалтын ямар нэгэн талыень хүтэлбэрилгые һайжаруулан нарижуулха хэрэг хүгжэлтын элдэб шатануудта гарадаг. Хуушарһан, гээгдэнги юумэнүүдтэй эрид шууд тэмсэдэг, хуушарһан формонуудһаа арсажа, урагшаа шууд дабшалгын эрилтэнүүдые хангаха шэнэ формонуудые зохёон байгуулдаг байһанаа манай парти өөрынгөө бүхы ажал-ябуулгаар харуулаа.

Партиимнай хэдэг бүхы болото ажал-ябуулгань хододоо мүнхэ, хододоо урагшаа дабшадаг, бүхы удхаараа революционно марксизм-ленинизмын бодото дээрээ бэелэлгэ мүн. Партиин XX съездын шиидхэбэринүүд, хүдөө ажахые эрид ехээр хүгжөөхэ, промышленность, барилгын хүтэлбэриие шэнэлэн хубилгаха талаар партиин абаһан бүхы хэмжээнүүд ажал хэрэгтээ иимээр хандадагай үльгэр жэшээ мүн.

Партида харша Маленковой, Кагановичын, Молотовой, мүн тэдээнтэй нэгэдэһэн Шепиловэй можо тухай КПСС-эй ЦК-гэй июньскэ Пленумэй тогтоолые арад зоной эбтэй эетэйгээр, халуунаар һайшааһан ушар Коммунистическэ партиин политикые бүхы совет арадай нэгэн һаналтайгаар дэмжэдэг байһыень этигэмэ һайнаар гэршэлэн харуулаа. Партида харша энэ можынхид КПСС-эй XX съездын хараалһан хараа шугамда эсэргүүсэдэг, манай партиин ленинскэ нэгэдэлые таһалха гэжэ һэдэдэг байна. Партида харша энэ можые зам дээрэһээ зайсуулан хаяад, парти болон араднай зэргэнүүдээ бүри нягтаар жагсаагаад, эгээл зүб, ленинскэ замаар—Коммунистическэ общество байгуулха гэһэн агууехэ зорилгоёо бэелүүлхэ гэжэ эршэмтэй шангаар урагшаа дабшана.

Шулуун хабсагай шэнги, бутаршагүй хатуу, нэгэдэнхэй партигүй һаа, ниитын хүгжэлтын жама ёһонуудые, һайн мэдэдэг партигүй һаа, марксизм-ленинизмын агууехэ гол ёһонуудта үнэн сэхэ партигүй һаа, хүдэлмэришэн анги, ажалша таряашад, бүхы манай арад засаг гартаа абажа шадахагүй, дайсадые бута сохижо шадахагүй, социалистическэ общество байгуулжа шадахагүй, коммунизмда удаа дараагаар, амжалтатайгаар орожо шадахагүй байна гэжэ Совет гүрэнэй ябажа гараһан бүхы 40 жэлэй дүй дүршэл харуулна. Манай алдарта партиин ленинскэ нэгэдэлые саашадаашье нюдэнэйнгөө сэсэгы мэтээр сахин хаража байял, арад зонтоёо бүри нягта холбоотой болоё, марксизм-ленинизмын агууехэ илалтата тугые саашадаашье үндэр дээрэ үргэжэ ябаял!

Байлдаануудта туршагдаһан авангард—Коммунистическэ партияа тойрон бата нягтаар СССР-эй бүхы арадуудай жагсанхай байхадал, коммунизмын түлөө тэмсэхэдээ парти арад хоёрой таһаршагүй нэгэдэнхэй байгаа сагта Совет орон хойшодоо бүри ехэ амжалтануудые туйлаха.

II.

СССР-тэ коммунизм байгуулгын саашанхи хараанууд болон зорилгонууд тухай

Нүхэд! Совет засагай тогтоһонһоо хойшо 40 жэл соо хүгжэһэнэй үрэ дүнгые согсолходоо, манай арад ерээдүй тээшээ этигэл найдамтайгаар харана, мүн коммунистическэ байгуулалтын саашанхи хараануудые эли тодоор мэдэнэ. Политика бэелүүлхэдээ хойшоо бэшэ, харин урагшаа хододоо харадаг байха ёһотой гэһэн В. И. Ленинэй заабариие Коммунистическэ парти хүтэлбэри болгоно.

Мүнөө үедэ Совет оромнай түүхэтэ хүгжэлтынгөө шэнэ шатада ороод байна. Коммунизм байгуулгын бүри дээдэ шатада орохо таатай зохид байдал, зөөри зөөшэ, моральна уг баримтанууд манда бии болонхой. Эдэ бүгэдэ хадаа саашадаа бүри түргөөр дабшаха, ерээдүйн сагта бүри ехэ илалтануудые туйлаха база, үндэһэ һуури мүн гэжэ совет арад харана. Социализмын амжалта бүхэн коммунистическэ обществын дээдэ шата тээшэ шэнэ алхам болодог.

Ерээдүйн сагай общество хүгжэн дабшахадаа хоёр шататай—нэгэдэхинь—социализм ба хоёрдохинь, дээдэ шата—коммунизм байха юм гэжэ ерээдүйн общество тухай хэлэхэдээ уласхоорондын пролетариадай гениальна вождьнор ба багшанар Маркс Энгельс хоёр заадаг һэн. Хэрбээ социализм капитализмһаа мултаржа, хүгжэһэн обществын түрүүшын шата байһан дээрэһээ «капитализмын үлэгдэлнүүдые» уг залгамжалуулан урда үеһөө абаһан байдаг һаань, мүн тэдэ үлэгдэлнүүдые хараадаа абаха баатай болодог һаань, коммунизм хадаа социализмын илаһанай ашаар байгуулагдаһан өөрынгөө үндэһэ һуури дээрэ хүгжэдэг байна. «Гансал ажамидархын туладал ажал хэхэеэ болижо, харин ажабайдалай эгээл түрүүшын хэрэглэмжын тэрэнэй болоходонь: хүн бүхэнэй алишье талаараа хүгжэхэтэй хамта үйлэдбэриин хүсэнүүдэй урган хүгжэхэдэ, мүн ниитын баялигай бүхы эшэ үндэһэнүүдэй элбэг дэлбэгээр бүлтаран гарахадал...» общество коммунизмын [illegible] шатада орожо шадаха, гэжэ Маркс һургана. (К. Маркс, Ф. Энгэльс. Шэлэгдэмэл зохёолнуудай II том, 15 хууд.).

Марксизмые бодото байдалтай тааралдуулан хүгжөөжэ, социализм болон коммунизм тухай һургаалые Ленин бүри эли тодорхой болгоһон байна. Манай орон дотор коммунизм байгуулха түсэбые Ленин зохёогоо. Хүсэн түгэс социалистическэ индустри байгуулха, ороноо электрификацилха, хүдөө ажахые хамжуулха, шэнэ техникэ хэрэглэһэнэй, мүн социалистическэ мүрысөөе дэлгэрүүлһэнэй, ашаар ниитын ажалай бүтээсые шууд дээшэлүүлхэ, соёл культурын талаар эрид хубилалта хэхэ гээшэ социалистическэ экономикын эгээл шухала үндэһэ һууринь, коммунизм тээшэ дабшахадаа ороноймнай хүгжэхэ жэнхэни хараа шугамынь байха ёһотой гэжэ Ленин энэ түсэб соогоо илангаяа онсолон тэмдэглэһэн байна.

Манай ороной һандаралда, үлэсхэлэн хооһон байдалда ороод байхада, Соведүүдэй залуу республика [illegible] шахуу гэжэ олон хүнүүдэй тоолодог болоод байһан иимэ онсо хүшэр хүндэ үедэ Россие электрификацилха гэһэн эрэлхэг зоригтой, асари ехэ түсэб манай парти зохёоһон юм. Энэ түсэб хэдэн арбаад жэлдэ ороноймнай урагшаа дабшаха хүгжэлтын хараае эли тодорхой болгоһон байна. Советскэ засагтай болоод, бүхы орониие электрификацилаад байхада — энэмнайл коммунизм болохол даа гэжэ Ленин тиихэдэ хэлээ бэлэй. Ленинэй хэлэһэн элэ үгэнүүд коммунизм байгуулха хэрэгтэ марксистска ёһоор хандалгын гол удхые харуулна, мүн энэ үгэнүүдтэ коммунистическэ обществын материально-үйлэдбэриин база болон капитализмһаа коммунизмда оруулха зорилготой гүрэнэй засагай политическэ формо тухай асуудалнууд хоорондоо таһаршагүйгөөр нэгэдүүлэн табигданхай.

Коммунизмые марксистско-ленинскээр ойлголго обществые революционно ёһоор хубилгаха талаар арад олониитын бодото ажал-ябуулгатай таһаршагүй нягта холбоотой. Коммунизмын бодото, научна болон ажабайдалтай холбоотой, номойхиин — догматическа бэшэ формулнууд хадаа хубхай гоё хооһон үгэнүүдһээ юугээрээ илгаатайб гэхэдэ, дурсагдаһан формулнуудта социалистическэ үйлэдбэриие бүри һайжаруулан эмхидхэхэ хэрэг, хүдэлмэришэдэй болон таряашадай ажал хүдэлмэриин эрхэ байдал, арад зоной ажабайдалые һайжаруулхада шухала продуктнуудые бүри ехээр бүтээн гаргалга, ажал хүдэлмэридөө, гэр бүлэдөө байхадаа хүнүүдэй хоорондо тогтоогдодог харилсаание шиидхэхы удхашанартай гэжэ тоологдодог байна.

Мүнөө 40 жэлэй туршада Советскэ Союзай хүгжэжэ, арадайнгаа ажахые дэбжээхэ, наука, техникэ болон соёл культура хүгжөөхэ хэрэгтээ элитэ ехэ амжалтануудые туйлажа, социализм байгуулаад байхадань, коммунизм гээшэ аяар ерээдүй холын сагай байдал бэшэ, харин коммунизмын һүр жабхаланта һаруул һайхан байшан арадуудай нюдэндэ улам эли тодоор үзэгдэдэг боложо байна, тэрэ урган хүгжэнэ, тиихэдээ манай олонациональна ороной хүдэлмэришэдэй, таряашадай, интеллигенциин ажал хүдэлмэридөө амжалта туйлаха бүринь бүри эли тодо болоо гэжэ бидэнэр хэлэхэ бүхы үндэһэтэй болонхойбди.

Экономическа болон культурна байгуулалтын талаар партиин XX съездын хараалһан программань арадай ажахын бүхы һалбаринуудые дэбжээхэ хэрэгтэ шэнэ ехэ алхам болоно. Энэ программа бодото дээрээ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. СССР-эй арадай ажахые 1959—1965 онуудай туршада хүгжөөхэ холын хараагай түсэб зохёохо тухай шиидхэбэри һаяхан Коммунистическэ партиин Центральна Комитет болон Советскэ правительство абаа гэжэ мэдээжэ. Энэ түсэбэй дүүргэгдээд байхада, абтадаг продукциин хүн бүхэндэ хүртэсын талаар эгээл хүгжэнги капиталистическэ оронуудые түүхэтэ богонихон болзор соо хүсэжэ, урдань гараха гэһэн гол экономическа зорилгоёо шиидхэлгэдэ дүтэлхэ байһамнай лабтай.

Ороной арадай ажахын хүсэтэ ехээр саашадаа дэбжэхэ тухай түсэбүүд заатагүй амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ гэжэ советскэ хүнүүд ямар ушарһаа гүнзэгы ехээр этигэнэб?

(Үргэлжэлэлынь 5-дахи нюурта)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(*Үргэлжэлэл*)

Нэгэдэхеэр, Совет орон мүнөө түрүү техникээр зэбсэглэгдэһэн хүсэн түгэс социалистическэ индустритай, мүн эрид ехээр дэбжэжэ байһан, ониһожо-ɵуулагдаһан томо хүдөө ажахытай болоһон дээрэ-ээнь советскэ хүнүүд иигэжэ гүнзэгы ехээр этигэнэ.

Хоёрдохёор, техникые айхабтар ехээр хүгжөөн, ниитын ажалай бүтээсые шууд дээшэлүүлһэнэй, промышленностьда, барилгада, транспорт дээрэ болон хүдөө ажахыда экономическа показательнуудые һайжаруулһанай үндэһөөр арадай ажахын хүгжэлтын орёо бэрхэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаха эрдэмтэй бэрхэ мэргэжэлтэдтэй болонхойбди.

Гурбадахяар, советскэ наука болон техникын хүгжэлтэдөө туйлаһан элитэ ехэ амжалтанууд, мүн үйлэдбэридэ эдэ амжалтануудые үргэн ехээр хэрэглэлгэ хадаа эгээл бага хүсэ болон зөөри гаргажа, үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөлгэдэ эгээл ехэ үрэ дүн туйлаха арга олгодог болоо.

Дүрбэдэхеэр, манай орондо барагдашагүй ехэ байгаалиин баялиг бии, энэнь экономикые хизааргүй ехээр хүгжөөхэ арга олгоно. Арадай ажахын элдэб һалбаринуудые түргэнөөр хүгжөөхэдэ шухала, обществын улам урган ехэ боложо байгаа хэрэглэмжэнүүдые бүри дүүрэнээр хангахада шухала бүхы юумэн манда бии.

Табадахяар, социализмын дэлхэйн системын бии болоһон ушар, нягтаар харилсан ажаллалга ба бэе бэедээ туһаламжа үзүүлгэ социалистическэ оронуудай экономическа хүгжэлтын түсэбые тааралдуулан зохёолго социалистическэ лагериин бүхы оронуудые урагшань эгээл түргөөр дабшуулха таатай зохид арга олгоно.

Социалистическэ Эхэ орондоо патриотическа ёһоор, гүнзэгыгөөр иигаглан дурладаг советскэ хүнүүдэй этигэл найдабаринь эгээл нимэ дурсагдаһан гол ушарнуудһаа болоно. Эгээл энээн дээрэһээ Коммунистическэ партиин зохёоһон бүхы түсэбүүдэй энээнһээ урагша хододоо дүүргэгдэдэг байһандал адли коммунизм байгуулха асари ехэ түсэбшье амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ гэһэн хэлбэришэгүй этигэл найдабари советскэ хүнүүдтэ бии болоно.

Манда бии байһан байгаалиин баялигые эгээл аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ арадай ажахын хүгжэлтын холын хараагай түсэбые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ шухала арга нүхэсэл болоно.

Революциин урда тээхи Россида газар дорохи баялиг шэнжэлэгдэдэггүй байһан шахуу, тиихэдэ шэнжэлээд олдоһон түмэрэй рудагай болон нүүрһэнэй хэбтэшэнүүд дэлхэйн хэбтэшэнүүдэй оройдоол гурбанһаа бишыха ехэ процентнь болодог байгаа. Байгаалиин баялигай ехэ байбашье, оронoй ажахые эрхилжэ байһан капиталист, помещигүүд гансал нүүрһэ бэшэ, харин фосфорно үтэгжүүлгэ болон калиина дабһа, хэтэрхэдээ барилгын шулуу болон үйлсэдэ дэбдихэ брусчатка ондоо оронуудһаа асардаг байһан юм.

Совет засагай үедэ элдэб зүйлэй ашагта малтамалнуудай олон шэнэ хэбтэшэнүүд олдоо, урдань мэдээжэ байһан хэбтэшэнүүдэй баялигынь нилээд ехэ гэжэ тодоруулагдаа. Олдоод байһан шухалын шухала минеральна түүхэй эдэй, тэрэ тоодо түмэрэй болон марганцева рудагай, нүүрһэнэй, зэдэй, боксидай, никелиин, вольфрамай, туулгаһай, мүнгэнэй уһанай, слюдагай, цинкын, калиина дабһанай баялигаар Советскэ Союз мүнөө дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һуури эзэлнэ, мүнөө олдоод байһан нефтиин баялигаар түрүү һууриин нэгые эзэлнэ. Уһанай баялиг гээшэ манда айхабтар ехэ. Энээнэй ашаар элдэб нютагуудта асари ехэ гидроэлектростанцинуудые бариха аргатай болообди. Манай ой модоной баялиг барагдашагүй ехэ.

Эдэ бүхы байгаалиин баялигууд Советскэ Союзай элдэб олон нютагуудта олдоһон, шэнжэлэгдэһэн, мүнөөшье шэнжэлэгдэһээр гэжэ манай Эхэ ороной байгаалиин баялиг тухай хэлэхэдээ энэ гайхамшагта өөрэ онсо зүйлыень тэмдэглэхэ шухала. Эдэ бүгэдые манай ороной ерээдүй байдалда хараадуулбал, оромнай бүри һүр жабхаланта түхэл шарайтай болохо байһаниинь эли тодоор харагдана. Тиихэдэ, үйлэдбэриин хүсэнүүд эгээл аша үрэ ехэтэйгээр хубаарилан тараагдаха, бүхы нютагуудай экономико орьёлмо түргөөр хүгжэхэ юм. Энэ хадаа советскэ обществын эгээл һайнаар, зүбөөр коммунизм тээшэ дабшаха шухала эрхэ нүхэсэл болохо байна.

Советскэ Союзай картыень ухаан бодолдоо һанаад үзэе!

Жэшээ болгон Российскэ Федерациие абая. Алас Дурна зүгэй, Сибириин болон Зүүн-Хойто Зүгэй районуудые харыт! Хаанта Россиин үедэ эдэ нютагуудта хүн зон һуудаггүй, бүглүү бүтүү, ашаглагдадаггүй, экономическашье, соёл культурынше талаар гээгдэнги нютагууд байһан юм. Гансал зэрлиг «баабгайн эшээлдэг» газар гэжэ эдэ нютагуудые нэгэнтэ бэшэ нэрлэдэг байгаа. Мүнөө эдэ нютагуудта зохёон байгуулхы ехэ ажал хүдэлмэри хэгдэнэ, томо томо промышленна болон культурна центрнүүд байгуулагдана. СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделени гэһэн эрдэм ухаанай шэнэ центр эндэ байгуулагдажа байнхай. Олон ашагта малтамал, тэрэ тоодо оловын, молибденэй, түмэрэй рудагай, нүүрһэнэй, магнезидэй ехэ ехэ хэбтэшэнүүд һүүлэй үедэ эндэ олдоо. Якутскэ Автономно Республикада олон миллиардын хэмжээнэй кокс—нүүрһэн олдоо, алмазуудай айхабтар баян, нэгэ газарта байдаг ба тараһан алмазын хэбтэшэнүүд шэнжэлэн олдоо, мүн түмэрэй рудагай, алтанай, оловын болон бусад ашагта малтамалнуудай ехэ баялиг олдоо юм.

Ороноймнай томо томо экономическа районуудай дунда Урал элитэ ехэ һуури эзэлнэ. Мүн саашадаашье хүндэ промышленностиин хэдэн шиидхэхы һалбаринуудые хүгжөөхэ бүхы эрхэ нүхэсэл эндэ бии юм. Волга болон Уралай хоорондохи үргэн ехэ дайдада нефтиин айхабтар ехэ баялиг олдонхой, мүнөө ехээр хэрэглэгдэнэ. Башкирска болон Татарска Автономно Республиканууд һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд ехээр нефть абадаг болоо юм. Мүнөө эдэ республикануудай алиниишье бүхы хаанта Россида абтадагта орходоо хоёр дахин ехэ нефть малтан абана. Волга дээрэ асари ехэ гидроэлектростанцинуудые бариһан ушар арадай ажахые саашадаа хүгжөөхын тулада хэрэгтэй хүсэтэ энергетическэ база байгуулха арга олгоно.

Саашадаа Курска магнитна аномалиин түмэрэй рудагай угаа ехэ баялигые ашаглалгаһаа уламжалан, ороной олон һалбаритай промышленностьтай районуудай центрнүүдтэ угаа ехэ хүгжэлтэ болохо байна. Советскэ Союз соохи түмэрэй рудагай энэ тон томо бассейн металлургическа хүсэтэ промышленностиие эрхим шанартай түмэрэй рудагаар хэдэн зуун жэл соо хангажа шадаха байна. Тиимэһээ СССР-эй индустриальна хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэхэ байһаниинь лабтай.

Ороной экономикые хүгжөөлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг Украинска республика нүүрһэнэй, металлургическа, химическэ, машина бүтээлгын хүсэтэ промышленностьтай, энергетическэ улам ургажа байһан базатай. Энэ республика экономикоёо саашадань хүгжөөхын тулада шухала болохоор байгаалиин угаа ехэ баялигтай. Бэдэрэн олдоһон баялигуудайнгаа тоогоор, мүн түмэрэй болон марганцева руда малтан абалгаар түрүү һууринуудай нэгые эзэлдэг Украинын урда талын районуудта дурсагдаһан рудануудые абадаг бассейнүүд горьтойгоор үргэдхэгдэнхэй, тэрэшэлэн үнэтэ элдэб шухала малтамалнуудай шэнэ хэбтэшэнүүд олдонхой. Днепровско, Львовско-Волынска нүүрһэнэй шэнэ бассейнүүд бэдэрэн олдожо, нээгдэнхэй. Тэдэ Донбасстай хамта жэл ерэхэ тудам нүүрһэ бүри ехээр малтан абадаг болохо байна. Байгаалиин газай томо уурхайнуудта үндэһэлэн газова промышленность ойрын жэлнүүдтэ ехээр хүгжэхэ юм.

Коммунистическэ партиин ленинскэ национальна политикын ашаар Совет засагай тогтоһонһоо хойшонхи үе соо танигдашагүйгөөр хубилһан Казахстанай, Дунда Азиин районуудта промышленностиие саашадань хүгжөөхэ тон ехэ холын хараа нээгдэнхэй. Эндэ мүнөө үеын промышленностиин шэнэ һалбаринууд байгуулагдаа, хүдөө ажахын үйлэдбэри горьтойгоор дээшэлээ. Казахстанда түмэрэй рудагай, шулуу нүүрһэнэй, хромитова рудагай, эрхим шанартай боксидуудай, али олон үнгэтэ болон шухаг металлнуудай, бусад олон янзын минеральна түүхэй эдэй угаа ехэ баялиг олдонхой. СССР дотор бүхыдөө бэдэрэн олдоһон зэдэй, туулганай, цинкын болон вольфрамай, багсаахада, хахадынь, саашадаа ехээр абтахаар хараалагдаһан молибденэй бүхы баялигай табанай нэгэ хубиһаа ехэнь мүнөө үедэ эндэ элирүүлэгдэнхэй. Казахстан хадаа олон һалбаритай хүсэн түгэлдэр индустриие хүгжөөхэ арга олгохоор байгаалиин тон ехэ элдэб олон янзын баялигтай газар юм. Дунда Азида нүүрһэн, нефть ехэ, зэдэй, туулганай, сурьмагай, мүнгэнэй уһанай, вольфрамай болон бусад янзын минеральна зүйлнүүдэй баялиг уурхайнууд бии.

Белоруссиин, Молдавиин, Закавказиин болон Балтика шадарай союзна республикануудай промышленность урдын ба табанжэлнүүдэй үедэ байгуулагдаһан индустриальна центрнүүдтэ түшэглэдэг юм. Тэдэнэй промышленность нютагайнгаа элдэб янзын баялигуудые, мүн ороной бусад экономическа районуудтай хамжаата үйлэдбэри хэхэ ябадал үргэнөөр хэрэглэн, саашадаа бүри амжалтатайгаар хүгжэжэ байна.

Энэ тобшо шэнжэлэл юу харуулнаб гэхэдэ, Совет орон хадаа манай гүрэнэй экономикые бүхы дээрэнь, мүн тэрэнэй районуудай болон союзна республикануудай экономикые тус тустань шэнээр, хүсэтэ ехээр дэбжээхын тулада промышленностиин элдэб һалбаринуудые саашадань комплексноор хүгжөөхэ бүхы шухала юумэтэй. Промышленностиин, барилгын хэрэг хүтэлбэрилгые һүүлэй үедэ шэнэдхэн байгуулга, союзна республикануудые, нютагай органуудые бүри ехэ эрхэтэй болголго, хүтэлбэрилгые үйлэдбэридэ бүри ойртуулга манай баялигуудые бүри хүсэдөөр, бодомжотойгоор хэрэглэжэ, эдэниие арадай аша туһада зорюулха арга олгоно.

Манай ороной экономикые болон соёл культурые хэдэн табанжэлэй үе соо хүгжөөхэ холын хараата түсэб зохёохо шухала байһан тухай КПСС-эй XX съезд дээрэ заагдаһан байгаа. Хэдэ хэдэн шухала һалбаринуудаар энэ түсэбэй зарим хараануудые манай түсэблэлгын органууд багсаамжалан тодорхойлжо байнхай. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, манай орон арадайнгаа ажахые хүгжөөлгэдэ урагшаа угаа ехэ алхам мүнөө хэжэ шадахаар болоод байһаниинь элирнэ.

Советскэ Союз дотор үйлэдбэрилэгдэдэг шухала зүйлэй продукциин мүнөө үеын хэмжээн тухай зарим мэдээнүүдые капиталистическэ эгээн хүсэ ехэтэй орон бологшо Америкын Холбоото Штадуудта мүн лэ нимэ продукциин хэды шэнээнээр бүтээгдэдэг тухай мэдээнүүдтэй сасуулан хаража үзэе.

1957 ондо Советскэ Союз дотор түмэрэй руда малтан абалга, тухайлхада, 84 миллион тонно, нүүрһэн—462 миллион тонно (шулуун нүүрһэн дээрэ оруулжа тоолоо һаа, 395 миллион тонно), нефть—98 миллион тонно, шэрэм хайлуулга—37 миллион үлүүтэй тонно, булад—51 миллион тонно, электроэнерги гаргалга — 210 миллиард киловатт-час, цемент гаргалга — 29 миллион шахуу тонно, элһэн сахар—4,5 миллион үлүүтэй тонно, нооһон бүд нэхэлгэ—280 миллион үлүүтэй метр, арһан гутал оёлго — 315 миллион шахуу паар болоһон байна.

1956 ондо США-да түмэрэй руда малтан абалга 98 миллион тонно, нүүрһэ—479 миллион тонно, нефть—354 миллион тонно, шэрэм хайлуулга—69 миллион тонно, булад—104,5 миллион тонно, электроэнерги абалга—684 миллиард киловатт-час, цемент гаргалга—54 миллион тонно, сахар—2,1 миллион тонно, нооһон бүд—299 миллион метр, арһан гутал—586 миллион паар болоһон байна.

Дурсагдаһан мэдээнүүдһээ харахада Советскэ Союз эдэ шухала продукциин зарим нэгые үйлэдбэрилгөөр США-һаа үшөөл гээгдэжэ ябана. Гэбэшье, США-дахи үйлэдбэриин хэмжээе бидэнэй туйлажа шадахаар бэшэ гэжэ 25 — 30 жэлэй саада тээ зарим нэгэн хүнэй һанадаг байгаа һаа, мүнөө тэрэниие бидэнэй лаб туйлажа шадаха байһамнай элитэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ зарим түхэлэй продукцяар, жэшээлхэдэ, шэниисэ ургуулан абалгаар, модо бэлэдхэлгээр, сахар абалгаар Америкые ахяад ябанабди. Түмэрэй руда, нүүрһэ малтан абалгын, шэрэм, булад хайлуулгын, зарим машинанууд болон приборнуудые бүтээлгын, пумаажан болон нооһон бүд нэхэлгын хэмжээн США-гэйхидэ ойртожо ерэһэн байна. Мяха, һү, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар США-е ойрын жэлнүүдтэ хүсэхэ гэһэн яһала дүүргэжэ шадахаар зорилго советскэ арадаар табигданхай.

Үшөө саашадаа лаблан тодорхойлогдохо ёһотой даб дээрэхи хараануудай ёһоор, тухайлхада, 15 жэл болоод байхада СССР-тэ промышленна продукци жэл бүри доро дурсагдаһан хэмжээтэйгээр үйлэдбэрилэн гаргагдаха: 250—300 миллион тонно түмэрэй руда абтаха, 75—85 миллион тонно шэрэм, 100—120 миллион тонно булад хайлуулагдаха, 650—750 миллион тонно нүүрһэн, 350—400 миллион тонно нефть малтан абтаха, 270—320 миллиард кубометр газ, 800—900 миллиард киловатт-час электроэнерги абтаха, 90—110 миллион тонно цемент, 9—10 миллион тонно сахар үйлэдбэрилэгдэхэ, 550—650 миллион метр нооһон бүд нэхэгдэхэ, 600—700 миллион паар арһан гутал оёгдохо байна.

Энэ даб дээрэхи хараан ажабайдал дээрэһээ боложо, дээшэ доошоошье оруулагдажа болохо юм. Халтад гээл һаа, хараалагдаһан түсэбүүдые бэелүүлхэ болзор хороогдожо болохо байна. Түсэбэй ёһоор хүгжөөгдэдэг ажахы эрхилэлгээр бидэнэр угаа ехэ дүршэлтэй байбашье, илангаяа мүнөө үеын эрдэм ухаан болон техникын угаа түргэнөөр хүгжэлтые, мүн ниитын үйлэдбэриин ургалтые түргэдхэхэ нэмэлтэ арга боломжонуудые үгэжэ шададаг манай хүдэлмэрилэгшэдэй саашанхи ургалтые хараадаа абалсаха болоо һаа, элдэб һалбаринуудай үйлэдбэриин ургалтые тон нарииаар тодорхойлхонь бэрхэтэй байна.

Металл үйлэдбэрилгые горьтойгоор нэмээхэ гэжэ түсэблэхэдөө, һүүлэй үедэ бэдэрэн олдоһон түмэрэй рудагай томо уурхайнуудые хамагай түрүүндэ ашаглан, хара металлургида хэрэгтэй болодог зүйлнүүдэй базые горьтойгоор үргэдхэхэ гэжэ бидэ хараадаа абаһан байнабди. Криворожско бассейндэ түмэрэй руда бүри ехээр абадаг болохоһоо гадна, Курска магнитна аномалиин уурхайнуудта, Казахстанда болон Сибирьтэ руда абаха хүдэлмэри үргэдхэгдэхэ байна. Түмэрэй руда малтан абалгаар Советскэ Союз ойрын жэлнүүдтэ дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һуури эзэлхэ.

Арадай ажахыда нүүрһэнэй орондо газ, нефть бүри үргэнөөр ашаглаха хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулха шухала. Энэ талаар бидэнэр горьтойгоор гээгдэнэбди. Энээниие юун гэршэлнэб гэхэдэ, оронойнгоо байгаалиин газ тон ехэтэй байбашье, Советскэ Союз дотор абтадаг бүхы гол түлишэнүүдэй оройдоол дүрбэ шахуу процентые байгаалиин газ эзэлнэ.

Нефть болон газ һайнаар хэрэглээд байгаа һаа, нилээд таарамжатай байна. Байгаалиин газ, нефть абалга гаргаша багатай. Байгаалиин нэгэ тонно газ (условно түлишэ болгожо тоолоходо) абалгада нэгэ тонно нүүрһэ малтан абалгаһаа, тухайлхада, 20 дахин бага хүсэн, нефть абалгада зургаа шахуу дахин бага хүсэн гаргагдаха байна. Байгаалиин газ абалгын өөрын үнэ нүүрһэ малтан абалгын өөрын үнэһөө арбан хоёр шахуу дахин бага, нефть абалгын өөрын үнэ нүүрһэ малтан абалгынхида орходоо, тухайлхада, гурба хахад дахин бага байна.

Газай нилээд булюу һайн байһан дээрэһээ ойрын 10—15 жэл соо манай орон дотор газ абалгые, тухайлхада, 13—15 дахин ехэ болгохоор хараалагдана. Газ абалгын иимэ ехээр нэмэхэдэ, тэрэниие түлишэдэ хэрэглэхэһээ гадна, мүн азотно үтэгжүүлгэ болон химическэ бусад олон продукт абахын тулада хэрэглэхэ аргатай болохобди.

Нефть малтан абахада гаралсадаг газые химическэ промышленностьда хэрэглэхэдэ эгээн таарамжатай зүйл болоно.

Гадна, газова промышленностиин ехээр хүгжэлгэ городууд болон хүдэлмэришэнэй посёлогуудые газаар хангаха хүдэлмэри бүри үргэнөөр хэхэ арга олгохо байна. Энэ хадаа гэр доторойнгоо хэрэгтэ гаргашалдаг саг болон ажалһаань хэдэн олон миллион ажалшадые сүлөөлхэ арга олгоно. Орон дотор гэр байра барилгын угаа ехэ хэмжээтэйгээр хэгдэжэ байхада, ажаһуудалда газ үргэнөөр хэрэглэлгэ арад зоной байдал улам һайжаруулха шухала арга боложо үгэхэ юм. Энэ хадаа городууд болон хүдэлмэришэнэй посёлогуудай агаар нүүрһэнэй тооһоор болон үнэһэ шандаруугаар бузараалгые зайсуулха арга олгохо, хүн зоной ажабайдалда ариг сэбэрые сахиха ябадал эрид һайжаруулха.

Промышленна үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ хойшолуулашагүй зорилгонуудай дунда химическэ промышленностиие хүгжөөхэ тухай асуудал тусгаарлан табиха шухала байна. Ойрын жэлнүүдтэ минеральна үтэгжүүлгэ гаргалгые эрид ехээр нэмээхэ, пластическа массануудай, синтетическэ утаһануудай болон синтетическэ бусад материалнуудай хүсэтэ промышленность байгуулха тухай эндэ хэлэгдэнэ. Тиигээд байхадаа үнгэтэ металлнуудай, ургамалай болон мал ажалай зүйлнүүдэй орондо ондоо юумэ үргэнөөр хэрэглэхэ арга бидэндэ олдохо. Энэ хадаа промышленность болон барилгада техническэ хэдэн шэнэ асуудалнуудые шиидхэхэ арга олгохоһоо гадна, арад зоной хэрэглэхэ һайн шанартай эд бараа гаргалгые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ, тэдэнэй өөрын үные горьтойгоор химдаруулха арга олгохо байна. Машина бүтээлгэдэ, барилгада металлай орондо хэрэглэхын тулада пластическа массануудые үйлэдбэрилгэ бидэнэр түргэнөөр эмхидхэжэ шадахабди. Энэ хадаа хүндэ индустриие саашадань хүгжөөлгэдэ туһалха байна. Хүдөө ажахыһаа улам ехээр ородог түүхэй эдһээ гадуур шэнэ угаа ехэ нэмэлтэ түүхэй эд абадаг болохын тулада хэмэл утаһа, арһанай, ангай болон бусад арһанай орондо хэрэглэхын тулада эрхим шанартай ондоо зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ түргэнөөр үргэдхэжэ бидэнэр шадаха байнабди.

Мүнөө хүндэ промышленность, машина бүтээлгэ, эрдэм ухаа болон техникые хүгжөөлгөөр үндэр дээдэ шатада гараад байнабди. Тиимэһээ оронoo хамгаалгые бэхижүүлхэ хэрэгтэ һаад ушаруулангүй, хүндэ индустриие болон машина бүтээлгые саашадань хүгжөөлгые удааруулангүй, хүнгэн промышленностиие бүри ехэ түргэнөөр хүгжөөжэ шадаха болоод байнабди. Тусхайбал, гутал, бүдөөр, хүн зоной хэрэглэмжые хүсэдөөр хангажа шадахаар ехэ хэмжээтэйгээр эд бараа ойрын 5—7 жэлэй турша соо бүтээдэг боложо шадаха байнабди.

Түмэр замай транспортые техническэ талаар шэнээр зэбсэглэхэ тушаа КПСС-эй XX съездээр табигдаһан угаа шухала зорилго мүнөө үедэ манай орон дотор шиидхэгдэжэ байна. Түмэр зам электрификацилха, хуушарһан гаргаша ехэтэй паровозуудай орондо электровозуудые, тепловозуудые хэрэглэдэг болохо үргэн ехэ программа бэелүүлхын тулада парти, правительство бүхы юумэ хэхэ байна. Энэ хадаа транспортын бүхы хүдэлмэриие һайжаруулха, тэрэниие бүри дээдэ шатада гаргаха арга олгохо.

Олон һалбаритай социалистическэ хүдөө ажахые бүхы талаһаань хүгжөөхэ мүн лэ таарамжатай һайн эрхэ байдал манай орондо бии.

Шэнэ ба боро газар элдүүрилэн ашаглалга оробоһо таряа, мал ажалай продукт бүри ехээр абадаг болохо хэрэгтэ тон ехэ туһа нэмэри болоо. Российскэ Федерациин хэдэн областьнуудай, тусхайлбал, Сибириин болон Уралай районуудай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд шэнэ ба боро газар саашадань элдүүрилхэ зорилгоор ехэ хүдэлмэри хэжэ байна. Энэ хүдэлмэри гол түлэб МТС, совхозуудта бии байһан машина техникые бүри һайнаар хэрэглэһэнэй ашаар бэелүүлэгдэхэ юм.

Социалистическэ хүдөө ажахыда туйлагдаһан амжалтануудта түшэглэн, тэрэнэй угаа ехэ арга боломжые хараадаа абан, бидэнэр ойрын жэлнүүдтэ орооһо таряа, мал ажалай продуктнуудые абалгые горьтойгоор дээшэлүүлхэ ёһотойбди. КПСС-эй XX съездын шиидхэбэриин ёһоор жэл соо 11 миллиард пүүд таряа ургуулан абадаг болохын тулада ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй. Мал ажал хүгжөөхэ талаар хараанууд тухай хэлэхэ болоо һаа, мяха, һү, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар США-е ойрын жэлнүүдтэ хүсэхэ гээшэ манай зорилго болоно. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, хүн зоной мүнөө үеын тоое хараада абабал, мяха абалгые 20—21 миллион тонно хүрэтэр, һү һаалгые — 70 миллион тонно хүрэтэр ехэ болгохо хэрэгтэй.

Оронойнгоо улам ургажа байгаа хэрэглэмжые, гадаадын худалдаа наймаанай хэрэглэмжые бүри ехэ хэмжээтэйгээр хангахын тулада ороoһо таряа болон мал ажалай продуктнуудые саашадаа бүри ехээр абадаг болохо ёһотойбди. Колхозууд болон совхозууд ойрын жэлнүүдтэ хүбэн, сахарна свёкло болон бусад техническэ ургамалнуудые бүри ехээр таридаг, мүн үрэ жэмэс, виноград, цитрусова үрэнүүдые, сайн набша ехээр гаргадаг болохо зэргэтэй. Украинада, Хойто Кавказда, Хара хүрьһэтэ-центральна болон ороной бусад районуудта газар таряалан шадамараар эрхилдэг ургаса бүри ехээр абадаг болохо хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулха шухала.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ хараанууд тухай хэлэжэ байхадаа, Алас Дурна зүгэй угаа ехэ арга боломжонуудые ашаглаха хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулха шухала. Хүдөө ажахые техническэ талаар зэбсэглэхэ манай арга боломжонуудай мүнөө хэмжээлэшэгүй ехээр ургаад байхада, Алас Дурна зүгэй шэнэ газарые бодотоор ашаглаха аргатай болообди. Хэрбээ энэ зорилгые бидэнэй шиидхээд байгаа һаа, амжалта туйлагдаха байһаниинь лабтай. Тиигэбэл, Алас Дурна зүгтэ хүдөө ажахын товарна продукци бүри ехээр абтадаг болохо байна.

Мүнөө бүхы продуктаар оронoo гол түлэб социалистическэ секторэй хангадаг болоод байхада, коммунизмда дамжан орохо түүхэтэ зорилгые манай арадай шиидхэжэ байхада гансахан промышленностьда бэшэ, мүн хүдөө ажахыда ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ асуудал түрүүшын ээлжээндэ табигдана. Коммунистическэ байгуулалтын мүнөөнэй шатада единицэ продукци абалгада хүсэ гаргашалгые хороохо гээшэ угаа ехэ удхашанартай болоод байна. Арадай ажана байдал улам һайжаруулха үргэн ехэ программа партиин бэелүүлжэ байһаниинь мэдээжэ. Энэ талаар саашадаа хэгдэхэ хүдэлмэри хүдөө ажахын продуктнуудай өөрын үные химдаруулгаһаа нилээд ехээр дулдыдаха байна. Юуб гэхэдэ, энэ хадаа өөрын үные шууд химдаруулха бодото арга олгохо байна бшуу. Тиимэһээ колхоз, МТС, совхозуудай хэһэн хүдэлмэриие абаһан продукциин хэмжээгээр сэгнэхэһээ гадна, мүн тэрэнэй өөрын үные хараада абан сэгнэлсэхэ саг тулажа ерээ. Социалистическэ хүдөө ажахын экономикые гүнзэгыгөөр шэнжэлэн мэдэхэ, тэрэниие бодомжотойгоор эрхилхэ, бүхы арга боломжонуудаа эгээн лэ ехээр ашаглан хэрэглэхэ тухай эрилтэ хэхэдээ В. И. Ленин тус асуудалые эгээл иимээр табидаг байһан юм.

Нүхэдүүд! Манай түсэблэлгын хүдэлмэрилэгшэдэй тооложо үзэһэнэй ёһоор Совет орон шухала продукци үйлэдбэрилгын мүнөөнэй хэмжээгээр США-е ойрын 15 жэл соо хүсэхэһөө гадна, ахин гаража шадаха байна. Зүгөөр энэ үе соо США-гэй экономико мүн лэ урагшаа дабшажа шадаха байна бшуу. Зүгөөр манай промышленностиин хүгжэлтын США-гэй промышленностиин хүгжэлтэһөө бүри түргэнөөр ургадаг байһые хараадаа абабал, амгалан ёһоной мүрысөөндэ США-е түүхэтэ богонихон үе соо хүсэхэ гэһэн зорилго яһала дүүргэгдэжэ шадахаар гэжэ тооложо болохо юм.

Амгалан ёһоной энэ мүрысөөндэ илажа гарахын тулада манай совет арад бүхы юумэ хэхэ гэжэ этигэн найдажа болохо байна.

Социалистическэ промышленностиие болон хүдөө ажахые ойрын жэлнүүдтэ саашадань хүгжөөн дэбжээхэ манай түсэбүүд соо совет арадай золтой һайн байдал тухай Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын анхарал оролдолго элеэр харагдана. Индустриин шиидхэхы һалбаринуудай ойрын 15 жэл соо, тухайлхада, хоёр-гурба дахин ургахада, хүдөө ажахын эрид хүгжэн дэбжэхэдэ арадай ажана байдалые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ, советскэ хүнүүдэй улам ургажа байгаа материальна ба культурна эрилтэнүүдые бүри хүсэдөөр хангаха аргатай болохобди.

Совет арад хадаа оронойнгоо экономикые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ амжалта туйлаа, тиигээд тэдэнэйгээ удхашанарые зүбөөр сэгнэнэ, тиихэтэй хамта манайда шиидхэгдээгүй зорилгонууд үшөө бии, дутуу дундануд бии, дабажа гараха ёһотой горьтой бэрхэшээлнүүд тохёолдодог гэжэ һайнаар мэдэрнэ.

Манайда гэр байра ехээр дуталдадаг гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Байрын дуталдадагай шалтагааниинь ойлгосотой. Нэгэдэхеэр, Совет засагай тогтоходо хуушан байгуулалтаһаа үлэһэн гэр байра тон дутамаг байгаа. Хоёрдохёор, Совет засагай тогтоһонһоо хойшо городууд болон хүдэлмэришэнэй посёлогуудай хүн зоной тоо гурба хахад үлүүтэй дахин олон болоо. Гурбадахяар, дайнай урда тээхи жэлнүүдтэ бидэнэр хүндэ индустри байгуулхын тулада нэгэ сагаанишье һаань алмаха зорилгоор, бүхы юумын талаар, тэрэ тоодо гэр байра барилгаар химгадалга хэхэ баатай болодог байгаабди. Дүрбэдэхеэр, Советскэ Союзай гэр байранууд дайнай үедэ угаа ехээр һандаргагдажа, 25 миллион шахуу хүн байрагүй үлэһэн байгаа бшуу.

Тиигэбэшье, ороной городуудай гэр байрын хэмжээн 1913 онойхитой сасуулбал 3,7 дахин ехэ болоһон байна. Совет засагай тогтоһонһоо хойшонхи жэлнүүдтэ хамта дээрээ 500 миллион гаран дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра (таряашадай болон хүдөөгэй интеллигенциин бариһан гэрнүүдые тоолосонгүйгөөр) шэнээр баригдаһан, һэльбэн заһагдаһан байха юм. Зүгөөр бидэнэр урданай үеынхитэй жэшээлээд, хэдэн миллион хүнүүдэй гэр байрагүй байдаг, хэдэн олон миллион хүнэй харанхы

(*Үргэлжэлэлынь 6-дахи нюурта*)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл)

углуу шанаагаар һуудаг «баян» капиталистическэ оронуудтай жэшээлэхэд һанаагаа амархые хүсэнэгүйбди.

Арадай байдал һайжаруулха зорилгоор Коммунистическэ партиин, Совет гүрэнэй гаргадаг али бүхы оролдолгын дунда гэр байра барилга үргэдхэхэ-тухай оролдолго мүнөө шухала һуури эзэлнэ.

СССР-тэ гэр байра олоор бариха талаар парти, правительствын зохёоһон программа бүхы арадай зүгһөө ехээр һайшаагдаа. Энэ программын ёһоор ойрын 10—12 жэлэй турша соо орон дотор байрын дуталдаха ябадалые зайсуулжа шадахаар гэр байра барилгые тиимээр үргэдхэхэ зорилго табигдана. Манай орон дотор байрын асуудалай ойрын жэлнүүдтэ амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ байһаниинь лабтай.

Манайда арадай хэрэглэлэй зарим зүйлнүүд тоогойигоо талаар, илангаяа шанарайнгаа талаар үшөө гээгдэлтэй гэжэ бидэнэр мүн лэ мэдэнэбди. Иимэ эд бараанай нилээд олонойнь өөрын үнэ ба сэнгэнь үшөө ехэ байха юм.

Ажалай бүтээсые горьтойгоор дээшэлүүлжэ, тэрэнэй ашаар ажалшадай салин хүлһэ саашадань нэмээхэ ябадал хангахын тула үйлэдбэрие саашадань нарижуулан һайжаруулхын, тэрэние тусхай мэргэжэлдэ оруулхые, комплексно механизаци ба автоматизаци бэелүүлхын, ажалай культурые дээшэлүүлхын тулада ехэ хүдэлмэри хэхэ шухала байна. Салин хүлһэ системые гүримшүүлхэ талаар ойрын саг соо хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые абаха шухала. Тиихэдээ зарим мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ салин түлэдэг мүнөөнэй гүримай дутуунуудые зайсуулжа, тарифна разряд болон хүлһэнэй хэмжээе бүри зүбөөр тааруулан тогтоохо хэрэгтэй. Город болон тосхонуудта худалдаа наймаа һайжаруулха, хүн зониие ниитын эдеэ хоолоор, ажаһуудалай, эмнэлгын болон соёл культурын талаар хангалгые һайжаруулха асуудалнуудта бүри ехэ анхарал хандуулдаг болохо хэрэгтэй. Ажалшадай үдэр бүриин хэрэглэмжые хангаха түхэл оролдолго партийна, советскэ, ажахын, кооперативна болон профсоюзна организацинуудай түрүүшын ээлжээнэй уялга болоно.

Манай ороной хүгжэлтын мүнөөнэй шатада совет арадай шэн зоригтойгоор ажаллаһанай ашаар арадай ажахы ехээр хүгжөөгдөө, ажалшадай ажана байдал бүри түргэнөөр саашадань һайжаруулха шухала эрхэ байдал бии болгогдоо. Парти болон Совет гүрэнэй табиһан бүхы зорилгонуудай шиидхэгдэхэ адляар дурсагдаһан зорилго мүн лэ амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Эрдэм ухаанай болон техникын хүгжэлтын бүри дээдэ хэмжээндэ гараха тудам, тэдэнэй ажабайдалтай, коммунистическэ байгуулалтын бодото дүршэлтэй нягта холбоотой байха тудам манай урагшаа дабшалта бүри түргэн байхал.

Советскэ Союз эрдэм ухаанай болон техникын хүгжэлтын талаар, арадай ажахын элдэб һалбаринуудай машина техникээр хангалгаар, үндэр дээдэ шадабаритай мэргэжэлтэдээр дутамаргүй олон байһаараа дэлхэй дээрэхи түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ гэжэ мүнөө манай дайсадшье мэдэрдэг байна. Советскэ эрдэм ухаан болон техникэ, Советскэ Союзай промышленностиин үйлэдбэриин-техническэ ямаршье асуудалнуудые мүнөө орон дотороо өөһэдөө, өөһэдынгөө хүсөөр шиидхэжэ шададаг болоо. Совет орон научно-техническэ болон үйлэдбэриин талаар угаа ехээр хүгжэһэн дээрэһээ өөрынгөө байгаалиин баялигые бүри ехээр ашаглан хэрэглэхэ, урдань һанал бодолдоошье оруулжа шадахаар бэшэ байһан — тиимэ хурдан түргэнөөр үйлэдбэриингөө хүсые хүгжөөхэ аргатай болоо.

Волга, Ангара, Енисей мүрэнүүд дээрэ мүнөө бидэнэй барижа байһан тиимэ асари ехэ гидроэлектростанцинуудые богонихон болзор соо бодожо болохо юм гэжэ хорин жэлэй саада тээ ухаан бодолдоошье оруулхань бэрхэтэй байгаа бэшэ гү? 36 миллион гектар шэнэ ба боро газар хоёр-гурбан жэл соо элдүүрилэн ашаглаха угаа ехэ зорилгые урдань шиидхэжэ шадахаар байгаа гээшэ аал? Атомай хүсэ амгалан ажалда хэрэглэхэ, хурдан түргэнөөр ниидэдэг реактивна самолёдуудые, түби хоорондын баллистическэ ракетэ, дэлхэйе тойрон дабшадаг хэмэл одон гэхэ мэтые байгуулха асуудалнууд оройдоол арба-арбан табан жэлэй саада тээ холын, ерээдүйн хэрэг гэжэ тоологдодог байгаа бшуу. Одоо үсын эдэ орёо асуудалнууд мүнөө бодото хэрэг дээрэ шиидхэгдэнэ. Тэдэниие шиидхэлгэдэ советскэ эрдэмтэд, манай промышленность өөрынгөө эрхим туһа нэмэри оруулна. Советскэ Союз эрдэм ухаа хүгжөөлгөөр дэлхэй дээрэ эрхим һуури эзэлнэ гэжэ бидэнэр мүнөө мэдүүлхэ бүхы үндэһэ баримтатай байнабди.

Манай эрдэм ухаанай болон техникын бүхы шадалааряа хүгжэхын тулада, олон үндэһэ яһатанай социалистическэ соёл культурын һалбаран бадархын тулада, эрдэм ухаанай болон техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ түргэнөөр хэрэглэхэ, совет хүнүүдэй ажал хүнгэдхэхын, ажалайнь бүтээсые дээшэлүүлхын тулада Коммунистическэ парти, Советскэ правительство хэхэ юумэеэ саашадаа бүхыдэнь хэхэ юм.

Нүхэдүүд! Мүнөө үедэ манай ороной үмэнэ табигдажа байһан коммунистическэ байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ Коммунистическэ партиин, Совет гүрэнэй дүүргэдэг үүргэ угаа ехэ юм.

Ажахын болон соёл культурын байгуулалтые хүтэлбэрилхэ, арадай ажана байдал шууд һайжаруулга, коммунизмда дамжан ороло бэелүүлгэдэ бүхы ажалшадые нягтаар жагсаан, элсүүлэн эмхидхэлгэ, олониие арад зониие коммунистическэ үзэл ёһо мэдэлгэгээр хүмүүжүүлгэ — эдэ бүгэдэ Коммунистическэ партиин, Совет гүрэнэй ажал-ябуулгын гол хараа шэглэлые тодорхойлно.

Советскэ Союз дотор социалистическэ общество байгуулһан ушарай ороной ажабайдалда угаа гүнзэгы ехэ политическэ хубилалтада, мүлжэгшэ ангинуудые усадхалгада, арадай морально-политическэ нэгэдэл тогтоолгодо, Совет гүрэнэй үүргые хубилган хүгжөөлгэдэ хүргэнэнниинь мэдээжэ. СССР дотор социализмын илахын урда тээ мүлжэгшэ ангинуудай болон орон дотор үлэһэн тэдэнэй үлэгдэлнүүдэй хорото ябуулгые дараха, үнагаагдаһан эзэрхэгшэ ангинуудай зүгһөө капиталистическэ ёһо гүрим һэргээхын тула хэдэг һэдэлгэнүүдые дараха гээшэ, хэрбээ урдань Совет гүрэнэй шухала үүргэнүүдэй нэгэн байгаа һаа, мүлжэгшэ ангинуудай орон дотор усадхагдаһанай болон социалистическэ үйлэдбэриин харилсаануудай бэхижүүлэгдэһэнэй һүүлээр энэ үүргэнь байн байн болюулагдаһан байна.

Советскэ обществын саашадаа коммунизмын замаар дабшаха тудам Совет социалистическэ гүрэнэй үүргэнь саашадаа нарижуулагдаха, хубилгагдаха байна.

Социализм гээшэ нэгэл байрадаа тогтошоһон, хубилдаггүй, хэтэ заяанай юумэ бэшэ юм. Социализм хадаа обществын бүхы гэшүүдэй улам ургажа байдаг материальна болон культурна эрилтэнүүдые эгээн һайнаар хангахаяа хододоо оролдожо байдаг, саг үргэлжэ хүгжэн дэбжэжэ байдаг бодото общество мүн. Мүн социалистическэ гүрэншье нэгэл байрадаа тогтошоһон, хэтэ заяанай, хубилашагүй формо болоод байжа шадахагүй юм. Социалистическэ гүрэншье коммунизм тээшэ дабшаха бүримнай хүгжэжэ, хубилжа байдаг.

Орон доторнай социалистическэ демократи, ажалшан арадай бодото засаг улам үргэнөөр, улам гүйсэд ехээр хүгжэжэ байна. Ажахын болон культурна байгуулгада союзна республикануудай эрхэнүүдые саашадань үргэдхэхэ тушаа, нютаг дээрэхи эдэбхи үүсхэлые хүгжөөхэ тушаа, предприяти болон барилгануудые хүтэлбэрилхэ эрхые гол түлэб экономическа районуудта ханган олгожо, промышленностиин хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгаха тушаа һүүлэй жэлнүүдтэ абтаһан хэмжээнүүд социалистическэ демократиин хүгжэлтэдэ шэнэ, ехэ алхам болоно. Эдэ хэмжээнүүд бүхы советскэ хүнүүдэй зохёон байгуулхы эдэбхи үүсхэлые саашадань хүгжөөхэдэ, гүрэнөө, ажахын болон культурна байгуулгаяа хүтэлбэрилгэдэ тэдэниие улам үргэнөөр хабаадуулхада туһална.

Ажалшадай социалистическэ гүрэнэй гол шухала үүргэнь мүнөө экономико, ажахы, культурые хүтэлбэрилхэ, ниитын үйлэдбэриие эмхидхэхэ, ажалшадай аша туһада ажалай хэмжээе ба хэрэглэмжын хэмжээе хинаха үүргэ болоно; мүн ажалшадые бүхы талаарнь хүмүүжүүлхэ, тэрэ тоодо ажалай шэнэ журам, ажалда коммунистическээр хандалгые хүмүүжүүлхэ үүргэ болоно; гадаадын политикын талаар социально-политическэ ондо ондоо системэтэй оронуудай амгалан ёһоор зэргэ оршохо, эб найрамдалые бэхижүүлхэ ленинскэ хараа шугамые сэхэ шууд бэелүүлхэ үүргэ; дэлхэйн социалистическэ системын оронуудай эбдэршэгүй бата хани барисаае, ахадүү ёһоной харилсаа холбооё, бэе бэедээ туһалалсалгые бэхижүүлхэ үүргэ болоно.

Гүрэнэй оройдоо үгы болохын тулада коммунизм хүсэд тогтоохо хэрэгтэй. Коммунизмын дээдэ шатын туйлагдахадал, «хүн бүхэн шадабариингаа зэргээр хүн бүхэндэ эрилтын зэргээр» гэһэн дүримые обществын бэелүүлхэдэл, ажалай ехэ бүтээсын ашаар бүхы продуктнуудай элбэг дэлбэг болоходол, ажал хүдэлмэри хэнгүй хүнүүдэй байжа шадахаяа болиходол, шадабариингаа хирээр өөһэдынгөө һайн дураар хүнүүдэй хүдэлмэрилдэг болоходол гүрэн гээшэ үгы болохо юм гэжэ Ленин һургадаг һэн.

Гадаадын добтолгын аюулһаа ороноо хамгаалга, капитализмые дахин һэргээн тогтоохо зорилготойгоор гадаадын империалистическэ хүсэнүүдэй ба тэдэнэй тагнуулай эзэрхэг түримхэй добтолгын аюулһаа социалистическэ байгуулалтаяа хамгаалга мэтын социалистическэ гүрэнэй иимэ тон шухала үүргые бидэ мартаха ёһогүйбди. Манай гүрэнэй энэ үүргэнь манһаа гадна, бидэнэй дайсадһаа манда оробол бүри ехээр дулдыдадаг байна. Гадаадын добтолгын аюулай бага байха тудамынь, манай гүрэнэй энэ үүргэдэ бага хүсэ, хэрэгсэл гаргашалха байнабди. Тад һөөргэ, гадаадын добтолгын аюулай ехэ байха тудамынь, энэ үүргэдээ ехэ хүсэ, хэрэгсэл гаргашалха байнабди.

Гүрэн тухай, хүсэд коммунизм байгуулхын тула обществын хүгжэхэ тудам гүрэнэй үгы болохо тухай марксистско-ленинскэ һургаал угаа ехэ удхашанартай юм. Советскэ Союзай дотоодын хүгжэлтые абажа харахада, ороноо хамгаалгада гаргашалагдадаг, дайсан харша хүсэнүүдтэй, тэдэнэй тагнуулһаа социализмые хамгаалгатай холбоотой гүрэнэй органуудые барижа байха хэрэгтэ гаргашалагдадаг ехэ гаргашануудые ажахыгаа улам түргэнөөр хүгжөөлгэдэ, арад зоной байдалые һайжаруулгада гаргашалжа болохо, тиигээ һаа угаа зохистой байха һэн. Теэд империалистическэ гүрэнүүдэй хүтэлбэрилхы бүлэгүүдэй дайсан харша политикань, тэдэнэй хорото ябуулгануудынь энэ зорилго бэелүүлхэ арга бидэндэ олгоногүй.

Советскэ хүнүүд зохёон байгуулха амгалан ажалаа эрхилэн, коммунизм байгуулгын зорилгонуудаа шиидхэхэ зуураа, империалистическэ оронуудай үшөө бии байһые мартанагүй. Эдэ оронуудай хүтэлбэрилхы бүлэгүүд социализмые усадхаха гэһэн хүсэл найдабаряа орхёогүй байха юм. Социализмын дайсадай аашанууд тушаа, шэнэ дайн үүдхэхэ гэһэн тэдэнэй һэдэлгэнүүд тушаа политическэ һэрэмжэтэй байха ябадал, оронойнгоо хамгаалгын шадабариие, империалистическэ эзэрхэг түримхэйнэрэй добтолгодо хэзээшье хатуу харюу үгэхөөр бэлэн байдаг өөрынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые али болохоор бэхижүүлхэ ябадал Советскэ социалистическэ гүрэнэй хандуулха гол анхарал болодог байна, болохошье байна.

Бүхы арад зонойнгоо анхарал оролдолгоор, инаг дурлалаар хүреэлэгдэһэн Советскэ Арми ба Флот, советскэ сэрэгшэдэй моральна һайн шанартай байдаг дээрэһээ, патриотическа уялгаяа гүнзэгыгөөр ойлгодог дээрэһээ, социалистическэ эхэ оройдоо хизааргүй үнэн сэхэ байдаг дээрэһээ хүсэтэй юм. Һаяхан болоһон КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй шиидхэбэринүүд соо тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, манай Армиин ба Флодой хүсэ шадалай гол шухала үндэһэ һууринь юуб гэхэдэ, тэдэниие Коммунистическэ парти эмхидхэдэг, хүтэлбэрилдэг ба хүмүүжүүлдэг ушар байна. Социалистическэ гүрэнэйнгөө обороные мүнөөнэй сэрэгэй техникэ ба наукын хэмжээндэ ханган барижа байха, дайшалхы бэлэдхэлыень эсэшэ сусашагүй нарижуулжа байха, Арми ба Флодто партийно-политическэ хүдэлмэри һайжаруулха, Советскэ Союзай амгалан ажалые, социализмын агууехэ туйлалтануудые һэрэмжэтэй наринаар хамгаалха тухай КПСС-эй XX съездын заабаринуудые бэелүүлхын түлөө сэхэ шууд тэмсэхые Эхэ ороноо хамгаалгын интересүүд эринэ.

Манай ороной арадуудай бата нэгэдэлтэй, нягта жагсаалтай байдаг дээрэһээ, экономико болон соёл культураяа хүгжөөхэдөө тэдэнэй ахадүү ёһоор хани барисаатай байдаг, бэе бэедээ туһалалсадаг дээрэһээ, зориг бадаруулагша советскэ патриотизмын мандаһан дээрэһээ, коммунизм байгуулха гэжэ советскэ хүнүүдэй эрид шиидэнхэй байһан дээрэһээ, Эхэ оронойнгоо аша туһада тэдэнэй шэн зоригтойгоор ажалладаг дээрэһээ коммунизм байгуулгын түүхэтэ зорилгонууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ байна.

Зохёон байгуулагша арад, баатар арад гэжэ бүхы дэлхэй дээрэ алдаршаһан совет арадай хүсэниинь юуб гэхэдэ, агууехэ Ленинэй байгуулжа, социализмын түлөө байлдаанууд соогуур хатуужуулһан манай Коммунистическэ парти мүн. Тэрэ парти эрхэ сүлөөгэй, зол жаргалай түлөө, коммунизмын арюун һайхан уг зорилгын түлөө арадайнгаа тэмсэлые таби гаран жэл соо хүтэлбэрилжэ байна. Марксизм-ленинизмын хамагые илагша һургаалаар зоригжоһон партимнай арад зонойнгоо хүсэл зоригые коммунизм байгуулха хэрэгтэнь шэглүүлнэ.

Энэ зорилгоёо Совет оромнай түүхэтэ шэнэ байдалда шиидхэнэ. Мүнөө совет арадтай хамта агууехэ хитад арад, социалистическэ бүхы оронуудай ажалшад дабшажа ябана. Социалистическэ оронуудай ахадүү ёһоной хани барисаан, бэе бэедээ туһалалсалга, тэдэ оронуудай марксистско-ленинскэ партинуудай нэгэдэлынь социализмын хүгжэлтын, эб найрамдалай, һалбаран бадаралгын замаар хүн түрэлтэнэй дабшалгые оло дахин хүнгэдхэн түргэдхэнэ.

Өөрынгөө интернациональна уялгада үнэн сэхэ байдаг, Ленинэй хүтэлбэреэр байгуулагдаһан Советскэ социалистическэ гүрэн хадаа социалистическэ бүхы оронуудай арадуудтай бата хани барисаагаа али болохоор үргэдхэхэ, бэхижүүлхэ, социализм, коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдээ үрэжэлтэ һайн харилсаа холбоо бэхижүүлхэ байна.

III.

Октябриин революциин уласхоорондын удхашанар, дэлхэйн социализмын хүсэнүүдэй хүгжэлтэ

Нүхэдүүд!

Айхабтар ехэ түүхэтэ удхашанартай событинуудаар олон байһан талаараа, хэдэн олон арадуудай ажабайдалда болоһон үндэһэн шухала социально-экономическа хубилалтануудай талаар үнгэрөөшэ 40 жэл дэлхэйн түүхэдэ эгээн ехэ удхашанартай байна. Энэ 40 жэл соо демократиин ба социализмын хүсэнүүд илалта түгэлдэрөөр хүгжөө, олохон оронууд, арадууд колониализмын ба империализмын дарлалтаһаа сүлөөрөө. Октябриин революциин илахада бүхы дэлхэй дээрэ революционно-сүлөөрэлгын хүсэ ехэтэ тэмсэл бадараа.

Тэрэ үедэ уласхоорондын хархис хүсэнүүд баруун тээхи хэдэ хэдэн оронуудта болоһон революциие даража, колониальна системын бутаран һалалгые нэгэ хэды саг соо хойшолуулжа шадаһан байгаа. Тиибэшье, Советскэ революциин гайхамшагта нүлөөе тэдэ хархис хүсэнүүд үгы хэжэ шадаагүй, Агууехэ Октябриин үзэл сурталай илалта түгэлдэр бадаралгые юуншье зогсоожо шадаагүй.

Үнгэрөөшэ 40 жэл дэлхэйн Коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй бүхы талаараа угаа ехээр урган хүгжэһэн үе байна. Революционно тэмсэлэй үедэ марксистско-ленинскэ хүсэтэ партинууд бии боложо ургаһан, хатуужаһан байха юм; тэдэ партинуудай зэргэдэ мүнөө 33 миллион үлүүтэй коммунистнууд нэгэдэн жагсана.

Энэ дүй дүршэл хадаа «социализмын туйлалта боложо түүхэдэ ороо, энэ дүй дүршэлэй үндэһөөр ерээдүйн уласхоорондын революци өөрынгөө социалистическэ ордон байгуулха байна» (зохёолнуудайнь том 27, хууд. 377) — гэжэ Владимир Ильич Ленин Октябриин революциин уласхоорондын удхашанарые онсолон тэмдэглэхэ зуураа, хэлээ һэн. Ленинэй нигэжэ уридшалан хэлэһэн үгэнүүдэй зүб байһые түүхын хүгжэлтын ябаса бүримүһэн гэршэлээ.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ, тэрэнэй дүүрэһэн хойно удангүй арадай-демократическа революцинуудай дэлгэрһэнэй эсэстэ Европын болон Азиин социалистическэ гүрэнүүд бии болоод, мүнөө амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. Хитадта революциин илажа, Хитадай Арадай Республикын бии болоһон ябадал Агууехэ Октябриин революциин һүүлээрхи эгээн ехэ түүхэтэ событи мүн. Албаниин, Болгариин, Венгриин, Вьетнамай Демократическа Республикын, Германиин Демократическа Республикын, Корейн Арадай-Демократическа Республикын, Монголой Арадай Республикын, Польшын, Румыниин, Чехословакиин ба Югославиин арадууд социализм байгуулгын замаар дабшажа ябана. Эдэ оронуудай ажалшад Октябриин революциин дүй дүршэлые хэрэглэн, социализмын ордон байгуулдаг байгаа, байгуулнашье.

Дэлхэйн социалистическэ системын бии болоһон ябадал Коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй уласхоорондын хүдэлөөнэй айхабтар ехэ туйлалта, марксизм-ленинизмын илан мандалга мүн. Агууехэ энэ илалта хүдэлмэришэн ангиин, ажалша таряашадай баатар ехэ хүсэл оролдолгын аша үрэ. Коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинуудай революционно тэмсэлэй, өөһэдынгөө оронуудай тодорхой эрхэ байдал дээрэһээ тобшолол гаргажа марксизм-ленинизмын һургаалые эдэ партинуудай бэелүүлдэг шадабариин аша үрэ гээшэ.

Дэлхэйн социалистическэ лагерь мүнөө хэлбэришэгүй хүгжэжэ байгаа, угаа ехэ хүсэн мүн. Дэлхэйн экономико дотор энэ лагерьта нүүрһэ малталгын 37 үлүүтэй процентнь хүртэнэ; шэрэм ба булад шудхалгын дүрбэнэй нэгэ хуби шахуу, хлопок абалгын гурбанай нэгэ хуби шахуу хүртэнэ. Дэлхэйн промышленна үйлэдбэридэ юрэнхы дээрээ социалистическэ оронуудай эзэлдэг хубинь гурбанай нэгэ хуби тухайнь болоно.

Мүнөө үедэ дэлхэйн хоёр системэ—социалистическэ ба капиталистическэ системэнүүд оршожо байна. Тэдэнэй тус бүринь хүгжэлтынгөө тусгаар хуулинуудтай юм.

Экономическа болон политическэ тэгшэ бэшэ хүгжэлтэ хадаа капитализмын зайлашагүй хуули ёһо мүн гэжэ Ленин һургана. Капитализмын үедэ экономическа тэгшэ хүгжэлтэ байхын аргагүй юм, үйлэдбэриин анархи, кризисүүд, монополинуудай хоорондо, капиталистическэ гүрэнүүдэй хоорондо болодог урьдилдэлгын хатуу шанга тэмсэл хадаа капитализмын зайлашагүй зүйлнүүд мүн. Капитализмын үедэ эзэрхэн хүсэрхэдэг ёһон тон ехэ һуури эзэлдэг. Тиимэһээ капиталистическэ гүрэнүүд зүришэлдөөнүүдэй, заналта, захиралтын, дайн сэрэгүүдые үүдхэлгын, бусадай территори, түүхэй эд, дэлгүүр наймаа хэхэ газарнуудые булимтаран абалгын ашаар зүршэлдөөнүүдээ шиидхэхэ гэжэ эрмэлзэдэг. Зарим нэгэн капиталистическэ оронууд түрүүлжэ гарахадаа, олон миллион ажалшадые бүлэг капиталистическэ монополинуудай зүгһөө тонолго дээрэмдэлгын ашаар, бэеэ даагаагүй, бэеэ даанхай бэшэ шахуу оронуудые хайра гамгүйгөөр мүлжэжэ тэрэ зорилгоёо туйладаг юм. Империалистическэ гүрэнүүдэй түрүүшын зэргэнүүдтэ США урид гараад байна. Мүнөө Баруун Германишье Англиие, Франциие, капиталистическэ бусад гүрэнүүдые түрин түлхин байжа мүн лэ тиишээ ехээр дугташан эрмэлзэжэ байна. Хүсэтэйнь хүсэгүйгөө сохихо дараха, мүнгэ зөөриин түлөө тэмсэхэ гээшэ капитализмын хуули ёһо мүн.

Социализмын дэлхэйн системэдэ ородог оронуудай хоорондо тон ондоо харилсаанууд байдаг. Эндэ экономическа нэгэ жэгдэ хүгжэлтын хуули ёһо нүлөөлдэг. Арад зоной улам ехэ болодог эрилтэнүүдые эгээн һайнаар хангаха зорилготой социалистическэ обществын хүгжэлтын шэнжэ тэмдэгынь үйлэдбэриин хүсэнүүдэй түргэнөөр ургалга, национальна баялигай ехэ бололго мүн. Социализмын ехэшье, багашье бүхы оронууд—социализмын замаар ябажа холо ошоһон гү, али энэ замда һаял орожо байһаншье оронууд бүрин адли эрхэтэй юм. Тэдэнэй алиниинишье ямар-нэгэн булюу ехэ эрхэтэй байхаяа, ямар-нэгэн тусгаар ямба хүндэтэй байхаяа оролдоногүй. Социалистическэ нэгэ гүрэнэйнь дүй дүршэл нүгөөдэ гүрэндэнь дэлгэрнэ, орон бүхэнэйнь туйлаһан амжалта тэрэ оронһоо гадна, социализмын бүхы лагериие бэхижүүлнэ.

Советскэ Союз эгээн түрүүшээр социализм байгуулаа. Советскэ Союз баян дүй дүршэлтэй боложо, тэрэ дүй дүршэлөө ахадүү бүхы оронуудтаа дамжуулан үгэнэ, шэнэ байдалаа зохёоходонь тэдэндэ туһална. Өөһэдынгөө ээлжээндэ ажахын болон культурна байгуулалтын элдэб һалбаринуудай талаар мүн лэ үнэтэ, ехэ дүй дүршэлтэй бусад социалистическэ оронууд дүй дүршэлөө Советскэ Союзда дуратайгаар дамжуулна, тэрээндэ туһа хүргэнэ.

Арадай байгууламжын илаһанай, ахадүү ёһоной туһаламжын, социалистическэ индустриализациин политикые сэхэ шууд бэелүүлһэнэй ашаар олохон арадууд экономическа гээгдэнги байдалһаа мултаран гараха аргатай болоо һэн. Тиимэ гээгдэнги байдал капитализмһаа уг залгамжалан үлдэһэн байгаа. Социалистическэ оронуудай туйлаһан айхабтар ехэ амжалтанууд советскэ хүнүүдэй, социализмын бүхы хани нүхэдэй сэдьхэл зүрхые баясуулна. Хитадай Арадай Республикын бии болоһон сагһаа хойшо орон доторынь промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 6 дахин шахуу ехэ болоо. Арадай засагта Хитад орон мүнөө сагай хүсэтэ промышленностьяа байгуулаад, угаа хүсэтэй индустриальна гүрэн мэнэ болохоёо байна. Чехословаки, Польша, Болгари, Венгри, Германска Демократическа Республика, Румыни, Югослави, Албани дотор промышленностиинь хүгжэлтэдэ ехэ амжалта туйлагдаа.

Социализмын үндэһөөр хүдөө ажахыгаа шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтээ социалистическэ оронууд нилээд ехэ амжалта туйлаба. Советскэ Союз Ленинэй зааһан замаар дабшаха зуураа, хүдөө ажахыгаа социализмын үндэһөөр шэнэдхэн хүгжөөгөө. Мүнөө Хитадай Арадай Республика мүн лэ иимэ зорилго амжалтатайгаар шиидхэжэ байна. Энэ орон хүдөө ажахыгаа хамжаанда оруулжа дүүргэнхэй. Социалистическэ сектор Болгариин хүдөө ажахыда элдүүрилэгдэдэг газарайнь 87 процентые, Чехословакида—газарайнь 60 процентые, Румынида — хүдөө ажахын бүхы газарай 42 гаран процентые эзэлнэ. Хүдөө ажахые социалистическээр шэнэдхэн хүгжөөхэ хэрэг арадай демократиин бусад оронуудташье бэелүүлэгдэжэ байна.

Экономическа хурдан түргэн хүгжэлтэ социалистическэ оронуудай онсо шэнжэнь болоно. Тус оронууд тэдэнэй газар дээрэхи үйлэдбэриин 1937 оной хэмжээнтэй сасуулбал 1956 ондо промышленна үйлэдбэрилгэеэ 4 үлүүтэй дахин ехэ болгоо. Мүнөө дэлхэйн социализмын системын ехээр хүгжэһэн индустриальна базатай болоод байхада социалистическэ оронууд экономикоёо саашаншье түргэнөөр хүгжөөхэ, ажалшадайнгаа байдалые эрид шууд һайжаруулха аргатай юм.

Социалистическэ агууехэ хани барисаата оронуудай нэгэдэлэй уг үндэһэниинь юун бэ?

Ахадүү ёһоной хани барисаата оронуудай хүгжэдэг үндэһэниинь гэбэл — гүрэнэй ба ниитын байгуулалтын гол ёһонуудай нэгэн байдаг ябадал, марксистско-ленинскэ үзэл сурталай нэгэн байдаг ябадал, пролетарска интернационализм, социализм байгуулгын агууехэ уг зорилгонуудай нэгэн байдаг ябадал, адли тэгшэ эрхэ, бэе бэедээ туһалалсалга, тус тус орон дотор, дэлхэйн социализмын бүхы системэ дотор национальна бэеэ даанхай байдалые, революционно туйлалтануудые хамгаалдаг, эб найрамдалые, арадуудай аюулгүй байдалые хамгаалдаг ябадал болоно.

Социалистическэ оронуудай хүтэлбэрилхы хүсэниинь тэдэнэй марксистско-ленинскэ коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинууд мүн. Марксизм-ленинизмын үндэһөөр нэгэдэлээ бэхижүүлхын түлөө, харилсаа холбооной формонуудые хүгжөөхын түлөө тэмсэлые мүнөө үедэхи хүгжэлтын бүхы ябаса хүдэлмэришэн ангиин революционно партинуудай урда шухала зорилго болгон табина. Социалистическэ интернационализмын гол ёһонуудта үнэн сэхэ байдаг коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинууд өөһэдынгөө зэргэнүүдые бэхи

(Үргэлжэлэлынь 7-дохи нюурта)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(*Үргэлжэлэл*)

жүүлхын түлөө, ревизи ҳэхэ гэһэн эрмэлзэлгэнүүдтэ, национальна хизаарлағданги, амяарлағданги байдалай хорото үзэлнүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэнэ.

«Хубаагаад зонхилхо» гэһэн үнинэйнгөө гуримай ёһоор империалистнууд хадаа социалистическэ лагерьта эсэргүүсэн тэмсэхэдээ националистическэ элдэбын мухар һүзэг хэрэглэхээ һэдэнэ, «национал-коммунизм» гэдэгэй тэмдэг доро үзэл сурталай талаар харата добтолго хэнэ. Империализмын номнолшод, тэдэнэй тағнуулшад социалистическэ оронуудай хоорондо яһа хаяхын тула шовинизмын, буржуазна национализмын хорото үзэлнүүдые тарааха гэжэ һэдэнэ.

Өөһэдыгөө коммунистнууд гэжэ нэрлэгшэд ба тиимэ пропагандын хахуулида ороһон зарим ажалябуулагшад социализмын талые баримталһан нэрэтэйшье һаа, тэрэниие пролетариадай диктатурагүйгөөр, ниитын ажабайдалые хүдэлмэришэн ангиин ба тэрэнэй түрүү отряд — Коммунистическэ партиин зүгһөө хүтэлбэрилгэгүйгөөр, пролетарска интернационализмын ёһо гуримые бэелүүлгэгүйгөөр зохёохо гэжэ хэлэдэг. Манай дайсад иимэ политикые «либеральна коммунизм» гэһэн үгөөр нэрлэдэг, тиигэжэ коммунистнуудые ёһотой буржуазна либералнууд болгохо һанаатай дотороо хадаглажа ябаһан нюуса бодолоо гаргадаг байна. Мүнөөнэй ревизионизмын харгы хайшань абаашадаг бэ гэжэ Джиласай гү, али Имре Надиин жэшээ дээрэһээ харагдана. Тэдэнэр социализмын хэрэгтэ өөһэдынгөө оронуудай национальна үндэһэн шухала аша туһада сэхэ урбаһан байна бшуу. Социализмын эдэ дайсадай политическэ, идейнэ хараа бодолые бута сохиһон ябадал эдэ оронуудта социализм бэхижүүлхэ, бүхы социалистическэ системые бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһа хүргэнэ.

Буржуазна демократиие магталга хадаа тэрэшэлэн мүнөөнэй ревизионистнуудай зэбсэг бололсоно. Энэ болбол II Интернационалай оппортунистнуудһаа тэдэнэй халан абаһан үнинэй мэдээжэ арга юм. Анхан ренегат Каутский, меньшевигүүд ба эсэрнүүд мүн лэ энээниие баримталһан, Ленипдэ болон залуу Советскэ Республикада эсэргүүгээр галзуу дошхон тэмсэл ябуулһан байгаа. Баруунай социалистнуудай хүтэлбэрилэгшэд «сэсэшүүл», мүн тэдэнээр хамта—мүнөөнэй ревизионистнууд иимэрхүүгээр бододог байна: засаг барижа байһан оронуудтаа социалистическэ байгуулалтада харша политическэ ажал ябуулга хэхэ эрхэ коммунистнуудай хэн нэгэндэ үгөө һаань, тэндэ эрхэ сүлөө бии гэжэ бидэнэр мэдэрхэ һэмди, тэдэниие магтаха һэмди гэлсэнэ.

Теэд, коммунистнууд иимэ юумэ хээ гэжэ ревизионистнууд магтажа шадахагүйл байха! Бидэнэр буржуазна демократиие бэшэ, харин социалистическэ демократиие хүгжөөхэ гэһэн, социалистическэ гүрэниие бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ гэһэн Ленинскэ талые баримталнабди, тэрээнһээ хэзээдэшье хазагайрхагүйбди!

Шата дамжаха үедөө социалистическэ гүрэниие байгуулха уласхоорондын дүй дүршэл, тусхайлхада Венгридэхи революцида харша буһалгаанда эсэргүү тэмсэл хадаа хүдэлмэришэн анги болбол дотоодын ба гадаадын дайсадһаа өөрынгөө засагые хамгаалжа шадаха байха ёһотой, ажалшадай гүрэн болбол социализм байгуулгые хүтэлбэрилхэ, социалистическэ демократизмые хүгжөөхэ ба гүнзэгырүүлхэ ёһотой гэжэ харуулна.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда социалистическэ гүрэнэй элдэб формонууд бии болоо. Тиихэтэй хамта, марксистско-ленинскэ партигүйгөөр социалистическэ гүрэн байжа шадахагүй, хүдэлмэришэн ангиие обществын хүтэлбэрилхы хүсэн болгон эмхидхэжэ болохогүй, хүдэлмэришэн анги ба таряашадай эбдэршэгүй һэни барисаае хангажа болохогүй, социалистическэ общество байгуулгын зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэжэ болохогүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Бүхы арадууд ба оронууд социализмда орохо, тиихэдэ барандаа адляар орохогүй гэжэ, демократиин али нэгэн формодо, пролетариадай диктатурын али нэгэн шэнжэдэ, үшөө тиигээд ниитын ажабайдалай элдэб талые социалистическээр шэнэдхэн байгуулгын темпдэ орон бүхэн өөрынгөө онсо илгаае оруулха юм гэжэ В. И. Ленин заадаг һэн. Социализмын замаар ябаһан бүхы оронуудай хүгжэлгын түүхэтэ дүй дүршэл хадаа энэ ленинскэ заабариие бүрин баталаа гэжэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XX съезд тэмдэглэһэн байна.

Социализмда шэлжэн орохо элдэб формонууд тушаа, социализм байгуулгын арга методүүд тушаа ленинскэ заабариие, партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые шүүмжэлхэ гэжэ заримашуул оролдоно.

Социализм байгуулгын элдэб формо болон арга дүршэл тухай Ленинэй заагаад, һүүлдэ тэрэнииень XX съездын батлаһан ба саашань хүгжөөһэн хадань, социалистическэ оронуудай нэгэдэлтэй байһанайнь хэрэггүй юм гэжэ тэдэнэр энэ заабариень өөрынхеэрээ тайлбарилна. Орон бүхэн өөрынгөө ямар нэгэн онсо тусгаар замаар ябажа, бусад социалистическэ оронуудтай оройдоо адли бэшээр социализмда орожо болохо юм гэһэншүүгээр тиимэ хараа бодолые баримталагшад мэдүүлдэг.

Научна социализм тухай теори хадаа орон бүхэнэй түүхэтэ онсо илгааень, социализм байгуулгын формо болон арга дүршэлые ямар нэгэн хэмжээтэйгээр тодорхойлдог онсо илгааень хараадаа абадаг, абахашье зэргэтэй юм бэзэ. Энэншье ойлгосотой. Социализм байгуулха зуураа, тус тус оронуудые хүгжөөлгын экономическа ба түүхэтэ онсо илгаае тоохогүйдэ болохо юм гэжэ үнэхөөрөө революционно талада байгшадай нэгэниинтшье һанадаггүй. Хэрбээ марксистско-ленинскэ талые баримталха болоо һаа, орон бүхэнэй али нэгэн онсо илгаае бэшэ, харин социализмын түлөө тэмсэлэй үндэһэ һуурида байдаг гол шухала ба ниитэ онсо илгаае түрүүшын ээлжээндэ табиха ёһотой.

Социализм байгуулгын практикада, жэшээнь, үйлэдбэриие хүтэлбэрилгын али нэгэн формо байгуулха, хүдөө ажахыда хамжан хүдэлмэрилхэ али нэгэн арга зохёохо асуудалда илгаа гаража болохо юм. Харин үйлэдбэриин хэрэгсэлэй талаар хубиин үмсые усадхалга, таряашадые хамжан ажаллуулга— энэ хадаа бүгэдэдэ эрхэбэшэ хамаатай онсо илгаа мүн. Тэрээнгүйгөөр социалистическэ байгуулалта амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ шадахагүй. Хитадай Арадай Республикада промышленностиие хүтэлбэрилгын асуудал оронойнгоо бодото байдалда дүтэрхыгөөр, Советскэ Союзайхиһаа ондоогоор, мүн Чехословакиинхиһаа ондоогоор шиидхэгдэнэ гэжэ мэдээжэ. Гэхэтэй хамта, хүтэлбэрилгын бодото формонуудай элдэб янзын байбашье һаа, тэрэ гол шухала илгаань — социализм байгуулгын марксистско-ленинскэ ёһо гуримые шууд сэхээр бэелүүлхэ хэрэг эбдэршэгүй бэхи байна бшуу.

Ажалшадай дунда социализмын нэрэ хүндэ тон ехээр ургажа, социализмын идейнүүд олониитэ зоной ухаан бодолдо айхабтар ехээр орожо, социализмда эсэргүү тэмсэдэг эгээн холо бодолтой дайсад ба капитализмын талые баримталагшад мүнөө социализм гэһэн нэрые «национальна социализм» гү, али «национальна коммунизм» гэхэ мэтээр бишыхан хубилгаад лэ өөһэдынгөө аша туһада хэрэглэжэшье болохоор болоод байна.

Социализмын оронуудай тон бүхөөр шэрээгдэһэн нэгэдэмэл фронтын урдаһаа тэмсэхэнь ангиин дайсадта бэрхэтэй болоо. Тэдэнэр социалистическэ оронуудые амяарынь бута сохижо, социализмын дэлхэйн системые һуладхаха оролдолго гаргана.

Коммунистнууд орон бүхэнэй социализмда орохо ямар нэгэн тон «шэнэ», искусственна зам олоһой, харин Советскэ Союзай, Хитадай болон бусад оронуудай социалистическэ байгуулалтын агууехэ дүй дүршэлые мартаһай гэжэ социализмын дайсад һанана. Социализм тээшэ ганса гансаараа гэхэ юм гү, али элдэб олон таранхай зүргөөр дабшахые тэдэнэр дурадхана. Хэрбээ иимэ хараа бодол баримталха болоо һаа, тон олон «замууд» олдожо, хүнүүд ой соо төөриһэндэл төөрихэ, өөһэдынгөө агууехэ зорилгодо яажа хүрэхээ мэдэхэгүй байна бшуу. Гэхэ зуура, иимэ бодол хэзээшье урагшагүйдэхэ. Коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй партинууд социализмын дайсадай хорото бодолые таагаад, тэдээндэ хатуу шанга харюу үгэнэ, марксистско-ленинскэ зам дээрэ бата бэхеэр жагсажа, зүб замһаа өөһэдыгөө хэзээдэшье хадууруулхагүй юм. Социалистическэ хүдэлөөе доторһоонь эбдэхэ, социалистическэ оронууд ба партинуудые муудуулха ба хоорондонь эбгүй болгохо гэһэн һэдэлгэ дэлхэйн социалистическэ системэдэ эсэргүүгээр империализмын ба тэрэнэй агентурын хэдэг тэмсэлэй эгээн харата муухай формонуудай нэгэн болоно. Энэ хадаа ехэ аюулнуудай нэгэн мүн. Бидэнэр тэрээнтэй эрид шангаар тэмсэхэ ёһотойбди.

Социализм тээшэ дабшаха үргэн уужам зам нээгдэнхэй. Социалистическэ байгуулалтын гол формо ба арга дүршэлнүүд бодото ажабайдал дээрэ, олохон социалистическэ оронуудай дүй дүршэл дээрэ шалгагданхай. Энэ формо ба арга дүршэлнүүдые улам һайжаруулха хэрэгтэй, бии болоһон тон ехэ дүй дүршэлые ашаглаха ба согсолхо, олониитэ зоной зохёон байгуулхы ажалай дүй дүршэлые ашаглаха, согсолхо ба улам баяжуулха, орон бүхэнэй, арад бүхэнэй эрхэ байдалда тэдэниие таатайгаар, эсэшэгүйгөөр хүгжөөхэ хэрэгтэй, социализмын лагериие һарнюулан муудхуулха бэшэ, харин улам бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл социалистическэ общество хамаг бүхы хаалта, бэрхэшээл дабажа, шууд хүгжэн ургаха байна.

Социалистическэ оронуудта эсэргүү, тэдэнэй нэгэдэлдэ эсэргүү добтолго ябуулхадаа империалистическэ этэгээдүүд ба тэрэнэй агентура өөрынгөө гол хүсые Советскэ Союзда эсэргүүгээр шэглүүлнэ. Юундэ тиинэб? СССР-эй эгээн хүсэ ехэтэй социалистическэ гүрэн хадань тиинэ бшуу. Уласхоорондын коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ, национальна ба социальна сүлөөрэлгынгөө түлөө тэмсэжэ байһан колониальна арадуудта тэрэнэй жэшээ айхабтар ехэ нүлөөтэй байна бшуу. Империалистнууд Совет оронойхүсэ шадалһаа айна, марксизм-ленинизмын сурталһаа айна. Тиимэһээ тэдэнэр Советскэ Союзай дүй дүршэлые бүхы шадалаараа муушалхые, тэрээнһээ уламжалан марксизм-ленинизмын агууехэ сурталые муушалхые оролдоно.

Эгээл тиимэһээ ангиингаа, марксизм-ленинизмын талада байһан революционно партинууд, бүхы революционернүүд интернациональна холбоо барисаагаа бэхижүүлгэ, Советскэ Союзые, Хитадай Арадай Республикые, хамаг социалистическэ оронуудые бүхы хэмжээгээр дэмжэлгэ, хамаг социалистическэ оронуудай нэгэдэлые, бүхы революционно хүсэнүүдэй нэгэдэлые бэхижүүлгэ хадаа өөһэдымнай нангин уялга гэжэ тоолоно.

Нүхэдүүд! Социализм болбол бүхэдэлхэйн түүхын ябасада мүнөө тон ехэ, улам ургажа байгаа нүлөө үзүүлнэ, газар дэлхэйн нюур шарайе хубилгана. Социализм хадаа ниитын байгуулалтын тон түргэнөөр хүгжэхэ арга боломжо байгуулдаг гэһэн марксизмын агууехэ, үнэнтэ зүб заабариие ажабайдал батадхан харуулна. Энэншье тиимэ бэшэ һэн гэжэ мүнөөнэй капитализм шадаха байна гү? Социалистическэ оронуудай үйлэдбэриеэ дүрбэ дахинһаа үлүүгээр ехэдхэһэн 1937 онһоо 1956 он болоторхи үе соо капиталистическэ оронууд ушаргүй схээр зэбсэгжээшье һаа, байдалаа ябашье «һайжаруулха» гэһэн бүхы арга хэрэглэбэшье, продукци гаргалгаяа оройдоо хоёр дахин ехэдхээ. Теэд ганса энэ бэшэ ха юм даа.

Капитализмын ниитэ кризис улам шангаржа үргэлжэлһөөр, капиталистическэ дэлхэйе удара татажа байһан зүрилдөөнүүд бүри гүнзэгырһөөр. Капиталистическэ оронуудай хоорондыншье, мүн тэдээн доторхи ажал болон капитал хоёрой хоорондыншье тэмсэл шэнэ түхэлтэйгөөр һүжэржэ байнхай. Капитализмын ниитэ кризис, мүн хододоо хүдэлмэригүйдэлгэ ба предприятинуудта ажалай багадалга дээрэшье, үлүү гаратар үйлэдбэрилгэ дээрэшье, зарим капиталистическэ оронуудта байд гээд лэ болодог кризисүүд дээрэшье харагдана. Мүнөөнэй капиталистическэ обществын рак үбшэнэй хабадар мэтэ милитаризмын тон ехээр ургажа байһан ушарынь капитализмын ниитэ кризисэй үедэ ээрхэг түрэмхэй империалистическэ политикын ба экономикын таһаршагүй шэнжэнь болоно.

Түүхын оршон байдалда хэзээшье хосорхо табисууртай капиталистическэ системэ өөрынгөө хүгжэлтэ дотор оломиллион хүнүүдые зоригжуулан хүтэлхөөр тиимэ ехэ зорилго табижа шадахаяа болинхой. Өөрынгөө ами наһые утадхахын тула капиталистнууд «арадай капитализм», «демократическа капитал», «бүгэдэниитын ажана байдалтай» буржуазна гүрэн гэхэ мэтын элдэб худал хооһон үгөөр түлюур байдалаа далдалха, зониие мэхэлхэ элдэб арга мүрөө бэдэрнэ. Гэбэшье, капитализмын этэгээдүүдэй элдэб өөдэгүй мэхэ гохониншье социализмын ургалтые буу зэбсэгэй хүсөөр һаатуулха гэһэн империалистическэ һэдэлгэнүүдыншье түүхын хүгжэлтые һаатуулжа шадахагүй.

Реформистнууд мүнөөнэй капитализмые магтаха зуураа, һүүлэй дүшэн жэлэй турша соо зарим капиталистическэ оронуудта бии болоһон социальна хуули ёһые тэнгэридэ хүрэтэр магтана. Гэхэ зуура, капиталистнуудай зүгһөө зарим тэды буулта хэгдээшье һаа, хүдэлмэришэн ангиин үсэд шанга тэмсэлэй ашаар эдэ бултануудай туйлагдаһые тэдэнэр шадалаараа нюуна. Социалистическэ оронуудай туйлалтанууд мүлжэгшэдтөө эсэргүү тэмсэлдэ капиталистическэ оронуудай ажалшадые зоригжуулна, тиихэтээ хамта өөһэдынгөө эзэрхэлгые сахижа байха гэжэ оролдогшо буржуазие социально-экономическа талаар буулта хэхые баадхана. Энээнтэй дашарамдуулан, американска гайхамшагта уранзохёолшо Теодор Драйзерай хэлэһэн үгэнүүдые дурдангүй үнгэржэ болохогүй. 30-аад онуудта США-да социальна хуулиин гаргагдаһан тушаа тэрэ иигэжэ хэлээ һэн: «Эдэ бүгэдын түлөө би Маркста болон улаан Россида баяр хүргэнэб».

Империализмын оронуудта хүниие хүнэй мүлжэлгэ ехэ болоно, ажалшадай ажабайдалда, демократическа эрхэдэ добтолго хэгдэнэ, фашизмын ба дайнай аюул улам шангарна. Гэхэтэй хамта, эдэ оронуудта хүдэлмэришэн анги, ажалшадай бусадшье түлөөлэгшэд, түрүү интеллигенци гэхэ юм гү, али юрэнхы дээрээ социалистическэ ба демократическа тала баримталдаг, эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг арад зоной хүсэнүүд бии ха юм даа. Ерээдүйн байдал хэзээшье эдэ хүсэнүүдэй гарта байнал.

Капитализмын ниитэ кризисэй гүнзэгырһэн ябадал колониальна системын һарнин уналга дээрэһээ илангаяа тодоор харагдана. Инди, Индонези, Бирма, Египет, Сири ба бусад хэдэ хэдэн оронууд эрхэ сүлөөгөө олоо. Колониальна дарлалтын гэнжые мулталжа хаяһан Зүүн зүгэй оронууд өөрынгөө экономико ба культурые түргэнөөр һэргээн хүгжөөхэ арга зам бэдэрнэ. Бүхы колониальна ба дулдыданги оронуудта национальна бэеэ даанхай байдалайнгаа, эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө арадуудай хүдэлөөн улам ургана.

Мэнэ һая болотор колони гү, али колони шахуу байһан оронууд мүнөө политическэ эрхэ сүлөө олохын түлөө тэмсэхэһээ байтагай капиталистическэ гүрэнүүдһээ мэдэлтэй байдалда ороһон экономическа тушаалһаа һалахын түлөө оролдоно. Колониальна ба колониальна шахуу оронуудта нүлөөлжэ байхын түлөө США-гэй ба Англиин империалистическэ бүлэгүүдэй хоорондо айхабтар шанга тэмсэл ябажа байна. Зарим оронуудһаа колонизаторнууд гаража талииха баатай болобошье, тэдэнэр буржуазин ба феодалнуудай дундаһаа өөһэдынгөө туһамаршадые тэндэ үлөөһэн байха юм. Колонизаторнуудай тэдэ туһамаршад наагуураа өөһэдынгөө оронуудай аша туһые харалсаһан хэбэр үзүүлбэшье, үнэн дээрээ империалистическэ эзэмдэгшэдэй политикые ябуулна.

Мүнөө колониальна политикын ондоо формонууд бии боложо байнхай. Тэрэниие гол түлэб Америкын Холбоото Штадууд бэелүүлнэ. Египедтэ эсэргүүгээр Англи, Франци ба Израилиин хэһэн дайн сэрэгэй авантюрын буруу һүрэһэнэй удаа США-гэй империалистнууд «Даллес-Эйзенхауэрэй доктрина» гаргажа, Дунда Зүүн зүгтэ «вакуум» (хооһон газар) бии болоо, тиимэһээ тус доктрина энэ хооһон газарые дүүргэхэ уялгатай гэжэ соносхоһон байха юм.

Гэхэ зуура, Дунда Зүүн зүгтэ ямаршье «вакуум» үгы гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Хэрэглэжэ боломоор тэндэхи газар дээрэ хүнүүд олоороо ажаһуудаг, урданай культуратай арадууд — эрхэ сүлөөдэ дуратай араб арадууд байгаалиин баялигые дайлан абажа, ажаллажа байдаг. «Вакуум» гэдэг колонизаторска теори хадаа үнэн дээрээ араб арадуудые империалистнуудай тоодоггүй ябадалые харуулна. Араб оронууд английска ба французска колонизаторнуудай гү, али Америкын Холбоото Штадуудай колонизаторнуудай мэдэлдэ заатагүй байха ёһотой гэжэ тэдэнэр бодоод, араб оронуудай бэеэ даанхай байдал мэдэрхые арсана. Хамаг бүхы империалистнууд бидэнэртэ тон аюултай гэжэ ойлгоһон Араб Зүүн зүгэй арадууд английска ба французскашье, мүн американскашье империализмтай тэмсэнэ. Мүнөө американска империалистнууд Сиридэ эсэргүү хорото гүрдэлгэ ябуулна. Энэ хорото муухай ябуулгадаа тэдэнэр Израилиие тухирдан хэрэглэнэ. Турциие авантюра болон гүрдэлгэдэ түлхинэ.

Азиин ба Африкын оронуудтахи ээрхэлгээ империалистнууд аха аргаараа һунаахые оролдоно. Колонизаторнуудта үшөөл бага бэшэ хүсэн бии юм бэзэ. Зүүн зүгэй арадуудта тохёолдожо байһан аюулые багадхажа болохогүй. Гэбэшье, Зүүн зүгтэ империализмын ээрхэлгын бууран һүнэжэ байһан тухай түүхын арсашагүй баримтанууд гэршэлэн харуулна.

Зүүн зүгтэ социализмын маягуудые — Дунда Азидахи һалбаран хүгжэнги советскэ республиканuудые байгуулһан Советскэ Союзай жэшээгэй суранзан мэтэ татадагай агууехэ хүсэн. Хитадай Арадай Республикын ба бусад социалистическэ оронуудай жэшээ — эдэ бүгэдэ хадаа Зүүн зүгэй арадуудые эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлдэ зоригжуулна. Советскэ Союз, бүхы социалистическэ оронууд Азиин ба Африкын арадуудай, һайн сэдьхэлтэ ханинар мүн. Эдэнэр эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудай аша туһада тааралдаха үнэн зүб политика шууд сэхээр бэелүүлнэ.

Манай гүрэн тогтоһон түрүүшынгээ үдэрнүүдһээ хойшо уласхоорондын харилсаанда дээрмэдэлгэ, хүсэрхэлгэ ба эзэмдэлгэ дээрэ үндэһэлхэ ябадалые эрид шууд этэрэн хаяад, дэлхэйн бүхы оронуудтай хани ёһоной харилсаанай, тэгшэ эрхэтэй экономическа холбоо барисаанай ёһо гурим шууд соносхоһон байна.

1917 оной ноябриин 8-да В. И. Ленин эб найрамдал тухай декредһээ үндэһэ баримталан, Соведүүдэй II съездын трибуна дээрэһээ иигэжэ мэдүүлһэн байна: «Дээрмэдэлгэ ба хүсэрхэлгэ тухай бүхы пунктнуудые этэрэн хаянабди, харин хани хүршэ ёһоной эрхэ байдалай ба экономическа хэлсээнүүдэй баталагдаһан бүхы пунктнуудые баяртайгаар хүлеэн абанабди, бидэнэр тэрэниие этэрэн хаяжа шадахагүй байнабди» (зохёолнууд, том 26, хууд. 233).

Совет гүрэн байгуулагдаһан сагһаа хойшо ниитын элдэб байгууламжатай гүрэнүүдэй эбэй ёһоор зэргэ оршон байха ёһо гуримые өөрынгөө гадаадын политикын үндэһэ һуури болгон табиһан байна. Уласхоорондын революциин аша туһа болбол империалистнуудтай ямаршье эбэй хэлсээ хэхые хоримжолно гэһэн хорото бодолые Ленин үшөө 1918 ондо наада харан шүүмжэлһэн байха юм. Тиихэ үедэ тэрэ иигэжэ бэшээ һэн: «Иимэ хараа бодол баримталаа һаа, социалистическэ республика империалистска гүрэнүүдтэй ямаршье экономическа договор баталжа шадахагүй, һарада ниидэжэ ябашоолгүй һаа, оршон байжа шадахагүй һэн». «Зохёолнууд, том 27, хууд. 49). Социализм ба капитализм нэгэ юртэмсэ дээрэ ажабайна, тэдэнэй зэргэ оршон байлга хадаа зайлашагүй түүхэтэ байдал мүн.

Капиталистическэ гүрэнүүдтэй эбэй ёһоор зэргэ оршон байха политика бидэнэр баримталнабди, эб найрамдал бэхижүүлгын аша туһада хоёр талаһаа хани ёһоной хэлсээ туйлахыншье түлөө, мүн Европодо ба Азида ниитэ дээрээ аюулгүй байдал сахиха хэлсээ баталхыншье түлөө оролдонобди.

Бэе бэеынгээ газар хилын ойро хүртэшэгүй байлга, бэеэ даанхай байдал, бэе бэедээ добтолхогүй, экономическа, политическэ идеологическа шалтагаанаар бэе бэеынгээ дотоодын хэрэгтэ зүришэхэгүй, тэгшэ эрхэтэй, хоорондоо аша туһатай байха, эбэй ёһоор зэргэ оршон байха гэһэн мэдээжэ табан ёһо гурим хадаа элдэб янзын байгууламжатай гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанай үндэһэ һуурида табигдана. Социалистическэ гүрэнүүдэйшье, мүн капиталистическэ гүрэнүүдэйшье бии байһан бодото баримтые, тэдэнэй өөһэд өөһэдынгөө замаар ябаһан баримтые, тэндэхи байгууламжануудайнь арадуудай дотоодын хэрэг байһан бодото баримтые мэдэрхэ хэрэгтэй. Гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанай бүхы арсалдаата асуудалые хэлсээнэй ёһоор, дайн сэрэггүйгөөр шиидхэхэ хэрэгтэй. Амгалан мүрысөөнэй үндэһэ һуури дээрэ, дайн сэрэггүйгөөр ажаһууха гээшэ амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын үндэһэ һуури мүн.

Советскэ Союз эб найрамдалда дуратай политика шууд сэхээр бэелүүлхэ зуураа, буу зэбсэг хуряалгатай холбоотой бүхы асуудалаар баруун гүрэнүүдтэй хоорондоо таарамаар хэлсээ туйлахые оролдоно. Советскэ Союз хэрбээ баруун гүрэнүүдэй мүн лэ тиимэ хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэ байбалынь, уласхоорондын хиналта тогтоолготойгоор, өөрынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые, буу зэбсэгые нилээд хорохоор, атомна ба водородно буу зэбсэг хоримжолхоор, иимэ буу зэбсэг туршалгые дары сагаа болюулхаар бэлэн байна. Энэ талаар манай орон хүлеэлгэжэ байхагүй.

Хэрбээ бүхы гүрэнүүд, тон түрүүндэ, экономическа ба сэрэгэй хүсэ ехэтэй СССР, США гэхэ мэтын гүрэнүүд ёһотой һайнаар, хани ёһоор үгэеэ ойлголсон, уласхоорондын шухала шухала асуудалнуудые, тэрэ тоодо буу зэбсэг хуряаха тухай асуудалые шиидхээ һаань, шэнэ дай зайсуулха, бүхы оронуудта, бүхы арадуудта бата бэхи ба тогтууритай эб найрамдал бии болгохо найдабари горьтойхоноор ехэ болохо байна. Гүрэнүүдэй хоорондохи түгшүүрилтэ байдалые һуларуулха, бүхы оронуудтай, тэрэ тоодо Америкын Холбоото Штадуудтай харилсаагаа һайжаруулха гэһэн хараа шэглэлээ Советскэ Союз саашадаашье хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ юм. СССР, США хоёрой хоорондоо үгэеэ ойлголсодог болоо һаань, уласхоорондын байдалые бүхыдэнь һайжаруулхада шиидхэхы удхашанартай байжа болохо. Иигэхэдээ бидэнэр США-гэй харилсаае Англитай, Францитай болон бусад гүрэнүүдтэй муудуулжа, хоёр орон хоорондоо харилсаагаа һайжаруулха гэнэ бэшэбди. Тиигэхэһээ байтагай дайнда эсэргүү, хоорондоо амгалан ёһоор ажаһуухаяа оролдодог бүхы гүрэнүүдтэй һайн харилсаатай байхаяа манай орон хүсэнэ. Иимэ харилсаа тогтоохын тулада бидэнэр бүхы оролдолгоёо гарганабди. Энээнэй тулада тон үнэн зам юуб гэхэдэ, «хүсэ баримталха» гэһэн политикаһаа арсаха хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, иимэ политика хэтэрхэдээ дайн дажартал хүргэхэ байна.

Иимэ нэгэ баримтыешье, Советскэ Союзда дэлхэйн бүмбэрсэг тойрохо хэмэл одоной табигдаһан ушарые империалистнууд өөһэдынгөө хара һанаата хэрэгүүдтэ хэрэглэхээ һэдэнэ. Советскэ Союзда хэмэл одон табигдажа, эб найрамдалда аюул тохёолдохонь, капиталистическэ гүрэнүүдые шэнэ зэбсэгээр айлгажа байна гэхэ мэтээр тэдэнэр һүүхиргэ хашхаралга табина, дуу дорьбоо татана.

Хэрбээ манай орондо империалистическэ гүрэнүүдэй добтолоогүй һаань, хүн зониие хюдаха ямаршье зэбсэг хэрэглэхэ гэжэ манай арад һанаашалаашьегүй, саашадаашье һанаашалхагүй юм гэжэ бидэнэр бүгэдэндэ мэдүүлнэбди. Эрдэмтэдэй, инженернүүд болон хүдэлмэришэдэй оролдолгын ашаар манай Советскэ Союзда дэлхэйн бүмбэрсэг тойрохо хэмэл одоной бүтээгдээд байхада мүн бусадшье оронууд, илангаяа иимэ хүгжэнги орон болохо Америкын Холбоото Штадууд баһал иимэ одые хэжэ шадаха гэжэ бидэнэр мэдэрнэбди. Тиибэшье, манай ороной энэ туйлалта ехэ удхашанартай. Юуб гэхэдэ, бидэнэр капиталистическа оронуудтай мүрысэхэдөө сагаа алмаха байнабди. Зүгөөр, иимэ амжалта түрүүн туйлаһан гүрэн тушаа «хүйтэн дайн» гэдэгые шангадхаха, буу зэбсэг олоор гаргаха арга боломжо бии болгохо тиимэ атаа мэеэ гаргажа, шууяа татажа болохогүй. Тиихэдэ «хүсэ баримталха» гэһэн политика ябуулха, хэмнай буу зэбсэг ехээр гарганаб гээд үрдилдэхэ гээшэ дайн дажартал хүргэхэ байһаниинь мэдээжэ. Мүнөө сагта дайн хадаа тоо томшоггүй олон хүн зониие хюдаха, айхабтар ехэ зөөри хогшол үгы хэхэ юумэн лэ гээшэ.

Һая Америкын Холбоото Штадуудай, Англиин гүрэнэй ажал-ябуулагшад сугларжа, хоорондоо нэгэ талын хэлсээ хээ. Энэ хэлсээндээ түгшүүрилтэ байдалые һуларуулхын тулада бэшэ, харин бүри шангадхахын, буу зэбсэг олоор гаргалгые үргэлжэлүүлхын тула оролдоо. Капиталистическэшье, социалистическэшье оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаа-

(*Түгэсхэлынь 8-дахи нюурта*)

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕВОЛЮЦИИН ДҮШЭН ЖЭЛ

1957 оной ноябриин 6-да СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(*Түгэсхэл*)

далгатайгаар уулзалга болоһой гэжэ бидэнэр хүсэнэбди. Бодото байдалые хараадаа абажа, үгээ ойлголсоко, дайн гээшэ уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэхэ арга бэшэ гэжэ мэдэрхэ, «хүйтэн дайние», буу зэбсэг гаргалгаяа болюулха, гүрэнүүдэй хоорондоо амгалан ёһоор ажаһууха харилсаа тогтоохо, идеологиин талаар гараһан арсалдаануудые дайгаар бэшэ, харин экономико, культураяа хүгжөөлгэдөө, хүн зоной эрилтые, тэдэнэй хэрэглэмжые һайнаар хангахын түлөө тэмсэлдээ амгалан ёһоор мүрысэжэ—нигэжэ шиидхэхын тулада иимэ хэлсээ хэхэ хэрэгтэй байна.

Мүн коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй ахадүү бүхы партинууд, марксистско-ленинскэ хараа шэглэл баримталдаг социалистическэ партинууд энээнэй түлөө оролдоно. Мүн зарим буржуазна партинуудшье хоорондоо амгалан ёһоор ажаһууха гэһэн хараа шэглэл баримтална.

Харин мүнөө энэ «мүрысөөн» нүгөө тээшээ хадууржа байна гэжэ амгалан тайбанда дуратай арадууд дэмы һанаагаа зобопогүй. Һая США-гэй президентын, Великобританиин премьер-министрын уулзажа, өөрэлдэнэй харуулаашын ёһоор, капиталистическэ энэ хоёр ударидагша гүрэнүүдэй зонхилхы нюурнууд «хүсэ баримталха» гэһэн политикаяа ябуулжа үргэлжэлөөр. Советскэ Союзай зүгһөө аюул ехэ боложо байна гэһэн шалтаг бараад, США Англи хоёрой зонхилхы бүлэгүүд саашадаа «хүйтэн дайн» гэдэгые бүри һүжэрөөжэ, хүн зониие олоор хюдаха, буу зэбсэг гаргахын тулада сэрэгэй мүнгэ зөөри һомололгоёо ехэ болгохо, тингэжэ дайнда бэлэдхэхэ тухайгаа хэлсээ гэжэ һүүлдэ хэблэлдэ толилогдоһон коммюнике соо элитээр харагдана.

Ээрхэг түрихмэй Хойто-Атлантическа бүлэглэлдэ ородог бүхы гүрэнүүдэй правительствые толгойлогшонор декабрь һарада уулзажа, хэлсээ хэхэ гэжэ байһхай. Энэ болохоёо байһан уулзалгаһаа эб найрамдалай хэрэгтэ ямаршье һайн үрэ гарахагүй байһаниинь мэдээтэй. НАТО-да ородог хэдэ хэдэн оронуудай правительствэ социалистическэ партинуудые ударидашадай толгойлжо байгаагые, мүнөөшье толгойлжо байһыень хараадаа абаха хэрэгтэй. Эдэ партинууд социалистическэбди гэһэн нэрэ зүүгээд, үнэн дээрээ империалистическэ зонхилхы этэгээдүүдэй политикые ябуулжа байдаг юм. Буу зэбсэг хурааха тушаа, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һулаалуулха тушаа Советскэ Союз хэлсээ хэхэеэ һанаагүй, тиимэ дээрэһээнь бидэнэр буу зэбсэг олоор гаргаха баатай болонобди гэһэн хэбэртэйгээр бодото байдалые харуулхаяа оролдожо, тэдэнэр хүдэлмэришэн ангиие төөрюулхээ оролдоно. Энэ хадаа ажалшадые мэхэлэлгэн гээшэ. Социалистическэ партинуудай зарим ударидагшадай иимэ политикые империалистнууд шадамараар һамбаашалдаг юм. Эйзенхауэр Макмиллан хоёр уулзажа хэлсээ хэхэдээ, Бельгиин социалистическэ партиин элитэ хүтэлбэрилэгшэ, мүнөө НАТО-гэй секретарь господин Спаак гэгшые урижа асарһаниинь дэмы бэшэ юм. Арад зондоо эсэргүү шэглүүлэгдэһэн дайнда империалистнууд баруунай социалистнуудые али болохоор татан оруулжа байна гэжэ баримтанууд харуулна.

Теэд, империалистнуудай ямаршье арга шадалаараа оролдожо байгаа һаань, тэдэнэй ябуулганууд буруу һүрэхэ ёһотой. Арад зон дайнда дурагүй, тэдэнэр амгалан тайбан байдалые нарианаар сахин хаража байна, уласхоорондын ээрэхэг түрихмэй этэгээдүүдэй һанаашалнуудта тэдэнэр хододоо эсэргүүгээр тэмсэдэг байгаа, саашадаашье тэмсэхэ.

Советскэ Союз бүхы дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байлгахын тулада, шэнэ дайнай аюулые зайсуулхын тулада оролдодогшье байгаа, мүнөөшье оролдоно. Бидэнэр саашадаашье буу зэбсэг хураахын түлөө, хүн зониие олоор хюдадаг аюулта зэбсэгүүдые үйлэдбэрилгые хорихын түлөө оролдохобди, арадуудые хоорондоо бэе бэедээ найдалсадаг болгохын, Нэгэдэһэн Нацинуудай Организацие эб найрамдал тогтоохо ёһотой зэмсэг болгохын түлөө тэмсэхэбди.

Аргын олдоол һаа, арсалдаа гаргахын, сэрэгэй аюулые һүжэрөөхын, тингэжэ социалистическэ оронуудай горьтой ехэ хүсэ ба зөөри хогшолые зохёон байгуулхы ажалһаа һамшуулхын тулада империалистнууд хэтэрхы ээрхэг түрихмэй зонхилхы бүлэгүүд оролдоно. Ээрхэг түрихмэйшүүлэй тактикань юуб гэхэдэ, тэдэнэр социалистическэ оронуудые өөһэдынгөө сэрэгэй базануудаар хүреэлхые, сэрэгэй бүлэглэлнүүдые шэнээр бии болгохые, тэдэнээ улам үргэдхэхые оролдоно.

Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые тэрэ шэгээрнь байлгаха, үгышье һаа улам һүжэрөөхэ гэһэн политика хадаа империалистическэ этэгээдүүдэй бодото эрмэлзэлгэнь болоно. Империалистнууд хүйтэн дайн гэдэгээ үргэлжэлүүлнэ, буу зэбсэг гаргажа үргэлжэлхэеэ оролдоно. Бүхы дэлхэйн зониие «дайн мэнэ мэнэ болохо» гээд лэ айлган һүрдүүлжэ байлгаха гэжэ Даллесай хэлэһэн үгэнүүд дээрэһээ энэ политикэ эли тодоор харагдана. Иигэжэ империалистнууд США-гэй монополистнуудта олзо ехээр оруулхая хүсэнэ. Тэдэнэр буу зэбсэг ехээр гаргажа, тэрээгээр баяжадаг, ажалшадта алба татари ехээр ашуулдаг байна. Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдал һулараа һаа, буу зэбсэг хураагдаа һаа, тэдэндэ үрэ гарахагүй байна бшуу. Буу зэбсэгһээ арсагдаха һаань, монополинууд сэрэгэй хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхээ болижо, амгалан ажалда хэрэгтэй зүйлнүүдые гаргаха баатай болохо юм. Иигэжэ үйлэдбэрээ шэнэдхэн табяа һаань, арад зондол аша туһатай байха байгаа. Теэд иимэ юумэн болуужан гэжэ империалистнууд айна. Юуб гэхэдэ, иимэ ушарай болоо һаань, сэрэгэй захилнууд һаа абажа байдаг ехэ олзонь доошолхо байна бшуу. Энэ байдалайнгаа муудахаһаа, амгалан ажалда хэрэгтэй зүйлнүүдые ехээр гаргаха оролдолгоһоо тэдэнэр айна. Түгшүүрилтэ байдалай һулараа һаань, буу зэбсэг гаргаха болигдоо һаань, мүн дүүлэн дурдаад, хододоо дүүлжэ, «коммунизмын аюулаар» тэдэние айлгажа байха, тиин энэ шалтаг дурдаад, эдэ империалистнуудай түлөө тэмсэжэ байдаг түрүү үзэл бодолтоние хэһээжэ байха аргамнай болихо гэжэ империалистнууд мүн айна. Хүйтэн дайнай, буу зэбсэг олоор гаргаха ба уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые шангадхаха политика хадаа монополистическэ капиталай диктатурые бэхижүүлгэдэнь империалистнуудта туһатай юм. Дайн сэрэгтэ хэрэгтэй буу зэбсэгүүдые гаргажа байхада зон олоороо ажалтай байха, тиимэһээ хүдэлмэришэдтэ туһатай юм гэһэн хэбэртэйгээр империалистнууд хүдэлмэришэдые этигүүлхээ оролдоно. Тиибэшье сэрэгэй хэрэгсэлнүүдые ходо гаргажа байгдахагүй, буу зэбсэг олоор бүтээжэ, зол жаргалаа түхеэрхэгүйбди гэжэ түрүү хүдэлмэришэд һайнаар мэдэнэ.

Ондоо арга боломжо — амгалан үйлэдбэриин һалбаринуудые хүгжөөхэ арга боломжо бии байна. Бүхы оронуудай хоорондо алишье таладаа ашагтай худалдаа наймаа эмхидхэхэ угаа ехэ арга боломжо бии. Советскэ Союзнай, бусад социалистическэ оронуудтал адляар, худалдаа наймаанай харилсаае тон үргэнөөр хүгжөөхөөр бэлэн байһан тухайдаа хэдэ дахин мэдүүлһэн юм. Энэмнай арадуудай хоорондо худалдаа наймаанай ба экономическа холбоо барисаа хүгжөөхэ бата бэхи үндэһэ һуури болохонь дамжаггүй. Энэ ушар ондо ондоо социальна байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байха гэдэг хараа шугамдамнай бүримүһэн харюусана.

Уласхоорондын шанга байдалые һулаалуулха, арадуудай хоорондын хани барисаае улам бэхижүүлхэ гэһэн эб найрамдалта политика хадаа социалистическэ гүрэнүүдэй гол зорилго болоно. Энэ политика ажалшадай үндэһэн эрилтэнүүдтэ, ниитын-экономическа шэнэ байгуулалтые хүгжөөхэ ба бэхижүүлхэ ябадалда, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай хэрэг батадхалгын аша туһада харюусана.

Амгалан ёһоор зэргэ оршон байха политика, эб найрамдал ба арадуудай хоорондын хани барисаае улам бэхижүүлхэ политика — мүнөө сагтахи уласхоорондын харилсаануудай саашадаа хүгжэхэ эгээн зүб зам болоно гэжэ бодото байдал гэршэлэн харуулаа.

Ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байха политикын түлөө тэмсэбэшье, социализмын ба капитализмын хоорондо зүршэлдөөн болохогүй гэжэ, эдэнэй хоорондо бүрин «найралдал» тогтоогдожо болохо гэжэ, коммунистическэ ба буржуазна үзэл сурталнуудые эбсүүлжэ болохо гэжэ баталхагүй байнабди. Иимэ хараа бодол баримталаа һаа, марксизм-ленинизмһээ хадуурха байна. Үзэл сурталай талаар гараһан алгасал эбсэжэ шадахагүйшье һаа, оршон байха болоно. Гэхэ зуура, тиимэ алгасал амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгые, социалистическэ ба капиталистическэ оронуудай хоорондохи амгалан ёһоной мүрысөөе арсахагүй байна.

Сэрэгэй техникын хүгжэһэн мүнөө сагта дэлхэйн дай үүдхэхэ гэһэн империалистнуудай һэдэлгэнь асари ехэ һандарал, хохидолнуудые тохёолдуулжа болохо, атомна ба водородно зэбсэгүүдые, баллистическэ ракетэнүүдые хэрэглэбэл, бүхы хүн түрэлтэндэ угаа ехэ гэмтэл хохидол ушаруулжа болохо байгаа. Капиталистическэ байгууламжа тиимэ гасалан ушаруулбал, өөрыгөө зайлашагүй хосоролдо оруулха байна. Хүн түрэлтэндэ зоболон ба гасалан ушаруулдаг, дээрмэдэлгын дай үүдхэдэг тиимэ байгууламжые арад түмэн саашадаа тэсэхэгүй.

Империалистическэ бүлэгүүдэй зүгһөө шэнэ дайнай үүдхэгдээ һаань, тэрээниие үүдхэһэн байгууламжа, тайлбарилан хэлэбэл, капиталистическэ байгууламжа хосорон һалаха, харин социалистическэ байгууламжа илаха байна. Бидэ коммунистнууд тиимэ аргаар илалта туйлаха гэжэ хүсэдэггүйбди. Бидэ коммунистнууд тиимэ муухай аргаар уг зорилгоёо бэелүүлхэ гэжэ эрмэлзэдэг байгаагүйбди, эрмэлзэхэшьегүйбди. Тиимэ ябадал ёһо заншалда таарахагүй, коммунистическэ үзэл сурталда зүришэхэ байна. Социализмын хүгжэлтэдэ дайн байлдаан хэрэггүй гэжэ бидэ тоолодог байнабди.

Дэлхэйдэхи социализмын экономическа системэнь экономическа, политическэ ба сэрэгэй нөөсэ баялигаар элбэг юм. Империалистнууд элдэбээр аашалбашье һаа, социализмын дэлхэйн системын улам ургажа байгаа хүсэ шадалые нуга даража шадахагүй, коммунизм тээшэ обществын зориһон хүсэтэ дабшалтые һаатуулжа тэдэнэр шадахагүй.

Нүхэдүүд! Уласхоорондын коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ үзэл сурталай ба политическэ ехэ дэбжэлтын боложо байһые хараһан гэршэнэр ба хабаадагшад болонобди. Энээниие туйлаха хэрэгтэ партиин XX съезд ехэ туһа хүргэһэн байна. Хоёр системын амгалан ёһоор зэргэ оршон байлга тухай, социализмда дамжан орохо ондо ондоо формонуудай бии байжа болохо тухай, мүнөө сагта дайн байлдаануудые зайсуулжа болохо тухай, дэлхэйн социалистическэ системые хүгжөөхэ тухай шухала асуудалнуудаар партиин XX съездын хэһэн тобшололнууд энэ хэрэгтэ илангаяа ехэ туһа хүргэһэн байна. КПСС-эй XX съездын хараа бодолнууд ахадүү коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй партинуудай зүгһөө үргэн ехэ дэмжэлгэдэ хүртөө. Хитадай, Франциин, Италиин ба бусад хэдэн оронуудай коммунистическэ партинуудай съезднүүд боложо, коммунистическэ партинуудай нягта эмхидэлтэй байһые, марксизм-ленинизмын гол ёһонуудта тэдэнэй үнэн байһые, агууехэ уг зорилгоёо бэелүүлхын түлөө тэмсэхээр тэдэнэй эрид шиидэнхэй, зоригжонхой байһые харуулаа.

Уласхоорондын коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн пролетарска интернационализмын туг доро, «Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн дайшалхы ба алдарта уряатайгаар хүгжөөгдэнэ. Дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй ябажа гараһан замые эрьен хараха зуураа, английска чартистнууд, Францида, Германида, Венгридэ 1848 оной пролетарска баррикадануудые хэһэн баатарнууд, Нэгэдэхи Интернационалай тэмсэлшэд, Парижай Коммунын мүнхэ геройнууд, уласхоорондын пролетаринарай һаналаа нэгэдэлгын үдэр — Майн нэгэниие һайндэрлэхэ үүсхэл бүхы оронуудай ажалшадта гаргажа үгэһэн американска хүдэлмэришэд бидэнэй урда тээ тэмсэдэг байһыень баяртайгаар тэмдэглэнэбди.

Парижай Коммунын арбан жэлэй ойдо зорюулагдажа Петербургда болоһон митингтэй дашарамдуулан, 1881 ондо Маркс ба Энгельс иигэжэ бэшэһэн юм: «Гурим» хамгаалагшадай үүдхэһэн галзуу хюдалсаанай һүүлээр, Парижай Коммунын дарагдаад байхадань, арбаншье жэлэй үнгэрөөгүйдэ, аяар холын Петербургда удаан сагай, хатуу шанга тэмсээн болоһоной һүүлээршье һаа, эсэсэй эсэстэ Россин Коммуные тогтоохо ябадал зайлашагүй хангагдахал байха гэжэ тэдэ илагшад оройдоошье һанаагүй байгаа». (К. Маркс, Ф. Энгельс. Шэлэгдэмэл бэшэгүүд, 1953 он, 348 нюур). Удаан саг соо хатуу шанга тэмсэл болоһон байна. Марксизмын агууехэ багшанарай уридшалан хэлээшэнь 35 жэл болоһоной һүүлээр бодото дээрээ бэелээ һэн.

Үшөө 40 жэл соо үсэд шанга тэмсэл болоһоной удаа, марксизм-ленинизмын алдарта туг доро, байлдаанууд дотор шалгараһан коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй партинуудай хүтэлбэреэр хэдэн зуугаад миллион хүнүүд мүнөө коммунизм байгуулха замаар урагшаа найдамтай дабшажа ябана. Советскэ Союзай хүдэлмэришэн ангиин хамагһаа түрүүн социалистическэ революци хэһэндэнь омогорхонобди, коммунизм тээшэ зориһон замай түрүү зэргэдэ мүнөө манай ороной, алдарта ленинскэ Коммунистическэ парти түрүүтэй агууехэ совет арадай дабшажа ябаһандань омогорхонобди.

***

Нүхэдүүд! Агууехэ Октябриин революциһаа хойшо үнгэрһэн 40 жэлэй дүн юу харуулааб гэхэдэ, социализм байгуулхын түлөө тэмсэгшэ хүдэлмэришэн ангиин бүхы дэлхэй дээрэ алдаршаһан түүхэтэ ехэ илалта туйлаһыень гэршэлнэ. Социалистическэ оронууд доторхи 950 миллион үлүүтэй хүнүүд мүнөө марксизм-ленинизмын туг доро жагсаад, шэнэ байдал зохёон байгуулжа, социализм тогтоохо, коммунизмын түгэс илалтые улам ойротуулхын тула шухала бүхы юумэ хэжэ байна. Теоридо хабаатай юрэнхы асуудал байһан социализм үни хада олон тоото арадуудай зохёон байгуулхы бодото хэрэг болонхой.

Марксизм-ленинизмын туг доро мүнөө хэдэн зуугаад миллион хүн дабшажа ябана. Үглөөдэр илалта түгэс энэ туг доро үшөө хэдэн арбаад, зуугаад миллион ажалшад шэнээр элсэн жагсахань лаблай!.

Совет арад Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ойе һайндэрлэхэ зуураа, Коммунистическэ партиингаа хүтэлбэри доро туйлаһан амжалтануудаа бүхы хүн түрэлтэндэ харуулжа байна. Советскэ Союз хүсэн түгэс социалистическэ гүрэн, эгээн дээдэ зэргын культуратай, наука ба техникэтэй орон болоо гэхэдэ, мүнөө хэн арсахаб! Арад зоной соёл культурын айхабтар ехээр ургаһан ушар, шэнэ хүниие—коммунизм эдэбхитэйгээр байгуулагшадые хүмүүжүүлхэ ябадал социалистическэ революциин эгээн гайхамшаг амжалтань болоно. Социалистическэ обществын хүнэй сурталбодолынь баян, хүсэл эрмэлзэл ба эдэбхи үүсхэлынь айхабтар ехэ байна.

Москвагай Кремлиин башнинуудта улаан одонууд туяарна гэжэ хэлсэдэг һаа, харин мүнөө совет арадай зохёон байгуулхы ажалаар бүтээгдэжэ, табигдаһан шэнэ одонууд — дэлхэйн бүмбэрсэгые тойрон ниидэдэг хэмэл одонууд дэлхэй дээрэ анха түрүүшынхеэ огторгойн гүн худар дэгдээгдээ. Эдэ хэмэл одонууд хадаа гайхамшаг дэбжэлтын гэршэ тэмдэг, советскэ наука болон техникын илан мандаһанай гэршэ тэмдэг болоно. Тэдэниие эб найрамдалай хэмэл одонууд гэжэ зүб нэрлэдэг байха юм. Советскэ хэмэл одонууд дэлхэйн бүмбэрсэгые тойрон ниидэхэ зуураа, наука болон техникын, Совет ороной бүхы экономикын айхабтар ехээр хүгжэһэн тухай гэршэлнэ, ороноймнай арадууд марксизм-ленинизмын туг доро шэнэ байдал зохёон байгуулжа байна.

Совет орон өөрынгөө 5-дахи арбан жэлэй богоһые алхаба. Манай хүгжэлтын саашанхи арга боломжо эли тодо ба айхабтар ехэ юм. Шиидхэгдээгүй зорилгонуудта гол анхаралаа хандуулха гээшэ Октябриин революциин ойн үдэрые тэмдэглэхэ эрхим арга болоно гэһэн Владимир Ильич Ленинэй захяае хододоо һанажа ябаха ёһотойбди. Коммунистическэ парти, совет арад ерээдүйн ехэ хэрэг тээшэ зорин дабшана, урдамнай угтажа байгаа коммунистическэ байгуулалтын асари ехэ зорилгонууд тээшэ гол анхаралаа хандуулна. Парти ба арад зон өөһэдынгөө зохёон байгуулхы хүсэндэ, коммунизмын ерээдүйн илалтада батаар этигэнхэй, ехээр найданхай байжа, эдэ зорилгонуудаа шиидхэхэ.

Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ой мандаха болготой!

Коммунизм байгуулжа байгаа агууехэ совет арад мандаха болтогой!

Хүсэн түгэс социалистическэ лагерь мандаха болготой!

Бүхы социалистическэ оронуудай арадуудтай, дэлхэйн бүмбэрсэгэй эб найрамдалта арадуудтай совет арадай ахадүүгэй хани барисаан мандаха, бэхижэхэнь болтогой! Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал мандаг лэ!

Социализм ба коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэгшэ манай арадай хамаг илалтануудые үүсхэгшэ, эмхидхэгшэ — Советскэ Союзай Коммунистическэ парти мандаха болтогой!

Манай агууехэ, илагдашагүй туг, марксизм-ленинизм мандаха болтогой!

(Нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдаа, нэгэнтэ бэшэ нэрьемэ шанга альга ташалга болоо).

***

Түрүүлэгшээр һууһан Национальностьнудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **В. Т. Лацис** забһарлалгын һүүлээр Хитадай Арадай Республикын делегациие хүтэлбэрилэгшэ нүхэр **Мао Цзэ-дунда** үгэ үгэө. Суглараагшад нүхэр Мао Цзэ-дуниие нэрьемэ шанга альга ташалгаар угтажа, бүгэдэ хүл дээрээ бодоо.

Һүүлээрнь Польшын Арадай Республикын делегациие хүтэлбэрилэгшэ нүхэр **Владислав Гомулка**, Чехословакиин Республикын делегациин толгойлогшо нүхэр **Антонин Новотный**, Германска Демократическа Республикын делегациие толгойлогшо нүхэр **Вальтер Ульбрихт**, Румыниин Арадай Республикын делегациие хүтэлбэрилэгшэ нүхэр **Киву Стойка**, Болгариин Арадай Республикын делегациие толгойлогшо нүхэр **Тодор Живков**, мүн нүхэр **Эдвард Кардель** (Югослави), нүхэр **Янош Кадар** (Венгри), нүхэр **Хо Ши Мин (ДРВ)**, нүхэр **Ким Ир Сен** (КНДР), нүхэр **Энвер Ходжа** (Албани), нүхэр **Дашийн Дамба** (МНР) гэгшэд үгэ хэлэжэ, ахадүүгэй халуун амаршалга Советскэ Союзай Коммунистическэ партида, советскэ республикануудай бүхы арадуудта хүргэжэ, коммунизм тээшэ дабшаха түүхэтэ замдаа шэнэ илалтануудые туйлахыень үнэн зүрхэнһөө тэдээндэ хүсэһэн байна.

Гадаадын ахадүү оронуудай делегацинуудай амаршалгада харюу болгон, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ **П. П. Лобанов** үгэ хэлээ.

Мүн тэрэшэлэн ниислэлэй эдир пионернүүд сессидэ хабаадагшадые амаршалаа.

Һүүлээрнь СССР-эй Верховно Совет Советскэ Союзай арадуудта хэгдэһэн хандалгые, мүн бүхы дэлхэйн оронуудай бүхы ажалшадта, политическэ ба ниитын ажал-ябуулагшадта, наука, культурын түлөөлэгшэдтэ, парламентнуудта болон правительствонуудта зорюулһан хандалгые нэгэн дуугаар баталан абаба.

ССР Союзай Оборонын Министрын ПРИКАЗ

1957 оной ноябриин 7 **№ 202** **Москва город**

Нүхэд солдадууд, матросууд, сержантнууд болон старшинанууд!

Нүхэд офицернүүд, генералнууд, адмиралнууд!

Бүгэдэарадай һайндэр—Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ойе совет арад, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мүнөөдэр баяр баясхалантайгаар тэмдэглэжэ байна.

Коммунистическэ байгуулалтын ленинскэ түсэбые бэелүүлхэ хэрэгтэ элитэ ехэ амжалта туйлан, манай орон энэ гайхамшагта ойе угтажа байна. Совет арад Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр манай Эхэ оронние дэлхэйн эгээн хүсэн түгэлдэр гүрэнүүдэй нэгэн, ехээр хүгжэнги промышленностьтай, социалистическэ томо хүдөө ажахытай орон болгоо. Энээнэй ашаар арадай ажана байдал, соёл болбосоролые хүгжөөн дэбжээлгэдэ ехэ амжалта туйлагдаа. Советскэ Союз научно-техническэ талаар түргэнөөр хүгжэжэ ябана.

Зохёон байгуулхы ажал эрхилдэг Советскэ Союз эб найрамдалай политикые шууд сэхээр бэелүүлнэ. Тэрэнииень эб найрамдалда дуратай бүхы арадууд ехээр һайшаан дэмжэдэг юм. Гэбэшье, «хүсэ баримталха» политика бэелүүлдэг империалистическэ хархис этэгээдүүдэй уласхоорондын байдалые шангадуулан хурсадуулжа байһые совет арад хараадаа абангүй байжа шадахагүй байна бшуу.

Советскэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүд Октябриин революциин туйлалтануудые найдамтайгаар сахин хамгаалагша мүн болоно. Манай гүрэнэй өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ тухай Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын саг үргэлжын анхарал оролдолгын ашаар Советскэ Арми болон Флот шэнэ түхэлэй буу зэбсэг болон техникээр зэбсэглэгдээд, Совет гүрэнэй аша туһада тааралдахаар дээдэ зэргын хэмжээндэ гаранхай.

Советскэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгшэдэй уялгань хадаа дайшалхы шэнэ техникэ болон зэбсэгүүдые эрхим һайнаар шудалха, сэрэгэй журам болон эмхидэлые бэхижүүлхэ, частьнууд болон корабльнуудай дайшалхы бэлэн байлгые эсэшэ сусашагүйгөөр дээшэлүүлхэ ябадал болоно.

Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин дүшэн жэлэй ойтой дашарамдуулан солдадууд, матросууд, сержантнууд, старшинанууд, офицернүүд, генералнууд болон адмиралнуудые амаршалнаб. Бүгэдэарадай һайндэрые тэмдэглэн **захирхамни:**

Манай Эхэ ороной столица — Москвада, союзна республикануудай столицануудта, баатарлиг городууд: Ленинградта, Сталинградта, Севастопольдо, Одессадэ, тэрэшэлэн Львовто, Калининградта, Мурманскда, Хабаровскда, Владивостокто болон Камчатскадахи-Петропавловскда мүнөөдэр, ноябриин 7-до артиллерийскэ дүшэн буудалгаар салют үгэхэ.

Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин дүшэн жэлэй ой мандаха болтогой!

Баатарлиг совет арад, тэрэнэй алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

Октябриин революциин вождь, манай орондо социализм болон коммунизм байгуулха хэрэгые зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ Коммунистическэ парти мандаха болтогой!

ССР Союзай Оборонын Министр
Советскэ Союзай Маршал Р. МАЛИНОВСКИЙ

Редактор Д. Л. ЛОБСАНОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-14, культуры и быта, промышленности — 34-05, местной информации и писем — 24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н-00578. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 5720